

КАРПАТСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА МЕТОДИКИ
ДОШКІЛЬНОЇ І СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

ДОШКІЛЬНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ІННОВАЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Збірник матеріалів
II Всеукраїнської студентської конференції з
міжнародною участю*

6 травня 2026 року

**м. Івано-Франківськ
2026 рік**

УДК 373.2+376-056.3:316.422(082)

Д 55

Рекомендовано до друку рішенням кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти (протокол № 15 від 22 червня 2026 року) та вченою радою педагогічного факультету Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №15 від 29 червня 2026 р.)

Рецензенти:

Анна КОШЕЛЬ – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка»

Оксана ЦЮНЯК – доктор педагогічних наук, професор, заступник декана з наукової роботи педагогічного факультету Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

Д 55 Дошкільна та спеціальна освіта в умовах модернізації: проблеми, інновації, перспективи: збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської конференції. 6 травня 2026 р. (електронне видання) / укладачі Н.В. Захарасевич, М.В.Матішак; За заг. ред. Л.О. Мацук. Івано-Франківськ: Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2026. 168 с.

Збірник містить матеріали наукових доповідей всеукраїнської студентської конференції «Дошкільна та спеціальна освіта в умовах модернізації: проблеми, інновації, перспективи». У виданні висвітлено актуальні питання розвитку дошкільної та спеціальної освіти, упровадження інноваційних технологій в освітній процес, навчання і підтримки дітей з особливими освітніми потребами, психолого-педагогічного супроводу дітей в умовах сучасних викликів, а також професійної підготовки майбутніх педагогів. Матеріали збірника будуть корисними здобувачам вищої освіти, аспірантам, науково-педагогічним працівникам, вихователям закладів дошкільної освіти та фахівцям у сфері спеціальної освіти.

Відповідальність за наукову коректність і оригінальність текстів несуть автори.

© Кафедра теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, 2026

© Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2026

ЗМІСТ

Вікторія КРАЧАН. Музейна педагогіка як ресурс формування сучасного освітнього середовища закладу освіти.....	8
Іванна ДРИСЛЮК. Використання казок для розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку.....	12
Уляна ШМІГЕЛЬ. Формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання грамоти в умовах сучасного освітнього середовища ЗДО.....	14
Анна ПАСІЧУК. Генеза здоров'язберезувальної компетентності дітей у період дошкільного віку.....	17
Ілона ГОЛОВІЙ. Організація та оздоровлення дітей дошкільного віку в літній період.....	22
Марія ПИЛИПЧУК. Організація предметно-розвивального середовища як чинник логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	25
Ольга ОЛЕКСА. Теоретичні засади використання декоративно-прикладного мистецтва у формуванні ціннісного ставлення старших дошкільників до національної спадщини.....	28
Діана СЕМЕНКО. Критичне мислення як базова компетентність дитини дошкільного віку: підходи до формування.....	31
Катерина ГРЕЧАНИК. Формування фінансової культури дітей дошкільного віку в сучасному освітньому середовищі ЗДО.....	35
Ірина ШПИРУН. Педагогічні умови формування соціально значущих якостей дітей дошкільного віку.....	37

Яна ВАЛОВА. Становлення сюжетно-відображувальної діяльності в період раннього дитинства.....	39
Марія ВАСИЛЮК. Формування дослідницької компетентності в дітей старшого дошкільного віку у контексті логіко-математичного розвитку.....	43
Христина КАЧМАРИК. Формування самостійності дітей середнього дошкільного віку засобами рухливих ігор в умовах сучасної дошкільної освіти.....	46
Марія КУРИС. Адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти в умовах сучасних тенденцій розвитку дошкільної освіти.....	49
Софія ЛИТВИН. Особливості формування цифрової компетентності вихованців і батьків у закладі дошкільної освіти.....	51
Анастасія ЛІЩУК. Педагогічне партнерство закладу дошкільної освіти та родини у валеологічному вихованні дітей старшого дошкільного віку.....	55
Вероніка МАХОНЮК. Формування розумових якостей дітей старшого дошкільного віку через дидактичну гру.....	59
Людмила МОРОЗ. Математична компетентність дітей: порівняльний аналіз вимог Державного стандарту дошкільної освіти 2021 і 2025 років.....	61
Каміла ПАНЧЕНКО. Формування пізнавальної активності дітей середнього дошкільного віку засобом нескладних дослідів.....	65
Наталія ППАШ. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.....	69
Галина ПІТУЛА. Виховання національно-патріотичних якостей дітей старшого дошкільного віку засобами української дитячої літератури.....	73

Ольга ЯВОРСЬКА. Інтерактивні мультимедійні засоби як чинник розвитку мовленнєвої активності дітей дошкільного віку.....	76
Мар'яна КОПЕРЛЬОС. Використання коректурних таблиць у формуванні граматично-правильного мовлення дітей молодшого дошкільного віку.....	79
Ангеліна МОРОЗ. Інноваційні підходи до розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку.....	81
Адріана ВИННИК. Використання LEGO-конструювання як засобу розвитку просторових уявлень і логічного мислення дітей старшого дошкільного віку.....	85
Анна ГЛУШЕНКОВА. Формування інженерного мислення у дітей старшого дошкільного віку засобами STREAM-інтегрованого підходу.....	88
Катерина ДУБИНА. Розвиток пізнавальної активності та самостійності дітей дошкільного віку в процесі роботи з LEGO матеріалами.....	91
Надія МАЄВСЬКА. Інноваційні педагогічні технології формування рухової активності дошкільників.....	95
Уляна ФРОЛОВА. Використання кіл Ейлера як засобу пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку.....	98
Богдана ПАВЛИЧ. Штучний інтелект в роботі фахівців закладу дошкільної освіти: можливості використання.....	103
Надія ІВАНЮК. Формування безпечного освітнього середовища в ЗДО в умовах воєнних викликів.....	107
Дар'я ОНЧА. Вплив соціальної тривожності на комунікативний розвиток дітей дошкільного віку з мовленнєвими труднощами.....	111

Іванна ЧУЧМАН. Командна взаємодія як чинник успішного супроводу дитини з ООП в умовах ЗДО.....	115
Тетяна БОГДАН. Психолого-педагогічний супровід адаптації дітей раннього віку до ЗДО.....	118
Ілона КОГУТЯК. Теоретичні особливості використання ментальних карт у роботі з дітьми старшого дошкільного віку.....	121
Тамара ГАРАН. Вплив розвивального природного середовища на психоемоційне благополуччя дошкільників в умовах воєнного стану.....	123
Аліна ГОРПИНИЧ. Арт-терапія як психолого-педагогічний інструмент формування стресостійкості у дітей дошкільного віку.....	127
Дарина САВЧУК, Катерина ЗЕЛІНСЬКА. Ігрові методи психологічної підтримки дошкільників під час війни.....	130
Тетяна ДЕЙНЕКО. Взаємодія дітей старшого дошкільного віку з дорослими під час ознайомлення з життєво необхідними професіями в умовах соціальної нестабільності.....	133
Ольга БЕРЕЗОВСЬКА. Психолого-педагогічні аспекти розвитку емоційного інтелекту дітей дошкільного віку в ЗДО.....	136
Тетяна ЛИТВИНЕНКО. Дистанційне навчання як простір для розвитку логічного мислення майбутніх першокласників	140
Влада БОГДАНОВА. Цифровізація професійної діяльності вихователя: потенціал та виклики.....	143
Анастасія ВОЛЬВИН. Цифрова педагогічна культура вихователя в освітньому середовищі ЗДО.....	148
Діана КАМІНСЬКА. Генезис лідерства в контексті професійної підготовки майбутнього вихователя.....	151

Валерія СУХАР. Самовдосконалення педагога — вихователя, як стимул професійного зростання.....154

Надія ГАВРИШ. Зміст та особливості фахової підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти.....158

Маріанна БУЧЕЛЛА. Акмеологічний підхід як основа розвитку управлінської компетентності керівника закладу дошкільної освіти.....161

Віта МОСКАЛЬ. Теоретичні основи організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану.....164

Секція 1. ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА ЯК РЕСУРС ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Вікторія КРАЧАН,
*І курс ОР магістр, факультет педагогічної освіти і мистецтва
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
науковий керівник – Ватаманюк Г.П.,
кандидат педагогічних наук, доцент/ старший викладач*

Сучасні трансформаційні процеси в освіті України зумовлюють необхідність оновлення освітнього середовища на засадах інноваційності та інтеграції культурно-історичного досвіду суспільства. У цьому контексті особливої значущості набуває музейна педагогіка, яка забезпечує органічне поєднання освіти й культури та відкриває нові можливості для виховання в дітей поваги до культурної спадщини, формування ціннісного ставлення до мистецтва, розвиток уяви, допитливості, критичного мислення та відчуття краси. Поєднання музейної педагогіки з освітнім процесом ЗДО відповідає сучасним пріоритетам дошкільної освіти і сприяє всебічному розвитку дитини, формуванню компетентної, культурно свідомої особистості. Крім того зростає роль і неформальної освіти, реалізації якої сприяє музейне середовище.

Сучасний музей – це не лише сховище культурних цінностей, а й освітній центр і соціокультурний інститут. Музейне середовище має значний потенціал для: формування історичної пам'яті; розвитку критичного мислення; виховання національної ідентичності; розвитку емоційно-ціннісної сфери особистості [1, с. 15]. Музейна педагогіка (на основі узагальнення існуючих) – це міждисциплінарна галузь знань, що поєднує педагогіку, психологію, культурологію та музеєзнавство і спрямована на організацію освітнього процесу в умовах музейного середовища. Як самостійна наукова галузь вона сформувалася у другій половині ХХ століття. Її використання у дошкільній освіті має законодавче підґрунтя: Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління

Міністерства освіти і науки України та Положення про присвоєння звання «Зразковий музей» музей при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України.

Різні аспекти музейної педагогіки розкрито у працях українських науковців, зокрема музеєзнавців (О. Караманової, Л. Гайди, Ю. Ключко, Ю. Омельченко, О. Ярошенко та ін.), які висвітлюють особливості функціонування музеїв у закладах освіти, питання педагогічного краєзнавства й історії музейної справи в Україні та за її межами. Педагоги Н. Кардаш, Л. Машкіна, Т. Ткаченко, Г. Рего, І. Червінська, О. Юрченко та ін. у своїх дослідженнях розглядають принципи, методи й засоби музейної педагогіки, її освітньо-виховний та комунікаційний потенціал. Питання формування компетентностей засобами музейної педагогіки висвітлено О. Волошиною та Н. Дмітренко. Про сучасні технології музейної педагогіки йдеться в роботах В. Берковського та В. Бурназової. Про роль музейної педагогіки у вихованні нації пише у своїх дослідженнях Н. Філіпчук. Загалом, музейну педагогіку дослідники розглядають як особливу освітню систему, яка у практичному вимірі пов'язана з передачею культурного досвіду, що реалізується через педагогічну взаємодію в музейному середовищі на основі міждисциплінарного та поліхудожнього підходів. [2, с. 383].

Застосування елементів музейної педагогіки у освітньому процесі сприяє формуванню усвідомленого ставлення до культурної спадщини, підвищенню загального культурного рівня здобувачів освіти, стимулює пізнавальний інтерес і урізноманітнює форми та методи освітньої роботи. Водночас воно посилює міжпредметні зв'язки та створює умови для впровадження нестандартних занять. Серед основних переваг музейної педагогіки – підвищення мотивації до навчання; інтеграція формальної та неформальної освіти; розвиток критичного мислення; формування емоційного досвіду; забезпечення практичної спрямованості навчання. Музейна педагогіка також сприяє гуманізації освіти та формуванню духовних цінностей особистості.

Для дошкільників музей – це не лише місце зберігання речей, а й простір емоцій, відкриттів, гри, дослідження та творчості. Принципи створення музейного середовища у ЗДО – доступність (експонати мають бути зрозумілими та безпечними для дітей); наочність (предмети повинні викликати емоції та інтерес); інтерактивність (діти не лише дивляться, а й взаємодіють); емоційність (музейне середовище має викликати захоплення); національна спрямованість (ознайомлення дітей із українською культурою та традиціями); інтеграція (музейна педагогіка поєднується з мовленням, музикою, образотворчою

діяльністю, грою, природознавством); дитиноцентризм (урахування віку, інтересів та потреб дітей) [4].

Основна мета музейної педагогіки у ЗДО – формування національної свідомості; розвиток пізнавальної активності; виховання любові до рідного краю; ознайомлення з культурною спадщиною; розвиток мовлення, мислення, уяви; формування естетичного смаку; соціалізація дитини через спільну діяльність. Завдання музейної педагогіки: освітні – розширення знань про культуру, історію, традиції; формування уявлень про минуле й сучасне; ознайомлення з предметним світом; виховні – виховання патріотизму; поваги до старших та до людей інших національностей; бережливого ставлення до культурних цінностей; шанобливого ставлення до народних традицій, предметів побуту; розвивальні – розвиток мовлення; пам'яті; спостережливості; творчих здібностей; сенсорного досвіду.

До психолого-педагогічних умов організації музейної педагогіки відносимо: наявність експонатів, тематичних куточків, дидактичного матеріалу, мультимедійних засобів; компетентність вихователя; творчий підхід; інтеграція музейної діяльності в освітній процес; співпраця з батьками;

взаємодія з музеями; участь громади; атмосфера зацікавлення; підтримка дитячої ініціативи; позитивний емоційний клімат.

Поширеними видами музейного середовища в ЗДО є: мінімузеї у групах (української хати; іграшки; вишивки; хліба; ляльки-мотанки; книги; природи; народного побуту; каменю; писанки; родини тощо); віртуальні музеї (відеоекскурсії; презентації; інтерактивні подорожі; перегляд експонатів

«Український рушник»; «Світ народної іграшки»; «Іграшки народів світу», «Великодні традиції» тощо, до створення яких залучають батьків, дітей, працівників ЗДО, місцевих майстрів; екскурсійна діяльність (екскурсії до

до краєзнавчого музею; художнього музею; музею природи; історичних пам'яток; етнографічних комплексів) [3, с. 104]. Перед екскурсією вихователь проводить бесіду, ознайомлює із правилами поведінки, викликають інтерес. Після таких екскурсій діти обговорюють побачене, відтворюють в індивідуальних і групових малюнках, колажах, закріплюють набуті знання в дидактичних іграх.

Інтеграція музейної педагогіки в освітній процес реалізується через такі форми роботи, як: музейні уроки, інтерактивні екскурсії, квести, майстер-класи, віртуальні тури, театралізовані ігри, творчі майстерні, свята, вікторини, інтегровані заняття; методи (дослідницький; проєктний; ігровий; проблемно-пошуковий); засоби (музейні експонати, мультимедійні технології, цифрові

ресурси). Інтерактивні форми, такі як тематичні міні-музеї, міні-екскурсії, предметні бесіди, ігрові та творчі завдання створюють сприятливе середовище, в якому дошкільники отримують живий досвід взаємодії з культурними пам'ятками [3, с. 105]. Таким чином, музейна педагогіка формує духовність, розвиває емоційний інтелект, сприяє патріотичному вихованню, допомагає дитині відчувати зв'язок поколінь, розвиває допитливість і дослідницькі здібності, виховує повагу до культурної спадщини, естетичний смак. Основне призначення музейної педагогіки – розвиток особистості, формування її ціннісних орієнтирів, виховання вільної, свідомої, та відповідальної людини, здатної, у майбутньому, творити успішне власне життя та життя держави [5].

Отже, музейна педагогіка є ефективним ресурсом формування сучасного освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Вона забезпечує інтеграцію культурного досвіду в освітній процес, сприяє формуванню ключових компетентностей: культурної – через ознайомлення з історико-культурною спадщиною; соціальної – через комунікацію та співпрацю; громадянської – через усвідомлення національної ідентичності; пізнавальної – через дослідницьку діяльність.

Список використаних джерел

1. Квас О., Земан І. Музейна педагогіка як інструмент розширення освітнього простору. *Молодь і ринок*. 2019. № 5. С. 12–17. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2019_5_4 (дата звернення: 28.04.05.2026 р.).
2. Невмержицька О. Музейна педагогіка: до визначення поняття. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 67, том 1, 2023. С. 381–386.
3. Машкіна Л. Музейна педагогіка в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. <https://conference.wunu.edu.ua/index.php/iposu/article/view/1232/1168> (дата звернення: 28.04.05.2026 р.).
4. Рего Г. І., Рего О. Ю Використання музейної педагогіки в закладах дошкільної освіти Закарпаття. *Педагогічні науки: реалії та перспективи* Вип 89. 2022 р. С. 123–128/ <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8d5ed513-6717-426d-a1dd-988ff4656754/content> (дата звернення: 30.04.05.2026).
5. Удовиченко І. Принципи музейної педагогіки в період переосмислення ролі музею в суспільстві. *Музейна педагогіка в науковій освіті: зб.тез доповідей учасників I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 листопада 2019 р., м. Київ-Біла Церква* : Авторитет ФОП Курбанова Ю. В., 2019. С. 99–102.

ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК ДЛЯ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Іванна ДРИСЛЮК,
*1 курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник — Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти*

Сучасна дошкільна освіта орієнтується на формування комунікативної компетентності дитини, розвиток її мовленнєвої активності, здатності до взаємодії та спілкування. Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах реалізації положень Державного стандарту дошкільної освіти, у якому мовленнєво-комунікативний розвиток визначено одним із пріоритетних напрямів освітнього процесу ЗДО [2]. Саме тому важливим завданням сучасного закладу дошкільної освіти є пошук ефективних засобів розвитку діалогічного мовлення дітей. Одним із таких засобів виступає казка, яка поєднує пізнавальний, емоційний, виховний та мовленнєвий потенціал.

Діалогічне мовлення є складною формою комунікативної діяльності, що передбачає вміння слухати співрозмовника, підтримувати розмову, ставити запитання, відповідати, аргументувати власну думку та дотримуватися мовленнєвого етикету. У дошкільному віці саме діалог є провідною формою мовленнєвого спілкування, оскільки дитина активно взаємодіє з дорослими та ровесниками. Однак вихователі дедалі частіше відзначають труднощі у формуванні зв'язного мовлення дітей, недостатній словниковий запас, невміння підтримувати розмову та висловлювати власні думки.

Так, А.Богущ, підкреслює, що художня література, а особливо казка, є ефективним засобом мовленнєвого розвитку дошкільників, оскільки сприяє емоційному залученню дітей до процесу спілкування та стимулює мовленнєву активність. Казка допомагає дитині засвоювати мовленнєві зразки, формує інтонаційну виразність, розвиває уміння будувати діалог і підтримувати комунікацію.

Особливе значення казка має для розвитку діалогічного мовлення, адже більшість казкових творів побудовані на діалогах персонажів. Саме через наслідування мовлення героїв діти навчаються ставити запитання, відповідати,

висловлювати прохання, емоції та оцінні судження. Під час слухання й обговорення казки дошкільники активно вступають у мовленнєву взаємодію з педагогом та однолітками, вчать формулювати власну думку й аргументувати відповіді.

Ефективними методами розвитку діалогічного мовлення засобами казки є бесіда за змістом твору, драматизація, театралізовані ігри, інсценізації, складання продовження казки, творчий переказ, моделювання діалогів між персонажами. У процесі таких видів діяльності діти не лише відтворюють мовленнєві конструкції, а й творчо використовують їх у нових комунікативних ситуаціях [1].

Важливу роль у формуванні зв'язного мовлення відіграє ігрова діяльність, яка створює природні умови для розвитку комунікативних умінь. Виконуючи ролі казкових персонажів, діти вчать інтонаційно передавати емоції, вести діалог, реагувати на репліки співрозмовника та дотримуватися послідовності мовлення. Дослідники зазначають, що різні види ігор сприяють активізації словникового запасу, розвитку мовленнєвої ініціативності та формуванню навичок комунікативної взаємодії [3].

Казка також сприяє розвитку емоційного інтелекту дошкільників, що безпосередньо впливає на якість мовленнєвого спілкування. Аналізуючи вчинки героїв, діти вчать розуміти емоційний стан інших, співпереживати, висловлювати власні почуття словами. Саме емоційне переживання змісту казки стимулює бажання дитини висловлюватися, підтримувати бесіду та взаємодіяти з оточенням.

Сучасні педагоги активно використовують інноваційні форми роботи з казкою: мультимедійні казки, інтерактивні книги, цифрові театри, сторітелінг, лепбуки, мнемотаблиці та методику «відкритого фіналу». Такі підходи підвищують інтерес дітей до мовленнєвої діяльності та створюють умови для активного діалогічного спілкування.

Водночас ефективність використання казки для розвитку діалогічного мовлення залежить від педагогічної майстерності вихователя. Важливо добирати твори відповідно до вікових особливостей дітей, організовувати проблемні запитання, стимулювати мовленнєву ініціативу та створювати доброзичливу атмосферу спілкування [1].

Отже, казка є потужним засобом розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку. Вона сприяє збагаченню словникового запасу, формуванню комунікативних умінь, розвитку мовленнєвої активності, емоційної виразності та творчого мислення. Використання казок у різних видах діяльності забезпечує

природне включення дітей у мовленнєву взаємодію та створює сприятливі умови для формування комунікативної компетентності дошкільників.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А.М. Богуш, Н.В.Гавриш ; заред. А.М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2025 № 1557.
URL: Державний стандарт дошкільної освіти
3. Крутій К. Л., Деснова І. С., Замелюк М. І. Дефініція «Гра як провідний тип діяльності дошкільника»: аналіз підходів. Збірник наукових праць «Академічні студії». Серія «Педагогіка». 2021. Вип. 4, ч. 2. С. 84- 91.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ ГРАМОТИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗДО

Уляна ШМІГЕЛЬ,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник — Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти*

Формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання грамоти є одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти, що визначається положеннями Державного стандарту дошкільної освіти та сучасними підходами до забезпечення наступності між дошкільною і

початковою освітою [2]. У сучасних умовах освітнього середовища закладу дошкільної освіти (ЗДО) цей процес набуває інтегрованого, діяльнісного та особистісно орієнтованого характеру, що передбачає розвиток не лише мовленнєвих умінь, а й когнітивної, емоційної та мотиваційної готовності дитини до опанування грамоти.

Готовність до навчання грамоти розглядається як комплексне утворення, що включає сформованість фонематичного слуху, звукового аналізу мовлення, елементарних графічних навичок, інтересу до читання та письма, а також достатній рівень розвитку мовлення. У старшому дошкільному віці дитина активно оволодіває мовними узагальненнями, усвідомлює звукову структуру слова, вчиться аналізувати мовлення, що створює передумови для подальшого успішного навчання грамоти [1].

Сучасне освітнє середовище ЗДО характеризується інтеграцією традиційних і інноваційних педагогічних технологій, серед яких особливе місце посідають ігрові, інформаційно-комунікаційні та інтерактивні засоби навчання. Відповідно до положень Державного стандарту дошкільної освіти, мовленнєво-комунікативний розвиток є одним із ключових напрямів, що забезпечує формування готовності дитини до шкільного навчання, зокрема до оволодіння грамотою [2].

Важливим компонентом готовності до навчання грамоти є розвиток фонематичного слуху та мовленнєвого сприймання. Саме ці вміння забезпечують усвідомлення звукової структури слова, розрізнення звуків, визначення їх послідовності. У сучасній педагогічній практиці для цього використовуються дидактичні ігри, звукові вправи, інтерактивні завдання, мультимедійні засоби, які дозволяють дітям у наочній та ігровій формі опановувати складні мовленнєві операції [3].

Не менш важливим є формування графічних навичок, які є передумовою оволодіння письмом. У старшому дошкільному віці діти вчать правильно тримати олівець, виконувати елементарні графічні вправи, штрихування, обведення, копіювання простих елементів. Сучасне освітнє середовище ЗДО активно використовує інтерактивні дошки, планшетні вправи, графічні тренажери, що сприяє розвитку дрібної моторики та координації рухів.

Особливу роль у формуванні готовності до навчання грамоти відіграє розвиток мовленнєвої мотивації. Дитина повинна не лише володіти технічними навичками мовлення, а й мати інтерес до читання та письма, усвідомлювати їх значення. У цьому контексті ефективними є сюжетно-рольові ігри, мовленнєві ситуації, які формують позитивне ставлення до мовленнєвої діяльності [3].

Сучасні дослідження підкреслюють ефективність використання інноваційних технологій у підготовці дітей до навчання грамоти. Зокрема, інтерактивні вправи та цифрові ресурси сприяють активізації пізнавальної діяльності, розвитку мовленнєвих умінь і формуванню стійкої мотивації до навчання. Використання мультимедійних засобів дозволяє поєднувати слухове, зорове та рухове сприйняття, що значно підвищує ефективність засвоєння матеріалу [4].

Важливим аспектом є наступність між дошкільною та початковою освітою. Формування готовності до навчання грамоти передбачає узгодженість програмових вимог, методичних підходів та освітніх результатів. У цьому контексті педагогічна діяльність у ЗДО спрямована на поступове ускладнення завдань, розвиток самостійності, уваги, пам'яті та мислення дитини. Необхідною умовою ефективної підготовки є створення розвивального освітнього середовища, яке стимулює мовленнєву активність дітей, забезпечує доступ до різноманітних дидактичних матеріалів, інтерактивних засобів та ігрових технологій. Важливу роль відіграє також педагогічний супровід, який передбачає індивідуальний підхід до кожної дитини, врахування її темпу розвитку та мовленнєвих особливостей [1].

Отже, формування готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання грамоти є складним і багатогранним процесом, що охоплює розвиток мовленнєвих, когнітивних, моторних та мотиваційних компонентів. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від організації сучасного освітнього середовища ЗДО, використання інноваційних технологій та професійної компетентності педагога. Інтеграція традиційних та цифрових засобів навчання забезпечує якісну підготовку дітей до подальшого шкільного навчання та сприяє успішній адаптації до освітнього процесу початкової школи.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А.М. Богуш, Н.В.Гавриш ; заред. А.М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2025 № 1557. URL: [Державний стандарт дошкільної освіти](#)
3. Каплуновська О.М. Сходінки до грамоти : пропедевтичний курс навчання грамоти дітей молодшого та середнього дошкільного віку. Запоріжжя : ЛПС, 2022. 162 с.

4. Коваленко О., Кудак В. Інтерактивні технології як засоби освітнього процесу закладу дошкільної освіти // Молодий вчений. 2023. № 7 (119). С. 37-41

ГЕНЕЗА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ У ПЕРІОД ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна ПАСІЧУК,

1 курс ОР магістр, педагогічний факультет

Карпатський національний університет

імені Василя Стефаника

науковий керівник — Лисенко Н.В.,

доктор педагогічних наук, професор

В останні роки збереження та зміцнення здоров'я дітей раннього та дошкільного віку набуває дедалі більшої актуальності. Спостереження українських науковців свідчать про високі показники в частині інфекційних захворювань дітей, порушення діяльності ендокринної системи, захворювання органів зору та ін. Зростає кількість дітей із функціональними порушеннями слуху, мовлення та загального психофізичного розвитку / 2, с. 32-41/.

Стан здоров'я дитини в період дошкільного віку формується під впливом соціальних, біологічних і педагогічних чинників, в яких особливе місце належить її способу життя. У період раннього і дошкільного віку діти засвоюють різні моделі життєдіяльності, починаючи з практики родинного виховання, засвоюють позитивні приклади здоров'язбережувальної поведінки батьків та інших членів сім'ї шляхом опанування уявленнями про здоровий спосіб життя.

У працях О. Рейпольської, Т. Титаренко, О. Яременка та інших учених наголошено на комплексному підході до формуванні здорового способу життя в освітньому процесі закладу дошкільної освіти /6, 320с./

Автори вказують на важливість організованого середовища для цілеспрямованого формування практичних здоров'язбережувальних умінь і навичок дітей. Освітню діяльність у групах раннього і дошкільного віку педагог здійснює відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти (2025), в якому здоров'язбережувальна компетентність визначена в числі провідних. А саме,

зазначено, що така компетентність виявляється не лише в усвідомленому ставленні дитини до власного тіла, до власного здоров'я, а також прослідковується у змісті знань дитини про будову свого тіла та у навичках особистої гігієни та практичних умінь безпечного поводження в різних ситуаціях і в різних умовах /1, с. 114-117/.

Відповідно до основних компонентів здоров'язбережувальної компетентності, дослідники Л. Волошина, М. Замелюк, М. Комісарик, Т. Морозова, К. Нарушинець та інші відносять:

- фізичне здоров'я ;
- соціальне здоров'я;
- психічне здоров'я.

З огляду на це, дошкільний етап життя дитини вони розглядають найбільш сприятливим (сенситивним) періодом для закладання основ свідомого ставлення до здоров'я та формування стійких здоров'язбережувальних умінь і навичок /1, с.114-117; 5, с.23-25; 6, с.4-5/.

На початку ХХІ століття здоров'я дитини розглядається як один із ключових чинників сталого соціального розвитку нашої країни, її національної безпеки, закладає і визначає потенціал майбутнього розвитку суспільства.

Впродовж останніх десятиліть, водночас із зазначеним вище, фіксується погіршення екологічної ситуації, утвердження правил нераціонального харчування, а також соціально-економічні труднощі в родинях під час війни, що дає обмежений доступ до якісного медичного обслуговування. Особливо війна та інші фактори, які ми перерахували вище, негативно впливають на здоров'я дитини раннього і дошкільного віку.

Базовий компонент дошкільної освіти України (2021) орієнтує освітній процес ЗДО на виховання гармонійно розвиненої, здорової особистості з глибоким усвідомленням відповідальності за стан свого здоров'я, як найвищої цінності. Відповідно, актуалізується пошук сучасних педагогічних підходів і методів до успішного роз'язання питань щодо зміцнення здоров'я дітей в закладах освіти /6, 320с./.

Визначення поняття «здоров'я» - є фундаментальним для сучасної науки.

В преамбулі до Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), здоров'я трактують як стан повного фізичного, психічного та соціального благополуччя особи.

У цьому контексті особливу увагу приділяють визначенню змісту поняття “фізичне здоров'я дітей дошкільного віку”.

Під “фізичним здоров'ям” науковці розуміють стан основних фізіологічних систем у межах норми та показниками реального стану організму дитини, який

природно змінюється у процесі його взаємодії з навколишнім середовищем. Здоров'я розглядається як усвідомлення особою себе, як частини природи та суспільства, прояв нею моральних і вольових рис у різних діях, які спрямовані на створення себе самої /3, с. 32-41/.

Воно формується в історичному процесі людства і, відповідно, тісно пов'язане з компонентами духовного світу особистості, її культурою, освітою, моральними та етичними принципами.

Для дітей раннього і дошкільного віку фізичне здоров'я також означає їхню здатність ефективно спілкуватися з однолітками та дорослими у різних ситуаціях і забезпечувати при цьому безстресовий спосіб свого життя, що сприяє гармонійному особистісному розвитку.

У житті дитини всі компоненти здоров'я - фізичний, психічний, духовний і соціальний - тісно взаємопов'язані і, відтак, здоров'я постає складним, багатогранним і динамічним явищем.

Таким чином, рівень здоров'я дитини зумовлюється особливостями її способу життя - відповідно, здоровий спосіб життя є усвідомленою моделлю усталених правил життєдіяльності, спрямованих на збалансований розвиток фізичної, психічної, духовної та соціальної складових здоров'я.

У педагогіці дошкільній формування потреби у здоровому способі життя дітей раннього і дошкільного віку осмислено теоретичні і практичні аспекти, його структурні компоненти, аргументуючи тим, що саме дошкільний вік є найбільш сприятливим для закладання практичних навичок здоров'язбережувальної поведінки, оскільки в цей період формується усвідомлене ставлення до власного здоров'я водночас із турботою про нього .

Українські дослідники В.Ляшенко і В. Туманова / 3, с.4/, акцентують увагу на ставленні дитини до свого здоров'я, а також здорового способу життя, що стає основою для її фізичного благополуччя. А це може так реалізовуватися в ЗДО у ранковій гімнастиці та вправах на релаксацію, що підтримують кожного вихованця фізично, допомагають дітям налаштуватися і відчувати ритм різних подій та стабільності; також це і рухливі ігри на свіжому повітрі, свята спільно з педагогами і батьками - "Дні здоров'я", "Тато, мама, я - наша дружна сім'я" та ін., які стимулюють розвиток спритності, координації рухів і дій та міжособистісної взаємодії всіх учасників освітнього процесу, взаємодії з об'єктами та явищами природи.

Щодо гігієни, вихователька повинна демонструвати практичні прийоми правильного миття рук, догляду за тілом, взуттям і одягом, пояснювати дітям значення таких дій задля збереження здоров'я, а під час прийому їжі вдало організовувати різні ігри з продуктами харчування, впроваджувати рольові

вправи, вести бесіди про корисні та шкідливі продукти, напої, а також практикувати спільне приготування напоїв і страв, що, загалом, сприяє формуванню усвідомленого та позитивного ставлення кожної дитини до споживання різних продуктів, овочів та фруктів.

Такі знання допомагають дітям засвоювати корисні звички та формувати позитивну мотивацію щодо потреби у здоровому способі життя без зайвих солодощів, солодких газованих напоїв, цукерок, цукрової вати та ін.

Учені України в царині педагогіки дошкільної почасти розглядали й уже обґрунтували педагогічні технології формування навичок здорового способу життя дітей раннього - дошкільного віку, зокрема, підкреслюючи важливість розвитку рухових навичок, здоров'язбережувальної компетентності та психоемоційного благополуччя /6, 320с. /.

Важливим напрямом розглядаємо вивчення вітчизняними ученими ролі педагога у процесі організації навчально-виховного процесу ЗДО задля сприяння набуттю дітьми навичок здоров'язбережувальної поведінки.

Сучасніучасні дослідження підкреслюють доцільність впровадження в освітній процес ЗДО комплексної поведінкової моделі. А це: знання, мотивація, навички та саморегуляція дитини. Відповідно, кожен ЗДО має створювати дидактико-розвивальне середовище підтримки і забезпечення ефективності процесу формування здоров'язбережувальної компетентності шляхом інтегрування знань, позитивних установок і практичних дій.

Таким чином, у педагогічній літературі процесу здоров'язбережувальної компетентності дітей раннього-дошкільного віку відведено належну увагу і цей процес ученими і практиками розглядається як складний, багатоаспектний, що передбачає неухильний розвиток знань, формування практичних навичок і позитивної внутрішньої мотивації, а також активну участь педагогів і батьків вихованців.

Формування здорового способу життя, здоров'язбережувальної компетентності у дітей раннього -дошкільного віку в умовах війни набуває особливої актуальності, оскільки воєнні події вкрай негативно впливають на фізичний, психічний та емоційний стан кожної дитини. Обмеження їхньої рухової активності, тривожний інформаційний мікроклімат, порушення розпорядку дня та відчуття небезпеки створюють не лише додаткові ризики, а й реальні загрози для забезпечення повноцінного та гармонійного розвитку дошкільників.

Особливу увагу слід приділяти поєднанню фізичних вправ із їхнім позитивним емоційним супроводом. Активна рухова активність, організована в ігровій та доброзичливій атмосфері, зміцнює організм дитини, сприяє зниженню

рівня тривожності, стимулює формування почуття радості та психологічного комфорту, що є важливим для збереження здоров'я дітей в умовах війни.

Зростає і ризик поширення захворювань, оскільки обмежується доступ до санітарно-гігієнічних умов з урахуванням вікових особливостей дітей раннього - дошкільного віку, а також негативно впливає на здоров'я дітей емоційне та фізичне перенапруження. Відтак, особливого значення набуває цілеспрямоване формування основних гігієнічних навичок кожного вихованця у руслі виховання здорового способу життя та формування здоров'язбережувальної компетентності.

Найбільшу увагу у контексті зазначеного вище педагоги приділяють таким напрямкам роботи:

- використання з дітьми раннього віку ігрових методів у різних видах діяльності;
- вправляння у гігієнічних навичках у сюжетно-рольових іграх;
- збагачення змісту сюжетів рольових ігор здоров'язбережувальною тематикою;
- читання тематичних казок та використання інших малих форм ігрового усного народного фольклору, до прикладу, заклички “Водичко, водичко, умий Галинці (або інше ім'я дитини з групи)личко”...;
- проведення бесід на цілеспрямовану тематику, скажімо, “Чому дітям не можна пити каву, але треба пити какао?”, “Чим корисне молоко?” та ін.;
- надання систематичного позитивного особистого прикладу педагогів і батьків в умовах родинного виховання;
- формування практичних навичок культури здорового харчування, зокрема, споживання їжі різної консистенції і стану приготування - варена, печена, тушкована тощо;
- ознайомлення дітей з корисними продуктами харчування і практичними навичками їхнього споживання, до прикладу, насіння різних рослин - соняшника, гарбуза та ін.

Отже, формування здоров'язбережувальної компетентності дітей раннього - дошкільного віку в умовах ЗДО і родини у мирний і у часі війни слід розглядати як комплексну проблему, що передбачає не лише формування певного обсягу науково обґрунтованих знань, які представлені у змісті чинної програми “Українська дошкілля”, а й багатогранну турботу про фізичне, психічне та емоційне здоров'я кожного вихованця. Провідною з цього напрямку є діяльність педагогів з відповідною фаховою підготовкою за умови активної участі у роботі з дітьми всіх учасників освітнього процесу, утім, і батьків.

Список використаних джерел

1. Волошина Л. Організація здоров'язбережувального простору. *Дошкільне виховання*. 2020. №1. С.114-117.
2. Жирнов В. Д. Здоров'я як антропологічна проблема. *Людина*. 2020, № 6. С. 32 - 41.
3. Замелюк М., Нарушинець А. Аспекти формування здорового способу життя дітей дошкільного віку. Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю. Луцьк. 2021. С. 23-25.
4. Морозова Т. Сучасні підходи до забезпечення здоров'язберігаючого середовища у ЗДО. *Дошкільне виховання*. 2020. № 5. С. 4-5.
5. Нестеренко В.В. Підготовка вихователів ЗДО до валеологічного виховання дітей: Монографія. Одеса, 2021. 166 с.
6. Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації: Зб. матеріалів конференції Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації, 16 червня 2022 р. [За ред. О. Рейпольської, О. Брежнєвої, І. Луценко, В. Рагозіної, С. Васильєвої]. Київ: 2022. 320с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЛІТНІЙ ПЕРІОД

Ілона ГОЛОВІЙ,
I курс ОР магістр, факультет педагогічної
освіти та соціальної роботи
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
науковий керівник – Бартків О.С.,
кандидатка педагогічних наук, доцент

Літо – ідеальний час для покращення здоров'я дітей. Планування оздоровчих та рекреаційних заходів протягом літа має вирішальне значення для фізичного відновлення та загального самопочуття дітей.

Влітку діти повинні проводити якомога більше часу на свіжому повітрі, особливо на дитячих майданчиках, оскільки саме там створюються найважливіші елементи для здорового розвитку. Важливо максимально використати цей час і дозволити дітям повноцінно розвивати своє тіло в природному середовищі зі свіжим повітрям, сонцем та водою. Ці природні елементи слід використовувати помірно, і не можна нехтувати фундаментальними елементами фізичного розвитку – систематичними, послідовними та регулярними. Крім того, необхідно враховувати стан здоров'я дитини та її емоційну реакцію на оздоровчі заходи [1, с. 84].

Організацію щодо оздоровлення дітей в літній період можна розділити на кілька напрямків:

- діагностика охоплює вікове групування, медичні та психологічні показники (вікові, здоров'язміцнювальні, адаптаційні тощо), розробку індивідуальних планів підтримки для дітей у різних групах;

- профілактика включає комплексний пакет заходів, що сприяють фізичній підготовці, фізичному вихованню, консультуванню з питань харчування, забезпеченню безпечного середовища, зміцненню здоров'я за допомогою природних методів лікування та профілактиці травм;

- освіта включає заходи у сферах спорту та оздоровчої освіти, туризму та місцевої історії, розвитку культурних та гігієнічних навичок, екологічної освіти, зміцнення емоційного благополуччя дітей та створення основ безпеки у повсякденному житті;

- управління та аналіз включає моніторинг стану впровадження заходів фізичного виховання, зміцнення здоров'я та освітніх заходів, управління харчуванням, дотримання гігієнічних норм та розвиток безпечного середовища перебування.

Завдання щодо оздоровлення дітей в літній період:

- сприяння підтримці та покращенню здоров'я кожної дитини шляхом пропаганди здорового способу життя, фізичної активності та інтересу до спорту; розуміння дітьми важливості щоденних фізичних вправ;

- забезпечення безпечного проведення оздоровчих заходів під час літніх канікул, створення відповідного середовища, захист дітей від травм та гарантування їхньої безпеки, а також забезпечення збалансованого харчування;

- застосування новітніх технологій для підтримки та розвитку здоров'я, а також активне використання природних ресурсів для впровадження системи

зміцнення та підтримки здоров'я, яка покращує фізичний розвиток дітей [3, с. 77].

Безпосередньо розпорядок дня дітей під час літніх канікул починається зі змін у їхньому розпорядку дня. Більше часу, проведеного на свіжому повітрі, зміцнює фізичне здоров'я та психічне благополуччя та дозволяє дітям займатися своїми інтересами. Показником відповідного розпорядку дня є поведінка дітей. Вони спокійні, життєрадісні, швидко та міцно засинають, прокидаються в гарному настрої та мають здоровий апетит. Ключ до різноманітного розпорядку дня полягає у всебічному поєднанні гімнастики та оздоровчих занять. Це включає вправи, заняття з фізичного виховання, дозвілля, спортивні свята тощо.

Зокрема, загартовування є одним з найважливіших заходів для профілактики захворювань та зміцнення здоров'я у дітей. Вирішальним фактором для успішного загартовування є систематичне та послідовне виконання різних вправ.

Як тільки діти звикнуть до засмаги, вони можуть переходити від витирання до купання у воді та назад до засмаги. Так само, як тільки вони звикнуть до обтирання, то можуть переходити до обливання.

Прогулянки слід здійснювати за будь-якої погоди. Коли діти перебувають на вулиці, важливо одягати їх відповідно до пори року та погоди, щоб вони могли вільно рухатися й залишатися в теплі. Запобіжні заходи проти теплового удару також є важливими.

Однак не можна забувати, що спекотні літні дні несуть підвищений ризик теплового удару, сонячних опіків та втрати апетиту. Власне, ретельна підготовка є важливою для успішного оздоровлення дітей в літній період. Відповідальна співпраця між керівництвом закладу та батьками створює середовище, де діти почуваються комфортно та можуть активно брати участь у літньому оздоровленні. Це призводить до ефективних оздоровчих заходів й проведення вільного часу, яке є цікавим, змістовним та стимулюючим для дітей [2, с. 62].

Отже, літо є найсприятливішим часом для фізичного розвитку дітей. Природні елементи, такі як сонце, повітря та вода, мають особливо благотворний вплив на організм дитини, сприяючи здоров'ю та зміцнюючи здібності. Усі ці елементи слід використовувати для підтримки фізичного та психічного благополуччя дітей.

Список використаних джерел

1. Богучарова О. І. Психологія ставлення до здоров'я: парадигми, моделі, чинники розвитку. Київ, 2013. 84 с.
2. Гладошук О. Г. Здоровий спосіб життя: виховання та контроль. *Вища освіта України*. №1. 2007. 62 с.

3. Печка Л. Ціннісне ставлення до власного здоров'я дітей: наступність у роботі закладу дошкільної освіти і початкової школи: монографія. Київ-Кременчук: NOVABOOK, 2021. 77 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ЧИННИК ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія ПИЛИПЧУК,
*III курс ОР бакалавр, педагогічний факультет, Кременецька обласна
гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
науковий керівник – Доманюк О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Сучасна дошкільна освіта орієнтується на всебічний розвиток дитини, зокрема на формування логічного мислення, елементарних математичних уявлень та пізнавальної активності. У цьому контексті особливого значення набуває створення відповідного предметно-розвивального середовища, важливою складовою якого є осередок математичного розвитку.

Проблема розвитку математичних здібностей у дітей дошкільного віку висвітлювалася у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Дослідники (Л. Березовська, О. Косенчук, К. Крутій, О. Рейпольська, К. Щербакова та ін.) підкреслюють, що ефективність засвоєння математичних знань значною мірою залежить від організації середовища, яке стимулює активну діяльність дитини, її самостійність та інтерес до пізнання.

Осередок математичного розвитку – це спеціально організований простір у групі закладу дошкільної освіти, оснащений дидактичними матеріалами, іграми та засобами навчання, спрямованими на формування у дітей елементарних математичних уявлень. Він є важливою складовою предметно-розвивального середовища та забезпечує умови для активної пізнавальної діяльності, самостійного експериментування і практичного засвоєння математичних знань у

процесі гри. Такий осередок сприяє не лише засвоєнню математичних понять, а й розвитку мисленнєвих операцій (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення), формуванню допитливості, ініціативності та здатності до розв'язання проблемних завдань. Важливою його особливістю є інтеграція математичного змісту з іншими видами діяльності дітей – ігровою, мовленнєвою, художньо-продуктивною та руховою [2].

Головна мета предметно-розвивального середовища – створення умов для розвитку логічного мислення та елементарних інтелектуальних операцій, формування навичок лічби, кількісних і порядкових уявлень, ознайомлення з величиною, формою, простором і часом, розвитку пізнавальної активності, самостійності та інтересу до математичної діяльності, формування здатності застосовувати математичні знання у повсякденному житті, розвитку уваги, пам'яті, уяви та мовлення в процесі виконання математичних завдань [3].

Згідно досліджень Л.Зайцевої організація математичного осередку має ґрунтуватися на таких принципах:

- доступність – матеріали відповідають віковим особливостям дітей;
- варіативність – різноманітність ігор і завдань;
- наочність – використання яскравих і зрозумілих матеріалів;
- інтеграція – поєднання математики з іншими видами діяльності;
- самостійність – можливість вільного вибору діяльності [4].

У наукових працях Л. Березовської, Т. Дорошенко, В. Мацко зазначено, що залежно від вікової групи осередок математичного розвитку може включати такі компоненти:

1. Дидактичні ігри: ігри на лічбу (тактильні картки, сенсорні матеріали, рахівниці, числові доріжки); логічні ігри (пазли, сортери, логічні блоки, настільно-друковані ігри); ігри на класифікацію та узагальнення (розподіл предметів за кольором, формою, величиною, призначенням); ігри на встановлення відповідності (парні картинки, «знайди пару», «більше–менше»); ігри на розвиток просторового мислення (конструювання за зразком, орієнтування на площині).

2. Наочні матеріали: геометричні фігури (плоскі та об'ємні); набори для порівняння величин (довжина, ширина, висота, маса, об'єм); таблиці, схеми, моделі (числові ряди, календарі, схеми частин доби); демонстраційні картки з цифрами та знаками; ілюстративний матеріал для розв'язання логіко-математичних завдань.

3. Маніпулятивні матеріали: палички, кубики, конструктори різних видів, мозаїки, лічильні матеріали (гудзики, фішки, намистини), природні матеріали

(камінці, жолуді, каштани, шишки), сенсорні набори для дослідження величини, форми та кількості, матеріали для експериментування (контейнери для пересипання, вимірювання, сортування).

4. Ігрові завдання: картки із завданнями різного рівня складності, математичні лабіринти, вправи на встановлення закономірностей і послідовностей, завдання на орієнтування в просторі («ліворуч-праворуч», «вище-нижче»), завдання з елементами інтеграції (математика + мовлення, гра, рух).

5. Додаткові компоненти (за потреби): тематичні зони (лічба, форма, час, простір), міні-бібліотека (книги з математичним змістом, казки з логічними завданнями), цифрові ресурси (інтерактивні ігри, навчальні додатки – за умови доцільного використання), матеріали для індивідуальної та підгрупової роботи, результати діяльності дітей (схеми, аплікації, споруди) [1; 3].

Така структура забезпечує варіативність діяльності дітей, сприяє розвитку самостійності, пізнавального інтересу та формуванню елементарної математичної компетентності в умовах гри.

Для результативного функціонування осередку важливо систематично оновлювати матеріали, враховувати індивідуальні особливості дітей, поєднувати гру і навчання, створювати проблемні ситуації, підтримувати інтерес через ігрову діяльність [2].

Вихователь виступає організатором, консультантом і партнером дитини. Його завдання: стимулювати пізнавальну активність, допомагати у розв'язанні завдань, спрямовувати діяльність дітей, створювати позитивну емоційну атмосферу.

Отже, осередок математичного розвитку є важливим компонентом освітнього середовища закладу дошкільної освіти. Його правильна організація сприяє формуванню логічного мислення, розвитку математичних здібностей і підготовці дітей до навчання у школі. Ефективність цього процесу залежить від продуманого наповнення осередку, професійної діяльності вихователя та активної участі дітей у пізнавальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Березовська Людмила. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : навчальний посібник. ІваноФранківськ : НАІР, 2022. 252 с.

2. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження: навчально-методичний посібник / упор. О.Г.Косенчук, І.М.Новик, О.А.Венгловська, Л.В.Куземко. Харків: Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.

3.Дорошенко Т.М., Мацько В.В. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень: навч. посіб. / упоряд.:Т.М.Дорошенко, В.В.Мацько Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 96 с. URL:

4.Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності старших дошкільників: методичний посібник. Харків: Ранок, 2021. 360.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ СПАДЩИНИ

Ольга ОЛЕКСА,
*І курс ОР магістр, педагогічного факультету
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Лазарович Н. Б.
кандидат педагогічних наук, доцент*

Актуальність дослідження. На сучасному етапі наша система України в дошкільній освіті спрямована на виховання гармонійно розвиненої, духовно багатой, національно свідомої особистості, виховання національно свідомих громадян. Які будуть справжніми та відданими патріотами своєї Батьківщини. У дошкільному віці, в цей період у дітей виховуються підвалини національного менталітету, почуття любові до свого народу. У дітей старшого дошкільного віку добре закладаються основи світогляду, формуються такі системи ціннісних орієнтацій, моральних уявлень і почуттів. Особливо у цей період дитина досить активно вивчає навколишній світ, проявляє характер, відчуття прекрасного, старається бачити усе навколишнє більш прекраснішим ніж дорослі, проявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи, людей, культури свого народу. Дякуючи такій діяльності як декоративно-прикладне мистецтво, діти отримують велику можливість показати, виразити власні почуття, побачити.

Проблемі формування ціннісного ставлення до національної культури приділяли увагу такі вчені, як О. Савченко, В. Сухомлинський, Л. Артемова, Т.

Поніманська, Н. Гавриш, які підкреслювали, що національна культура є духовним фундаментом особистості, а мистецтво – ефективним засобом її розвитку. Декоративно-прикладне мистецтво, за твердженням М. Стельмаховича, О. Рудницької, Л. Масол, має потужний виховний потенціал, адже відображає історичний досвід народу. Його моральні ідеали, трудові традиції, світогляд.

Мета – перевірити ефективність використання декоративно-прикладного мистецтва у формуванні ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку до національної культурної спадщини.

Теоретичні засади використання декоративно-прикладного мистецтва (ДПМ) у вихованні старших дошкільників ґрунтуються на розумінні цього виду творчості як багатогранного етнопедагогічного феномену. У вітчизняній педагогіці ДПМ розглядається не просто як художня діяльність, а як потужний ретранслятор національного коду, що поєднує в собі матеріальну форму та глибокий духовний зміст [2, с. 142]. Для дитини 5–6 років предмети народного побуту стають першими доступними джерелами пізнання історії та світогляду свого народу.

Процес формування ціннісного ставлення до національної спадщини у старшому дошкільному віці спирається на психологічну готовність дитини до усвідомленого сприйняття символів. На відміну від молодшого віку, старші дошкільники здатні до емоційного відгуку не лише на яскраві кольори, а й на гармонію та змістове наповнення орнаменту. Ціннісне ставлення в цьому контексті визначається як інтегрована якість особистості, що виявляється у повазі до праці народних майстрів, бажанні вивчати традиції та усвідомленні себе як частини української нації [1, с. 14].

Педагогічний вплив ДПМ на дитину реалізується через когнітивний компонент, що передбачає накопичення знань про традиційні промисли України: гончарство, вишивку, писанкарство, лозоплетіння та декоративний розпис. Важливо, щоб дитина навчилася розрізняти регіональні особливості мистецтва, наприклад, впізнавати сонячний Петриківський розпис або геометричну строгість гуцульської кераміки [5, с. 82]. Знання про те, що кожен елемент візерунка (зернятко, дубовий листок, калина) має своє значення, перетворює процес малювання чи ліплення на акт долучення до народної мудрості.

Народне мистецтво за своєю природою є позитивним та життєствердним, що відповідає особливостям дитячої психіки. Використання методів естетотерапії в роботі з природними матеріалами дозволяє дитині відчути «живий» зв'язок із землею та корінням, що сприяє формуванню стійкого позитивного ставлення до всього національного.

Практично-діяльнісний рівень є завершальним у структурі формування ціннісного ставлення. Саме під час створення власних виробів — витинанки, ляльки-мотанки чи розписаної тарілочки — відбувається перехід зовнішніх знань у внутрішні переконання дитини. Через власну працю дошкільник починає цінувати працю інших, усвідомлюючи складність та красу традиційних ремесл [3, с. 22]. Це створює дієву основу для бережливого ставлення до пам'яток культури та об'єктів спадщини в майбутньому.

Важливою теоретичною умовою є принцип інтеграції, згідно з яким ознайомлення з ДПМ має відбуватися у тісному зв'язку з фольклором, музикою та народними іграми. Створення національно-мистецького середовища в освітньому просторі дозволяє дитині перебувати в «полі» рідної культури природно, без примусу. Предмети ДПМ у такому середовищі виступають як медіатори між поколіннями, роблячи спадщину минулого живою та актуальною для сучасної дитини [4, с. 67]. Таким чином, декоративно-прикладне мистецтво стає не лише засобом розвитку дрібної моторики чи естетичного смаку, а фундаментальною основою для виховання громадянина-патріота, який цінує та примножує надбання свого народу [2, с. 160].

Висновок. Отже, ефективність удосконалення педагогічного процесу у закладі дошкільної освіти, пошук ефективних форм, методів і засобів виховання ціннісного ставлення дітей до національної культурної спадщини засобами декоративно-прикладного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В., Пуїо О. Формування ціннісних орієнтирів дітей дошкільного віку: Україна – Сінгапур, порівняльний аспект. Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2019. № 2. С. 12–19.
2. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українська народознавство в дошкільному закладі: Навчальний посібник. К.: Вища школа, 2002. 407 с.
3. Кириченко Н. Виховання дітей на традиціях народного декоративно-прикладного мистецтва. Дошкільне виховання. 2015. № 7. С. 21–25.
4. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка дитинства: Навчально-методичний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. 312 с.
5. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Б. Л. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК БАЗОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ

Діана СЕМЕНКО,
*I курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Кирста Н.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Постановка проблеми. Ключовим вектором модернізації України є розкриття внутрішнього потенціалу особистості та її здатності до самовдосконалення. Пріоритетом сучасної освіти виступає формування компетентної особистості, адаптованої до умов інформаційного перенасичення. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє дошкільна ланка, де створюється база для подальшого розвитку когнітивних здібностей, емоційного інтелекту та критичного сприймання дійсності.

На сьогодні питання розвитку критичного мислення дітей у сфері дошкільної освіти та початкової школи набрало актуальності. Це засвідчує кількість наукової літератури та підвищення інтересу до реформ освіти щодо індивідуалізації навчання. Означений підхід стає наскрізним для усіх поточних завдань освітнього процесу. Його затверджено і в Концепції Нової української школи, і в Базовому компоненті дошкільної освіти.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Суперечності розвитку критичного мислення є широко досліджуваними в науковій літературі. Проблемі присвячено численну кількість іноземних та вітчизняних праць, зокрема, іноземних практиків – Д. Клустера, М. Ліпман, С. Маланова, Р. Паула, Д. Халперн. Серед українських – Г. Вишинська, В. Макаренко, О. Марченко, Б. Семчук, О. Степаненко, С. Терно, О. Тягло, Н. Харченко.

Мета статті – теоретично обґрунтувати поняття «критичне мислення» як базову компетентність дошкільника, виокремити методи формування критичного мислення старших дошкільників.

Результати дослідження. Розвиток критичного мислення дітей дошкільного віку виступає ведучим чинником формування цілісності пізнавальної діяльності, стимулює активне навчання та створює умови для успішного оволодіння ключовими освітніми здобутками, компетентностями.

На основі аналізу праць С. Тітечко та Н. Вукіна критичне мислення розглядаємо у двох аспектах:

1. Як динамічний процес: розпочинається з роботи з даними (аналіз, синтез, осмислення) і завершується конкретним вибором чи дією.
2. Як інтелектуальну здатність: вміння незалежно оцінювати світ, піддавати сумніву догми та прагнути до оптимізації процесів. Такий підхід трансформує особистість в активного суб'єкта пізнання, яка не просто споживає інформацію, а якісно її перетворює [4, с. 16].

О. Степаненко, Т. Валентьєва, Б. Семчук визначають такі особливості становлення критичного мислення дітей дошкільного віку: гнучкість інтерпретації: здатність бачити різні трактування одного явища та пояснювати їх через власні приклади й досвід; глибинне розуміння: усвідомлення внутрішньої структури, принципів та механізмів, що стоять за певним поняттям; прогностичність та гіпотетичність: вміння формулювати припущення на основі виявлених проблем і шукати альтернативні шляхи їх розв'язання; структурування даних: класифікація фактів відповідно до поставлених завдань чи запитів; аргументованість: надання відповідей, що базуються на перевірених доказах; обґрунтованість висновків [5, с.302].

В. Кутішенко поділяє переконання Л. Ітельсона та вважає, що розвиток навичок критичного мислення проходить такі етапи: ознайомлення із прийомами виконання дій. Осмислення дії та її подання. Чітке розуміння мети, способів її досягнення; опанування окремими елементами дії, аналіз способів їх виконання. Чітке розуміння способів виконання дій. Свідоме, однак невміле і нестійке їх виконання; співвідношення й об'єднання елементарних рухів в одну дію. Автоматизація елементів дії. Удосконалення рухів, перехід до мускульного контролю; опанування довільним регулюванням характером дії. Пластичне пристосування до ситуації. Гнучке, доцільне виконання дії [3].

О. Васильєва та Г. Вишинська визначають такі психолого-педагогічні чинники результативного формування критичного мислення: задіявання дій пізнавального характеру, позитивне та дидактично наповнене освітнє середовище, системність та послідовність навчальних вправ, підтримка та наставництво педагога, включення і поєднання ігрових та проблемно-пошукових технологій [2, с. 13].

Виокремлюємо такі інноваційні методи розвитку критичного мислення:

- Семантична карта – карта асоціацій стосовно понять, які використовуються на занятті. Об'єднавшись у пари, діти мають змогу обговорити думку кожного та прийти до спільного розуміння. Представник кожної групи представляє рішення його команди.

- Технологія Мережевої пилки або Мозаїки використовується для дітей дошкільного віку не для засвоєння нових тем, а для доповнення вже вивченого матеріалу. Щоб реалізувати метод, група розділяється на підгрупи, кожній з яких дається завдання ознайомитися з окремим питанням упродовж певного часу. В кінці заняття кожна група ділиться своїми знаннями у доступній для всіх дітей формі.

- Технологія ситуативного моделювання або навчання у грі. Метод забезпечує розвиток комунікативних навичок дітей. У залежності від заняття обирається рольова гра, де кожна дитина (або команда) займають свої позиції. Це можуть бути групи різних професій, різних за віком людей, різних за соціальним статусом осіб.

- Метод Шести капелюхів – це конструктивний, доступний для дітей старшого дошкільного віку метод. Використовується для того, щоб підштовхнути кожную дитину до дії, оскільки поставивши перед ними завдання самостійно розповісти про опрацьований матеріал, можна зіткнутися із розгубленістю дитини, яка не знає з чого почати. В основі гри шість капелюхів різного кольору, де кожний відповідає за певну дію, наприклад, зелений – мають придумати нові ідеї, білий – повідомляють тільки відомі факти, жовтий – моделюють жартівливі моменти, чорний – всіх критикують. Дуже важливо у використанні даного методу регулярно змінювати колір капелюхів, щоб не нав'язувати дітям правила поведінки у суспільстві.

- Мозковий штурм – метод колективного обговорення, що використовується для дошкільників невеликих груп. Цей метод дозволяє кожному із учасників проявити свої розумові здібності. Його негативною стороною є можливість активізації одних дітей та, навпаки, зменшення активності серед інших, коли вони спостерігають за перехопленою ініціативою.

- Знаємо-Хочемо дізнатися – Дізналися – це метод окреслення результатів заняття, коли діти самостійно визначають, які знання вони мали до заняття, які знання вони отримали на занятті, і що додатково вони хотіли б дізнатися з даної чи схожих тем [1, с. 307].

Цікавим є механізм формування критичного мислення щодо використання методу «Кубик Блума», де кожна грань відповідає конкретному рівню когнітивної діяльності, зокрема: знання, розуміння, застосування, аналіз, творення. В процесі виконання певного завдання з використанням кубика, дитина кидає кубик та реалізує завдання, яке випадає. Це сприяє формуванню умінь формулювати аргументовані відповіді, робити висновки, шукати альтернативні рішення, співвідносити отриману інформацію з наявною сукупністю знань та існуючим досвідом [1, с.305]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, критичне мислення є однією з базових компетентностей дитини дошкільного віку, що забезпечує її здатність до активного пізнання навколишнього світу, аналізу отриманої інформації, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, висловлення власних суджень та прийняття обґрунтованих рішень відповідно до вікових можливостей. Формування основ критичного мислення в дошкільному віці сприяє розвитку пізнавальної активності, допитливості, самостійності, рефлексивності та комунікативної компетентності, що відповідає сучасним освітнім пріоритетам та вимогам компетентнісного підходу. Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо у розробленні та апробації методичного інструментарію формування критичного мислення дітей раннього і дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бадер С., Починкова М. Методи формування критичного мислення особистості. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 87, т. 1. 2025. С. 301-307.
2. Вишинська Г. В., Васильєва, О. В. Розвиток критичного та логіко-математичного мислення молодших школярів засобами ігрових та проблемно-пошукових технологій. *Педагогічна Академія: наукові записки*. Хмельницький. 2026. С.1-27. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18393854>
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. С. 93.
4. Путівник з розвитку критичного мислення в учнів початкової школи : методичний посібник для вчителів / автори-укладачі: О. І. Пошетун, І. М. Сущенко. К., 2017. 96 с.
5. Степаненко О. К., Валентьєва Т. І., Семчук Б. І. Розвиток критичного мислення у дітей старшого дошкільного віку та молодших школярів. *Перспективи і інновації*. 2022. № 4(19). С. 297-309.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗДО

Катерина ГРЕЧАНИК,
I курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник –Захарасевич Н.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Сучасні соціально-економічні умови розвитку суспільства висувають нові вимоги до підготовки особистості до самостійного життя. Однією з важливих складових життєвої компетентності є фінансова культура, яка охоплює систему знань, цінностей, умінь і моделей поведінки, пов'язаних із раціональним використанням матеріальних ресурсів. Формування основ фінансової культури доцільно розпочинати вже в дошкільному віці, коли дитина активно пізнає навколишній світ, засвоює соціальні норми та набуває перший життєвий досвід.

Дошкільний вік є сприятливим періодом для формування початкових уявлень про економічні явища та процеси. Саме в цей час діти починають усвідомлювати значення праці дорослих, роль грошей у житті людини, важливість ощадливого ставлення до речей і природних ресурсів. Формування фінансової культури в закладах дошкільної освіти сприяє розвитку відповідальності, самостійності, бережливості та вміння приймати прості рішення в повсякденних ситуаціях.

Сучасне освітнє середовище ЗДО створює широкі можливості для реалізації завдань фінансового виховання дітей. Відповідно до компетентнісного підходу, який лежить в основі сучасної дошкільної освіти, фінансова культура формується не лише через засвоєння окремих знань, а й через набуття практичного досвіду. Діти знайомляться з елементарними економічними поняттями під час ігор, спостережень, бесід, проєктної діяльності та розв'язання життєвих ситуацій.

Одним із найефективніших засобів формування фінансової культури є сюжетно-рольова гра. У процесі ігор «Магазин», «Ярмарок», «Кафе», «Банк» або «Супермаркет» дошкільники вчаться здійснювати умовні покупки, розподіляти кошти, порівнювати вартість товарів, планувати витрати та оцінювати результати власних рішень. Такі види діяльності допомагають дитині усвідомити взаємозв'язок між працею, доходами та споживанням, що є важливим підґрунтям майбутньої фінансової грамотності.

Особливого значення в сучасному освітньому середовищі набуває використання інноваційних технологій. Інтерактивні ігри, мультимедійні презентації, цифрові освітні ресурси та STEM-елементи дозволяють зробити процес ознайомлення з економічними поняттями більш наочним і доступним. Завдяки сучасним технологіям діти можуть моделювати різні життєві ситуації, аналізувати наслідки власного вибору та набувати практичних навичок у безпечному освітньому просторі.

Важливу роль у формуванні фінансової культури відіграє педагог, який організовує освітній процес та створює умови для розвитку економічної компетентності дошкільників. Вихователь має доступно пояснювати економічні явища, добирати ефективні методи роботи, підтримувати пізнавальну активність дітей та стимулювати їх до самостійних висновків. Від професійної майстерності педагога значною мірою залежить успішність формування у дітей правильного ставлення до матеріальних і природних ресурсів.

Не менш важливим є партнерство між закладом дошкільної освіти та родиною. Саме сім'я є першим середовищем економічної соціалізації дитини, де вона отримує початковий досвід поводження з грошима та матеріальними цінностями. Залучення дітей до планування покупок, обговорення сімейних витрат, бережливого використання речей сприяє закріпленню навичок, сформованих у ЗДО. Спільна діяльність педагогів і батьків забезпечує єдність виховних впливів та підвищує ефективність формування фінансової культури.

В умовах сучасних соціально-економічних викликів особливої актуальності набуває виховання у дітей здатності відповідально ставитися до ресурсів, усвідомлювати цінність праці та приймати обдумані рішення. Формування фінансової культури в дошкільному віці створює основу для подальшого розвитку фінансової грамотності та економічної компетентності особистості.

Таким чином, сучасне освітнє середовище закладу дошкільної освіти має значний потенціал для формування фінансової культури дітей. Використання ігрових технологій, інноваційних методів навчання, створення розвивального середовища та активна взаємодія з родинами сприяють вихованню фінансово грамотної, відповідальної та соціально активної особистості вже на етапі дошкільного дитинства.

Список використаних джерел

1. Іванчук С.А. Формування елементів фінансової грамотності у старших дошкільників. Дошкільна освіта. — 2021. — №3. — С. 22–25.
2. Редько В.Г. Інноваційні методики в дошкільній освіті: економічний аспект. Освітній простір України. — 2023. — №1. — С. 102–107.

3. Потапчук Т., Захарасевич Н. Вплив сім'ї та закладу дошкільної освіти на формування економічних уявлень у дітей дошкільного віку. «Наукові записки. Серія: Педагогічні науки». Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2025. Випуск 220. С. 58-62 DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2025.14.058

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина ШПИРУН,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник - Марчій-Дмитраш Т. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

У сучасних умовах важливо виховувати не лише інтелектуально розвинену, а й соціально зрілу особистість. Формування соціально значущих якостей у дітей дошкільного віку є одним із головних завдань сучасної дошкільної освіти. Адже саме в цьому віці закладаються моральні засади особистості, основи людяності, доброти, чуйності, відповідальності, справедливості та поваги до інших людей. Виховання соціально значущих якостей забезпечує гармонійний розвиток дитини, формує її готовність до життя в суспільстві, створює фундамент для подальшої соціалізації у школі та дорослому житті.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, одним із головних результатів виховання є формування у дітей соціально-моральної компетентності, що передбачає розвиток у них гуманних почуттів, здатності до співпраці, взаємоповаги, відповідального ставлення до власних вчинків [1].

Формування цих якостей відбувається не стихійно, а за наявності певних педагогічних умов, що створюють сприятливе середовище для морального розвитку дитини. Вихователь має забезпечити педагогічно доцільну організацію

життя дітей у колективі, сповненому довіри, поваги й доброзичливості. Саме через спільну діяльність, взаємодію, приклад дорослого та особистий досвід дитина засвоює моральні норми й соціальні ролі.

Мета публікації – обґрунтувати педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню соціально значущих якостей дітей дошкільного віку.

Для успішного формування соціальних якостей необхідно врахувати комплекс умов, які діють системно. *Першою умовою* є створення емоційно-позитивного та соціально-активного середовища для дітей дошкільного віку. Це передбачає формування такого простору в ЗДО, де діти відчували б безпеку, психологічний комфорт, доброзичливість та впевненість у власних можливостях. Водночас важливо забезпечити активну взаємодію дітей з однолітками й педагогом, стимулювати комунікацію, співпрацю та розвиток соціальних навичок у різних видах діяльності. Соціальне середовище передбачає взаємодію між педагогами, дітьми й батьками в межах одної групи та всього ЗДО.

Другою педагогічною умовою є створення ігрового середовища, яке б забезпечило природне й активне залучення дітей до різних видів діяльності. Таке середовище сприяє розвитку пізнавального інтересу, творчості, уяви та комунікативних умінь дітей дошкільного віку. Завдяки використанню ігрових матеріалів, дидактичних ігор і сюжетно-рольових ситуацій діти мають можливість навчатися у невимушеній та емоційно привабливій формі. Це в свою чергу стимулює самостійність, ініціативність і соціальну взаємодію дітей у процесі спільної гри.

Важливо враховувати, що педагог є зразком поведінки (повага до кожної дитини, доброзичливий тон). Діти наслідують не слова, а поведінку дорослого. Авторитет педагога будується на щедрості, розумінні та відкритості. Дитина наслідує дії дорослого.

Сюжетно-рольові ігри – це моделювання життєвих ситуацій («Лікарня», «Сім'я», «Магазин» тощо), де діти опановують правила поведінки та взаємодії, набувають практичного досвіду взаємодії у соціумі. Ігри-драматизації та казкотерапія передбачають обговорення вчинків персонажів, що допомагає розрізняти добро і зло, формує моральні уявлення. Комунікативні ігри – це ігри на розвиток емпатії («Скажи комплімент», «Дзеркало» та інші), спрямовані на розуміння емоцій іншої людини. Такого типу ігри розвивають мовлення дитини, навчають вирішувати проблему. Мовно-літературна освіта дітей дошкільного віку здійснюється в різних видах діяльності, зокрема, в мовленнєвій, художньо-мовленнєвій, театральній-ігровій діяльності [2, с. 7].

Третьою педагогічною умовою є взаємодія ЗДО та родини. Батьки мають вирішальний вплив на формування моральних якостей у дитини. Тому цінності, які розвивають педагоги у ЗДО, мають також підтримувати батьки вдома. Єдність у вихованні сприяє формуванню у вихованців стійких позитивних установок. Консультації, тренінги, залучення батьків до спільних соціальних проєктів (акції доброти, свята тощо) допомагають батькам краще розуміти бажання дітей, виховують спільні інтереси, вчать взаємодії дорослого та дитини.

Підсумовуючи сказане вище, зазначимо, що реалізація зазначених вище умов формування соціально значущих якостей дітей дошкільного віку допомагає усвідомлювати власні соціальні ролі, виявляти емпатію та прагнення допомогти у різних ситуаціях, вчитися конструктивно вирішувати конфлікти та дотримуватися етичних норм поведінки.

Формування соціально значущих якостей дошкільників є результативним за умови переходу від суб'єкт-об'єктних стосунків педагог-дитина до суб'єкт-суб'єктних, тобто партнерської взаємодії. Педагогічні умови повинні бути спрямовані на проживання дитиною позитивного соціального досвіду, а не лише на теоретичне засвоєння правил.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. Київ, 2021. 37 с.
2. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних закладах. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.

СТАНОВЛЕННЯ СЮЖЕТНО-ВІДОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД РАНЬОГО ДИТИНСТВА

Яна ВАЛОВА,

І курс ОР магістр, педагогічний факультет

Херсонський державний університет

науковий керівник – Анісімова О.Е.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вивчення гри як провідного виду діяльності залишається пріоритетним, оскільки вона є фундаментом для виникнення основних вікових новоутворень. Сучасний освітній контекст вимагає від фахівців чіткого знання динаміки ігрового розвитку – від предметної активності до соціальної взаємодії. Це створює умови для ефективного педагогічного супроводу та своєчасної підтримки психоемоційного стану дитини.

Метою публікації є теоретичне обґрунтування та визначення педагогічних умов розвитку сюжетно-відображувальної гри як ключового засобу мінімізації адаптаційного стресу та успішної соціалізації дитини раннього віку.

Представники вітчизняної та зарубіжної науки починаючи з ХХ століття активно досліджують питання становлення та розвитку ігрової діяльності дітей.

Представники сучасної наукової думки, зокрема Н.Гавриш, О.Кононко, К.Крутій обґрунтовують тезу, що гра не виникає стихійно, а є результатом планомірного засвоєння дитиною ігрового досвіду через взаємодію з оточуючими (однолітки, дорослі). Опанування предметних дій стає підґрунтям для їхнього вербального означення, що допомагає дитині глибше зрозуміти значення слів. Мовленнєвий супровід ігрових дій стимулює їхнє ускладнення та розвиває довільність поведінки. Розвиток гри в ранньому віці має чітку послідовність: наприкінці першого року життя провідною грою є – ознайомлювальна гра; на другому році життя вже домінує відображувальна гра; наприкінці третього року – сюжетно-відображувальна гра.

Ознайомлювальна гра стає ключовим засобом дослідження навколишнього середовища, фізичних характеристик предметів, та алгоритмів взаємодії з ними. Дорослий шляхом демонстрації ігрового об'єкта формує у дитини відповідну мотивацію. Дослідницькі дії в процесі розвитку трансформуються у цілеспрямовані дії-операції [4, с.136].

Наступним етапом ігрового розвитку є відображувальна гра, що стає провідною на другому році життя дитини. Відмінність полягає у зміні активності, від простого вивчення фізичних властивостей об'єктів дитина переходить до відтворення їхнього призначення (ложка – для їжі, дзеркальце – щоб подивитись на себе, чашка – для пиття). Особливою характеристикою є інтеграція поодиноких ігрових маніпуляцій у цілісні логічні структури (спочатку зробити чай, потім напоїти ляльку). Така динаміка є індикатором становлення внутрішнього плану дій та базових операцій мислення [4, с.142].

Розвиток гри в ранньому віці завершується переходом до сюжетно-відображувальної гри. Головною специфікою є моделювання фрагментів життєвого досвіду в межах ігрової діяльності. Дитина вже не просто копіює дії дорослих, а вибудовує логічну структуру (у ляльки болить голова, потрібно

відвести її до лікарні та полікувати). Характеризується: предметною прив'язаністю (залежить від наявних іграшок); ситуативністю сюжету; елементарною рольовою поведінкою [1, с.32]

Розвиток сюжетно-відображувальної гри має низку педагогічних умов (за Н.Палагіною):

- насичення когнітивного досвіду;
- варіативність джерел сюжетів;
- ускладнення ігрової структури;
- використання символічних атрибутів;
- вербалізація ігрового процесу [2, с.78]

Т.Поніманська розглядає розвиток ігрової діяльності крізь призму організаційних чинників, зокрема: через спільну імітаційну діяльність з педагогом, насичення ігрового простору мовленнєвим образами, перехід від спостереження за інсценівками до практичного освоєння ігрових дій, а також через використання динамічних іграшок як засобів активізації пізнавального інтересу [3, с.156]

Результативність формування ігрової компетентності в ранньому віці обумовлено взаємодією виховних впливів родинного середовища та закладу дошкільної освіти. Для ефективного розвитку ігрової діяльності необхідно дотримуватись таких дій: підтримання стабільної спрямованості дитини на взаємодію з ігровими об'єктами, послідовне формування ігрових дій – від простих рухів до розгорнутої сюжетної активності, опанування соціальних ролей та розвиток здатності до комунікації та емоційної залученості дорослого, створення динамічного середовища, що забезпечує різноманітність ігрового сюжету.

Гра в ранньому віці є потужним засобом психологічного розвантаження, що допомагає дитині легше пережити труднощі звикання до дитячого садка. Важливо розуміти, що здатність використовувати гру як інструмент адаптації розвивається поетапно. На етапі раннього дитинства ігрова діяльність тісно переплетена з предметною. Функція дорослого на цьому етапі полягає у фасилітації ігрового процесу, педагог не просто пропонує пограти іграшкою, а демонструє алгоритми дій з нею, задає ігровий мотив та підштовхує дитини до самостійного ігрового пошуку [4, с.138]

Ефективність ігрового процесу в ранньому дитинстві значною мірою зумовлена якістю організації предметного оточення. Згідно з науковими підходами, ігровий простір має бути варіативним та спонукати малюка до дії. Для повноцінного розвитку на цьому етапі важливим є наявність розвивальних дидактичних іграшок для вдосконалення дрібної моторики, ігрового

інструментарію, що імітує реальні предмети побуту, формуючи навички їх використання, образних іграшок та замінників для розвитку уяви. Системно організоване середовище сприяє виявленню дитячої ініціативності, що є показником сформованості ігрової діяльності.

Ігрова діяльність у ранньому віці розвивається від предметних дій до сюжетно-відображувальної гри під супроводом дорослого. В адаптаційний період ігрові дії є основним інструментом подолання стресу та емоційного розвантаження дитини. Успіх гри залежить від динамічного середовища, використання предметів – замінників та єдності виховних підходів родини та дошкільного закладу. Педагогічний супровід вихователя стимулює розвиток мислення та довільну поведінку дитини. Сформованість ігрових навичок на ранньому періоді життя є фундаментом для подальшої успішної соціалізації. Гра виступає базовим механізмом гармонійного входження дитини в життєвий простір та освітнє середовище.

Список використаних джерел

1. Гурковська Т. Дитина раннього віку: що потрібно знати педагогу. Вихователь-методист дошкільного закладу, 2020. № 7, с.30
URL: <https://emetodyst.expertus.com.ua/824349>
2. Палагіна М. М. Дитяча психологія: формування ігрової діяльності. Київ : Академія, 2014. 210 с.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те видання, перероблене. К.: ВЦ «Академія», 2018, 408 с.
URL: https://www.academia.edu/35326720/Doshkilna_pedagogika_ponimanska
4. Савчин М., Л. Василенко. Вікова психологія. підручник. 4-те видання. Київ: Академія, 2005. 384 с.
URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Savchyn-Vikova-psykholohiia-.pdf>

ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У КОНТЕКСТІ ЛОГІКО- МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ

Марія ВАСИЛЮК

*здобувачка освіти другого (магістерського) рівня,
спеціальність А2 Дошкільна освіта,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
науковий керівник – Ємчик О. Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Сучасні трансформації в системі дошкільної освіти, орієнтовані на компетентнісний підхід, актуалізують проблему формування в дітей здатності до самостійного пізнання, аналізу та узагальнення інформації. Особливої значущості набуває розвиток дослідницької компетентності. У цьому контексті логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку виступає важливою основою для становлення елементів дослідницької діяльності, оскільки передбачає формування умінь порівнювати, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити елементарні висновки. Такий висновок підтверджується у працях учених, зокрема В. Агіляр Туклер резюмує: «нескладні досліди є ключовим елементом в освітньому процесі, що забезпечує пізнавальний розвиток дітей та активну взаємодію з оточуючим світом» [1, с. 203].

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю теоретичного обґрунтування та практичного пошуку ефективних шляхів формування дослідницької компетентності у дітей старшого дошкільного віку саме в процесі логіко-математичного розвитку.

«Найважливішим напрямом пізнавального розвитку людини є формування комплексу дослідницьких здібностей, що забезпечують діяльність у новому і складному багатофакторному динамічному середовищі», вважають Л. Іващенко та Т. Дука [2, с. 47]. Т. Пономаренко та Д. Лахман трактують дослідницьку компетентність дітей третього року життя як цілісну, інтегровану та змістово багатовимірну характеристику особистості, що охоплює взаємопов'язані компоненти. Зокрема, емоційний компонент виявляється в інтересі до предметного й природного середовища, прагненні пізнавати об'єкти, взаємодіяти з ними та використовувати у власній діяльності, а також у виразних емоційних реакціях. Когнітивний компонент передбачає наявність елементарних уявлень про способи перцептивного обстеження предметів, дії з ними та їх практичне застосування; знання про об'єкти довкілля, їх функціональне

призначення і способи використання, а також про явища природи. Діяльнісний компонент характеризується здатністю до цілісного сприйняття навколишнього світу, здійснення перцептивних дій і маніпуляцій з предметами, їх використання у власній діяльності, вмінням розпізнавати знайомі й нові об'єкти, а також об'єднувати їх за певними ознаками, встановлюючи подібності та відмінності [3, с. 228].

Отже, поняття дослідницької компетентності дітей старшого дошкільного віку доцільно розглядати як інтегративну характеристику, що виявляється у здатності дитини самостійно або за підтримки дорослого здійснювати елементарну дослідницьку діяльність: ставити запитання, висувати припущення (гіпотези), добирати способи їх перевірки, аналізувати результати та робити висновки. У контексті логіко-математичного розвитку така компетентність набуває особливого змісту, оскільки ґрунтується на сформованості базових розумових операцій – аналізу, порівняння, узагальнення, класифікації.

Подана в таблиці розроблена нами система дослідницьких і пошукових завдань демонструє практичну реалізацію складників дослідницької компетентності в різних напрямках логіко-математичного розвитку.

У контексті логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку ефективним засобом формування дослідницької компетентності є організація спеціально дібраної дослідницької діяльності, що охоплює різні змістові напрями.

Так, у межах формування уявлень про лічбу і кількість доцільним є використання дослідницького завдання «Скільки води вміститься?», під час якого діти працюють зі склянками різної форми, мірним стаканом і водою. У ході діяльності вони висувають припущення щодо місткості посудин, перевіряють їх шляхом вимірювання та співвідносять отримані результати, що сприяє розвитку навичок лічби, вимірювання та встановлення кількісних відповідностей.

У напрямі «величина та розмір» ефективним є завдання «Що важче?», для реалізації якого використовуються терези та різні предмети (камінчик, кубик, яблуко, шишка). Діти висувають гіпотези щодо ваги предметів і перевіряють їх експериментально, що забезпечує формування вмінь порівнювати, встановлювати відношення «більше – менше» та здійснювати логічні припущення.

Формування уявлень про геометричні форми може здійснюватися через дослід «Яка форма котиться?», у якому діти взаємодіють із кулею, кубом і циліндром. Досліджуючи їх поведінку на похилій площині, вони встановлюють залежність між формою та здатністю до руху, що розвиває вміння порівнювати властивості геометричних фігур.

У процесі формування просторових уявлень доцільно застосовувати завдання «Знайди предмет за схемою», що передбачає використання карток-схем та іграшок. Діти, орієнтуючись на умовні позначення, знаходять предмети в просторі, що сприяє розвитку просторового мислення та навичок роботи зі схемами.

Щодо формування часових уявлень, ефективним є завдання «Скільки часу потрібно?», у якому застосовуються пісочний годинник або таймер. Діти виконують певні дії в межах заданого часу, оцінюють їх тривалість і співвідносять із показниками годинника, що формує вміння орієнтуватися в часі.

Отже, представлена система дослідницьких завдань забезпечує цілісне поєднання логіко-математичного розвитку та формування дослідницької компетентності, оскільки передбачає активну пізнавальну діяльність дітей, спрямовану на висування гіпотез, їх перевірку та формулювання елементарних висновків.

Список використаних джерел

1. Агіляр Туклер В. В. Формування дослідницької компетентності дітей старшого дошкільного віку засобом проведення нескладних дослідів. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 83(1). С. 200–204.
2. Іващенко Л., Дука Т. Підготовка майбутніх вихователів до розвитку дослідницької активності дітей старшого дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 77. Т. 1. С. 46–50
3. Пономаренко Т. О., Лахман Д. О. Формування основ дослідницької компетентності в дітей третього року життя. *Інноваційна педагогіка*. 2023. 2 (57). С. 226–229.

ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Христина КАЧМАРИК,

I курс ОР магістр, педагогічний факультет

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

науковий керівник – Козак Т. В.,

кандидат педагогічних наук, доцент

У сучасному освітньому просторі спостерігається суттєве зростання впливу цифрових технологій на розвиток дітей дошкільного віку. Все більше часу діти проводять у взаємодії з гаджетами, що призводить до зниження рівня їхньої рухової активності, обмеження живого спілкування та зменшення можливостей для прояву самостійності в реальних життєвих ситуаціях. У таких умовах особливої актуальності набуває проблема формування самостійності дітей середнього дошкільного віку як важливої якості особистості, що забезпечує їхню готовність до активної діяльності, прийняття рішень і відповідальної поведінки. Водночас у практиці дошкільної освіти простежується недостатня увага до використання ефективних засобів розвитку самостійності, зокрема потенціалу рухливих ігор.

Рухливі ігри виступають одним із найефективніших засобів, що сприяють не лише фізичному розвитку, а й формуванню самостійності, оскільки в процесі гри дитина вчиться діяти без постійної допомоги дорослого, проявляти ініціативу, робити вибір і нести відповідальність за власні дії. У цьому контексті важливим є наукове обґрунтування та практичне впровадження рухливих ігор як цілеспрямованого засобу формування самостійності дітей середнього дошкільного віку.

Н. Дудник та О. Свйонтик наголошують, що процес виховання самостійності має безперервний, поетапний характер і тісно пов'язаний із загальним розвитком особистості дитини, починаючи з раннього віку. У міру дорослішання цей процес ускладнюється, наповнюється новим змістом, охоплюючи формування різноманітних умінь і компетентностей у різних сферах діяльності, мислення та індивідуального розвитку. Саме дошкільний період визначається як сенситивний для становлення соціального досвіду, розвитку ініціативності та здатності дитини до самовираження. У цей час відбувається поступова трансформація провідних видів діяльності: ігрова діяльність поступово доповнюється елементами навчальної, а спостереження змінюється

більш усвідомленою й цілеспрямованою активністю. Дошкільна освіта, виступаючи початковою ланкою освітньої системи, забезпечує підготовку дитини до подальшого навчання та успішної адаптації в освітньому середовищі, де самостійність визнається важливою характеристикою особистісного розвитку [1, с. 134].

І. Животікова та О. Коннов зазначають, що в середньому дошкільному віці помітно посилюється прагнення дітей до самостійної діяльності та самовираження, зростає їхня активність як суб'єктів власної поведінки. Діяльність дітей набуває більшої впорядкованості, ускладнюється за змістом і дедалі більше орієнтується на соціально значущі мотиви. Важливих змін зазнає й уміння планувати: діти навчаються сприймати запропоновані завдання, утримувати їх у пам'яті, добирати необхідні засоби та послідовно реалізовувати власні наміри. У цей період інтенсивно розвиваються ігрова та продуктивна діяльності, які стимулюють формування пізнавальних інтересів і цілеспрямованості. Такі види діяльності передбачають наявність задуму, пошук способів його реалізації та вибір адекватних засобів. Особливу роль відіграє розвиток уяви, що сприяє прояву творчості, ініціативності та самостійності дитини, забезпечуючи її всебічний психічний розвиток [2, с. 82].

О. Шаповалова, С. Парфілова та Н. Павлуценко підкреслюють, що важливою передумовою ефективного використання рухливих ігор як засобу формування самостійності у дітей дошкільного віку є створення умов для вільного вибору, який безпосередньо пов'язаний із процесами саморозвитку та творчої самореалізації дитини. У процесі ігрової діяльності діти природно прагнуть наслідувати дорослих, беручи на себе відповідні ролі, що свідчить про їхнє бажання діяти незалежно та відтворювати досвід реального життя. Під час гри дошкільники відображають власні враження від навколишнього середовища, намагаючись осмислити їх у творчий спосіб. У зв'язку з цим особливого значення набуває позиція дорослого, який має не стримувати ініціативу дітей, а делікатно спрямовувати ігрову діяльність, зберігаючи їхню автономність у виборі дій. Саме за таких умов гра стає ефективним засобом гармонійного розвитку особистості, сприяє формуванню самостійності та забезпечує поступове входження дитини у світ соціальних взаємодій [3, с. 10].

На нашу думку, у сучасних умовах особливої ваги набуває переосмислення ролі рухливих ігор не лише як традиційного елемента дошкільного виховання, а як цілеспрямованого педагогічного інструменту розвитку самостійності дитини. Саме в русі та грі поєднуються природні потреби дітей із можливостями для особистісного зростання: дитина не просто виконує запропоновані дії, а вчиться обирати, ініціювати, змінювати та вдосконалювати їх відповідно до власного

здуму. У цьому контексті рухлива гра виступає своєрідним «простором свободи», де формуються первинні навички саморегуляції, відповідальності та внутрішньої організованості. Важливо, що така діяльність не потребує жорсткого контролю, а, навпаки, ґрунтується на довірі до дитини та визнанні її здатності діяти самостійно.

Особливу увагу слід приділити змістовому наповненню рухливих ігор, адже саме воно визначає рівень залучення дитини до активної самостійної діяльності. Ефективними є ігри відкритого типу, що допускають варіативність рішень, зміну ролей, створення нових правил. У таких іграх дитина не обмежується виконанням інструкцій, а стає співавтором ігрового процесу, що стимулює розвиток її ініціативності та креативності. Водночас доцільно поєднувати індивідуальні та групові форми рухливих ігор, оскільки саме у взаємодії з однолітками дитина вчиться відстоювати власну позицію, узгоджувати дії та брати на себе відповідальність за спільний результат.

Таким чином, формування самостійності дітей середнього дошкільного віку засобами рухливих ігор доцільно розглядати як багатовимірний процес, що охоплює розвиток особистісних якостей, соціальних навичок і здатності до саморегуляції. Його ефективність визначається не лише кількістю чи різноманітністю ігор, а передусім характером взаємодії між дитиною та дорослим, рівнем свободи, який надається дитині, та можливістю реалізувати власну активність. За таких умов рухлива гра стає не просто формою діяльності, а дієвим засобом становлення самостійної, ініціативної та соціально зрілої особистості.

Список використаних джерел

1. Дудник Н., Свйонтик О. Використання теорії вільного виховання М. Монтессорі як інновації в дошкільній освіті. *Молодь і ринок*. 2025. № 9 (241). С. 133–140.
2. Животікова І., Коннов О. Особливості використання рухливих ігор у процесі виховання самостійності у дітей середнього дошкільного віку. Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі: матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих науковців та науково-педагогічних працівників (23 листопада 2023 р.) / за заг. ред. О. Ф. Коннова. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. С. 81–84.
3. Шаповалова О., Парфілова С., Павлушенко Н. Теоретичні аспекти виховання самостійності дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2022. № 2 (8). С. 6–12.

**АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ДО УМОВ ЗАКЛАДУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ
РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Марія КУРИС,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
науковий керівник – Козак Т. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Актуальність дослідження проблеми адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти зумовлена сучасними трансформаціями в системі освіти України, її орієнтацією на європейські стандарти та необхідністю забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини. У контексті реформування дошкільної освіти особливої ваги набуває створення безпечного, емоційно комфортного та розвивального середовища, яке сприяє м'якому входженню дитини в нову соціальну ситуацію розвитку.

Ранній вік визначається як сенситивний період, упродовж якого закладаються основи психічного розвитку, формується емоційна сфера, первинні соціальні навички та базова довіра до світу. Вступ дитини до закладу дошкільної освіти супроводжується зміною звичних умов життя, розширенням кола соціальних контактів та необхідністю пристосування до нових вимог і правил поведінки [2, с. 45]. Така зміна може викликати емоційне напруження, тривожність, порушення поведінки, що актуалізує проблему педагогічного супроводу адаптаційного періоду.

Адаптація дітей раннього віку розглядається як складний багатовимірний процес, що включає фізіологічний, психологічний і соціальний компоненти. Її перебіг може бути різним за тривалістю та інтенсивністю (легкий, середній, важкий рівні) і залежить від індивідуальних особливостей дитини, рівня її готовності до соціалізації та умов освітнього середовища [1, с. 78]. Важливим чинником є також узгодженість дій педагогів і батьків у підтримці дитини.

Сучасні наукові підходи до проблеми адаптації ґрунтуються на засадах особистісно орієнтованого виховання. Так, І. Бех наголошує на необхідності розвитку внутрішньої активності дитини та формування її здатності до саморегуляції. О. Кононко підкреслює значення емоційного благополуччя як основи успішної соціалізації дошкільника. У контексті європейських підходів заслуговує на увагу педагогічна система М. Монтесорі, яка акцентує увагу на створенні підготовленого середовища та розвитку самостійності дитини як передумови її успішної адаптації.

До ключових чинників, що впливають на ефективність адаптації, належать: стан здоров'я дитини, рівень розвитку мовлення, сформованість навичок самообслуговування, стиль сімейного виховання, а також професійна компетентність педагогів. Вирішальне значення має встановлення емоційно позитивного контакту між вихователем і дитиною, що забезпечує відчуття безпеки, довіри та психологічного комфорту.

Відповідно до сучасних тенденцій розвитку дошкільної освіти, ефективна адаптація передбачає впровадження інноваційних педагогічних підходів і технологій. Зокрема, доцільним є використання ігрових методів, елементів арт-терапії, казкотерапії, а також організація гнучкого режиму перебування дитини в закладі з поступовим збільшенням часу її перебування. Важливою умовою є створення предметно-розвивального середовища, яке стимулює пізнавальну активність, забезпечує можливість вибору діяльності та сприяє зниженню рівня тривожності.

В умовах воєнного стану проблема адаптації дітей раннього віку набуває особливої складності. Психоемоційний стан дітей може характеризуватися підвищеною тривожністю, страхами, емоційною нестабільністю. У зв'язку з цим значно зростає роль психологічної підтримки, створення атмосфери безпеки, стабільності та передбачуваності освітнього середовища [3, с. 102]. Педагог має виявляти чутливість до емоційних станів дитини, застосовувати індивідуальний підхід та забезпечувати підтримку в адаптаційний період.

Важливим компонентом успішної адаптації є партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Проведення консультацій, адаптаційних зустрічей, надання батькам рекомендацій щодо підтримки дитини сприяє зниженню рівня тривожності та формуванню єдиної виховної стратегії. Узгодженість вимог і підходів дорослих створює сприятливі умови для гармонійного розвитку дитини.

Отже, адаптація дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти є складним і багатогранним процесом, що потребує системного підходу, урахування індивідуальних особливостей дитини та впровадження сучасних педагогічних технологій. Її успішність визначає подальший розвиток особистості дитини, її емоційне благополуччя та готовність до подальшої освітньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Беленька Г. В. *Дошкільна педагогіка*: навчальний посібник. Київ: Каравела, 2020. 304 с.
2. Лисенко Н. В. *Педагогіка українського дошкілля*. Київ: Видавничий дім «Слово», 2021. 373 с.

3. Богуш А. М. *Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку*. Київ: Освіта, 2019. 256 с.
4. Бех І. Д. *Особистісно орієнтоване виховання*. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
5. Кононко О. Л. *Соціально-емоційний розвиток особистості дошкільника*. Київ: Освіта, 2018. 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ І БАТЬКІВ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Софія ЛИТВИН,
*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
педагогічного факультету
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
науковий керівник - Недільський С.А.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Актуальність проблеми дослідження

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімкою цифровізацією всіх сфер життя, що зумовлює необхідність формування цифрової компетентності як однієї з ключових компетентностей особистості. Відповідно до європейських освітніх підходів, цифрова компетентність визначається як здатність ефективно, критично та безпечно використовувати інформаційно-комунікаційні технології у різних сферах діяльності. Проблема цифрової трансформації освіти та розвитку цифрової компетентності ґрунтовно досліджується українськими науковцями, зокрема Валерій Биков, Олена Овчарук, Олександр Спірін, Наталія Морзе.

Особливого значення набуває формування цифрової компетентності у дітей дошкільного віку, оскільки саме на цьому етапі закладаються основи світогляду, поведінкових моделей та способів взаємодії з інформаційним середовищем [5]. Сучасні діти з раннього віку взаємодіють із цифровими пристроями, що вимагає педагогічно виваженого підходу до організації цього процесу.

Водночас важливо враховувати, що формування цифрової компетентності дитини неможливе без участі батьків, які виступають першими медіаторами цифрового досвіду [7]. Саме тому проблема має комплексний характер і потребує інтегрованого підходу в системі «дитина – батьки – заклад дошкільної освіти».

Теоретичні засади формування цифрової компетентності

Цифрова компетентність у педагогічній науці розглядається як інтегративна характеристика особистості, що охоплює когнітивний, операційний та ціннісний компоненти [2]. У дошкільному віці вона має адаптований зміст і реалізується через формування базових уявлень про цифрове середовище.

З позицій компетентнісного підходу цифрова компетентність передбачає:

- оволодіння елементарними навичками роботи з цифровими пристроями;
- формування інформаційної культури;
- розвиток початкових навичок критичного мислення;
- усвідомлення правил безпечної поведінки в цифровому середовищі.

Важливим є те, що цифрова компетентність не формується ізольовано, а інтегрується в різні види діяльності дитини — ігрову, пізнавальну, мовленнєву, художню. Таким чином забезпечується гармонійний розвиток особистості [5;6].

Особливості формування цифрової компетентності у вихованців ЗДО

Процес формування цифрової компетентності у дітей дошкільного віку має низку специфічних особливостей.

По-перше, він повинен здійснюватися з урахуванням вікових та психофізіологічних характеристик дітей. Дошкільники сприймають інформацію переважно в наочно-образній формі, тому ефективними є інтерактивні методи, мультимедійні засоби та освітні ігри.

По-друге, важливим є дотримання принципу педагогічної доцільності. Цифрові технології мають використовуватися як допоміжний інструмент розвитку, а не як домінуючий засіб діяльності. Надмірне використання гаджетів може призводити до зниження рівня соціальної активності, порушення уваги та емоційного розвитку.

По-третє, значна увага повинна приділятися формуванню навичок безпечної поведінки. Діти повинні засвоювати елементарні правила взаємодії з цифровими пристроями, розуміти обмеження та потенційні ризики.

Роль батьків у формуванні цифрової компетентності

Батьки є ключовим фактором формування цифрового середовища дитини. Вони визначають доступ до технологій, тривалість їх використання та зміст цифрового контенту.

У сучасних умовах спостерігається тенденція використання цифрових пристроїв як засобу організації дозвілля дитини, що не завжди супроводжується належним контролем. Це може призводити до формування пасивного споживання інформації та залежності від гаджетів [7].

У зв'язку з цим виникає необхідність підвищення рівня цифрової компетентності батьків. Заклади дошкільної освіти можуть реалізовувати такі форми роботи:

- інформаційно-просвітницька діяльність;
- проведення тематичних семінарів і тренінгів;
- індивідуальні консультації;
- використання цифрових платформ для комунікації.

Ефективна взаємодія між педагогами та батьками сприяє формуванню єдиного підходу до цифрового виховання.

Роль закладу дошкільної освіти

Заклад дошкільної освіти виконує функцію організатора освітнього середовища, у тому числі й цифрового. Його діяльність спрямована на створення умов для безпечного та ефективного використання технологій [5; 3].

Сучасні ЗДО впроваджують:

- мультимедійні засоби навчання;
- інтерактивні освітні ресурси;
- електронні платформи для взаємодії з батьками;
- цифрові інструменти оцінювання та моніторингу розвитку дітей.

Важливим чинником є професійна підготовка педагогів [2]. Вихователь має володіти цифровими компетентностями, вміти інтегрувати технології в освітній процес і забезпечувати їх педагогічно обґрунтоване використання.

Проблеми та виклики

Серед основних проблем формування цифрової компетентності можна виокремити:

- недостатній рівень цифрової грамотності батьків;
- нерівний доступ до технологій;
- відсутність системних методичних рекомендацій;
- ризики надмірного використання цифрових пристроїв;
- питання інформаційної безпеки.

Ці проблеми потребують комплексного вирішення на рівні освітньої політики та практики [5; 3].

Напрями вдосконалення

Перспективними напрямами є:

- інтеграція цифрової освіти у зміст дошкільної освіти;

- підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- розвиток партнерства з батьками;
- створення безпечного цифрового середовища.

Список використаних джерел

1. Розпорядження КМУ від 02.05.2025 №432-р «Про схвалення Концепції цифрової гігієни дітей дошкільного віку» Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Цифрова компетентність сучасного педагога. – Київ, 2020. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
Дата звернення: 12.04.2026.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
Дата звернення: 12.04.2026.
3. Кабінет Міністрів України. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>
Дата звернення: 12.04.2026.
4. Міністерство освіти і науки України. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). – Київ, 2021. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti>
Дата звернення: 12.04.2026.
5. Морзе Н. В., Кочарян А. Б. Основи інформаційної культури та цифрової грамотності. – Київ, 2018. URL: <https://ela.kpi.ua/>
Дата звернення: 12.04.2026.
6. Освітні технології в умовах цифровізації: колективна монографія / за ред. О. В. Овчарук. – Київ, 2020. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
Дата звернення: 12.04.2026.
7. Биков В. Ю., Спірін О. М., Пінчук О. П. Цифрова компетентність сучасного педагога. – Київ, 2020. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
Дата звернення: 12.04.2026.

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА РОДИНИ У ВАЛЕОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО

Анастасія ЛІЩУК,
*І курс ОР магістр, факультет педагогічної
освіти та соціальної роботи
Волинський національний університет
Імені Лесі Українки
науковий керівник – Антонюк В. З.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

У сучасних умовах трансформації освітньої парадигми в Україні питання збереження здоров'я дітей дошкільного віку визначається як стратегічне завдання загальнодержавного значення. Валеологічне виховання, спрямоване на формування ціннісного ставлення до власного здоров'я, потребує не лише зусиль з боку педагогів, а й активного залучення сім'ї як первинного соціального інституту. Старший дошкільний вік є періодом інтенсивного формування особистісних якостей, свідомого сприйняття навколишнього світу та закріплення поведінкових стереотипів. Саме тому розбудова дієвого педагогічного партнерства між закладом дошкільної освіти (ЗДО) та родиною у валеологічному напрямі стає об'єктивною необхідністю для забезпечення цілісного розвитку дитини.

Валеологічне виховання старших дошкільників досягає своєї мети лише за умови повної синхронізації виховних впливів закладу дошкільної освіти та сім'ї. Ключовим аспектом партнерства виступає дотримання єдиних вимог до оздоровчого режиму дитини. Валеологічна компетентність, яка формується у дитини в умовах ЗДО, повинна знаходити своє практичне підкріплення в сімейному побуті. Тільки за умови цілісності вимог (щодо харчування, фізичної активності та гігієни) знання дитини трансформуються у стійкі переконання та автоматизовані звички.

Особлива роль у системі партнерства відводиться валеологізації сімейного середовища. Сім'я розглядається як природне оточення, де дитина через механізм наслідування копіює спосіб життя дорослих. Тому стратегія партнерства ЗДО та родини має бути спрямована на підвищення валеологічної грамотності самих батьків. Коли батьки стають активними прихильниками здорового способу життя, вони створюють для дитини емоційно сприятливий простір, у якому валеологічні норми сприймаються не як обмеження, а як природний і приємний компонент щоденного життя [1; с. 52].

Сучасні підходи до партнерства ЗДО та родини розглядають валеологічне виховання як невід'ємну частину освіти для сталого розвитку. Згідно з дослідженнями, основою соціальної стабільності є формування у дитини ціннісного ставлення до власного життя та здоров'я. У межах такої взаємодії педагог і батьки діють злагоджено, допомагаючи дитині усвідомити зв'язок між її самопочуттям та станом навколишнього середовища. Валеологія в цьому контексті виходить за межі простої гігієни, трансформуючись у філософію поміркованості, раціонального використання ресурсів організму та гармонійного співіснування з природою [6].

У посібнику Ж. А. Ципляк валеологічне виховання дітей дошкільного віку представлено як комплексна система, спрямована на виховання свідомого ставлення дитини до свого організму. Автор обґрунтовує необхідність тематичної структуризації матеріалу, що дозволяє педагогу послідовно розкривати перед дитиною складні поняття про будову тіла, функції органів чуття та значення режиму дня. Такий підхід забезпечує наступність у навчанні: від елементарних гігієнічних навичок у молодшому віці до формування цілісної «картини здоров'я» у дітей старшого дошкільного віку. Валеологічні знання засвоюються дітьми не через теоретичні бесіди, а через активне залучення до ігрових ситуацій, експериментів та аналізу власних відчуттів. [3; с.67].

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти (Державним стандартом дошкільної освіти), валеологічне виховання інтегроване у напрям «Особистість дитини», де головною метою є формування здоров'язбережувальної компетенції. Це поняття трактується значно ширше, ніж просто знання гігієнічних норм. Воно охоплює здатність дитини розрізняти корисне і шкідливе для організму, вміння регулювати свою рухову активність та підтримувати емоційну рівновагу. БКДО орієнтує педагогів на те, щоб випускник садочка сприймав власне здоров'я як ресурс для активного життя та самореалізації [4; с.38].

Важливим аспектом Стандарту є ціннісне ставлення до природи та соціуму. Здоров'я дитини розглядається у нерозривному зв'язку з екологічною культурою та культурою спілкування. Валеологічне виховання за БКДО передбачає розвиток емпатії, навичок безпечної поведінки в довіллі та здатності до соціальної адаптації. Таким чином, дитина вчиться дбати не лише про власну фізичну оболонку, а й про якість свого життєвого простору, що є основою психічного та соціального здоров'я.

Особливе місце в Базовому компоненті посідає взаємодія з родинами вихованців. Стандарт наголошує на тому, що заклади дошкільної освіти мають працювати в режимі відкритості. Партнерство з батьками є критично важливим саме у валеологічній сфері, адже без підтримки сім'ї неможливо сформувати у

дитини стійкі здоров'язбережувальні звички. Вихователь у ЗДО має бути консультантом для батьків, спільно створюючи умови для фізичного загартування, раціонального харчування та психологічного комфорту дитини, що забезпечує єдність виховних вимог і високу ефективність оздоровчої роботи.

Ефективність зміцнення здоров'я дитини безпосередньо залежить від того, наскільки злагоджено діють педагоги та батьки. Концепція партнерства у цій сфері базується на принципі відкритості та взаємодовіри, де батьки стають не просто глядачами, а активними суб'єктами освітнього простору. Це дозволяє сформувати у дошкільників стійку мотивацію до фізичної активності завдяки ідентичності вимог та прикладів здорової поведінки як у дитячому садку, так і в колі сім'ї [5; с.45].

Важливою складовою партнерської взаємодії є модернізація форм та методів просвітницької роботи. Традиційне інформування має поступатися місцем практико-орієнтованим форматам, таким як тренінги, практикуми, спільні фізкультурні свята та майстер-класи. Залучення родин до безпосередньої участі у здоров'язбережувальних заходах дозволяє батькам не лише теоретично ознайомитися з користю фізкультури, а й опанувати конкретні методики: від дихальної гімнастики до вправ для корекції постави. Такий досвід «спільної дії» значно підвищує валеологічну компетентність батьків і робить оздоровчий процес для дитини цікавим та емоційно насиченим.

Фундаментом успішного партнерства виступає персоналізація оздоровчого супроводу кожної дитини. Постійний діалог між педагогами та батьками дозволяє враховувати індивідуальні особливості здоров'я, темпи фізичного розвитку та рівень загартованості вихованця. Спільний моніторинг досягнень дитини та обговорення результатів оздоровчих заходів допомагають вчасно коригувати фізичні навантаження. Це забезпечує наступність між заняттями у закладі освіти та режимом вдома, створюючи єдину траєкторію гармонійного фізичного розвитку дитини та надійну профілактику захворювань на ранніх етапах.

Отже, валеологічне виховання старших дошкільників є комплексним процесом формування здоров'язбережувальної компетентності, що охоплює фізичний, психічний та соціальний аспекти розвитку особистості. Успіх цієї роботи безпосередньо залежить від синергії між закладом дошкільної освіти та родиною, де партнерство базується на принципах відкритості, взаємодовіри та розподіленої відповідальності. У контексті сталого розвитку ця взаємодія додатково спрямовується на екологізацію побуту та формування відповідального ставлення до власного здоров'я як до найвищої цінності, що гарантує гармонійний розвиток дитини та її успішну соціалізацію.

Список використаних джерел

1. Бородіна О.М. Валеологічне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї : методичні рекомендації. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2024. 52 с.
2. Дудник Н., Депутат М. Ідеї вальдорфської педагогіки у валеологічному вихованні дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2022. № 9–10 (207–208). С. 101–105. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2022.271010>
3. Валеологічне виховання дітей дошкільного віку / упор. Ж. А. Ципляк. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 76 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) : нова редакція / наук. кер. Н.В. Левінець та ін. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2021. 38 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Proyekt%20BKDO.pdf>
5. Залізняка А. Педагогічне партнерство дошкільного закладу з батьками дошкільників: аспекти фізкультурно-оздоровчої роботи. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2023. Вип. 2. С. 45–52.
6. Партнерство закладу дошкільної освіти та сім'ї у реалізації освіти для сталого розвитку дітей дошкільного віку. *Освітній простір. Глобальні та регіональні аспекти*. 2024. Вип. 2. URL: https://www.researchgate.net/publication/401444576_PARTNERSTVO_ZAKLADU_DOSKILNOI_OSVITI_TA_SIM'I_U_REALIZACII_OSVITI_DLA_STALOGO_ROZVITKU_DITEJ_DOSKILNOGO_VIKU

ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЧЕРЕЗ ДИДАКТИЧНУ ГРУ

Вероніка МАХОНЮК,

*V курс магістр, педагогічний факультет Волинський національний
університет імені Лесі Українки
науковий керівник – Дурманенко О. Л.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

У сучасних умовах розвитку освіти, орієнтованої на особистість дитини, особливого значення набуває проблема формування її розумових якостей. Старший дошкільний вік є надзвичайно важливим етапом у психічному розвитку дитини, адже саме в цей період інтенсивно формуються основні пізнавальні процеси: мислення, пам'ять, увага, уява та мовлення. Від рівня їх сформованості значною мірою залежить готовність дитини до шкільного навчання, її здатність до пізнання навколишнього світу та успішної соціалізації.

У науково-педагогічній літературі наголошується, що розвиток інтелекту дитини відбувається не ізольовано, а в процесі активної діяльності. Саме діяльність створює умови для формування розумових операцій, розвитку самостійності мислення та пізнавальної активності. Для дітей дошкільного віку провідною діяльністю є гра, яка виступає природною формою їх існування та розвитку. У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує дидактична гра як ефективний засіб формування розумових якостей.

Дидактична гра — це спеціально організована педагогом діяльність, спрямована на засвоєння дітьми знань, умінь і навичок у процесі ігрової взаємодії. Вона поєднує в собі навчальну мету та ігровий зміст, що забезпечує високий рівень мотивації дітей до діяльності. Завдяки цьому навчання відбувається невимушено, емоційно насичено та результативно.

Однією з найважливіших розумових якостей, що формуються у старшому дошкільному віці, є мислення. У процесі дидактичних ігор діти навчаються виконувати такі розумові операції, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та класифікація. Наприклад, ігри типу «Знайди зайве», «Об'єднай за ознакою», «Що спочатку, що потім» сприяють розвитку логічного мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити висновки. Важливо, що такі ігри формують не лише знання, а й уміння застосовувати їх у нових ситуаціях.

Пам'ять є ще однією ключовою складовою розумового розвитку. У старшому дошкільному віці відбувається перехід від мимовільної до довільної

пам'яті. Дидактичні ігри сприяють цьому процесу, оскільки спонукають дитину до цілеспрямованого запам'ятовування. Ігри на відтворення послідовностей, запам'ятовування слів, образів або дій допомагають розвивати як короткочасну, так і довготривалу пам'ять.

Не менш важливою є увага, яка забезпечує зосередженість дитини на виконанні завдань. У дидактичних іграх діти вчаться концентрувати увагу, переключати її з одного об'єкта на інший, а також утримувати її протягом певного часу. Наприклад, ігри з правилами, що потребують швидкої реакції або точності виконання, сприяють розвитку довільної уваги.

Уява відіграє важливу роль у формуванні творчого мислення. Через дидактичні ігри, особливо ті, що мають елементи сюжетності або творчості, діти вчаться створювати нові образи, комбінувати відоме та фантазувати. Це сприяє розвитку креативності, гнучкості мислення та здатності до нестандартного вирішення завдань.

Мовлення тісно пов'язане з мисленням і є важливим засобом його розвитку. У процесі дидактичних ігор діти активно використовують мовлення для пояснення своїх дій, опису предметів, обговорення результатів. Це сприяє збагаченню словникового запасу, формуванню граматично правильного мовлення та розвитку комунікативних умінь.

Ефективність використання дидактичних ігор значною мірою залежить від їхньої правильної організації. Педагог повинен чітко визначити мету гри, підібрати відповідний зміст, врахувати вікові та індивідуальні особливості дітей. Важливо також дотримуватися принципу поступового ускладнення завдань, щоб підтримувати інтерес дітей і стимулювати їх розвиток.

Особливу увагу слід приділяти емоційній складовій гри. Позитивні емоції сприяють кращому засвоєнню матеріалу, підвищують мотивацію та активність дітей. Атмосфера підтримки, доброзичливості та зацікавленості є необхідною умовою успішного проведення дидактичних ігор.

Дидактична гра виконує не лише навчальну, а й виховну функцію. У процесі гри діти вчаться дотримуватися правил, взаємодіяти з іншими, працювати в команді. Це сприяє формуванню соціальних навичок, відповідальності, самостійності та впевненості у власних силах.

Сучасні тенденції розвитку освіти передбачають використання інноваційних підходів, зокрема інтеграцію різних видів діяльності. Дидактичні ігри можуть поєднуватися з елементами дослідницької діяльності, інформаційно-комунікаційними технологіями, що значно підвищує їх ефективність. Наприклад, використання інтерактивних ігор або мультимедійних засобів робить навчання більш наочним і цікавим.

Важливу роль у формуванні розумових якостей дітей відіграє співпраця закладу дошкільної освіти з родиною. Батьки можуть активно залучатися до організації ігор удома, що сприятиме закріпленню знань і навичок. Спільна ігрова діяльність також зміцнює емоційний зв'язок між дитиною та дорослими.

Отже, дидактична гра є ефективним і універсальним засобом формування розумових якостей дітей старшого дошкільного віку. Вона забезпечує гармонійний розвиток пізнавальних процесів, формує інтерес до навчання та створює умови для всебічного розвитку особистості дитини. Використання дидактичних ігор у педагогічній практиці дозволяє зробити навчання цікавим, доступним і результативним.

Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні методики використання дидактичних ігор, розробці нових форм і методів роботи з дітьми, а також у вивченні індивідуальних особливостей їх розвитку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – Київ, 2021. [1, с. 25]
2. Богущ А. М. Дошкільна педагогіка. – Київ: Видавництво, 2018. [3, с. 58]
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. – Київ: Академвидав, 2015. [1, с. 72]
4. Виготський Л. С. Уява і творчість у дитячому віці. – Київ, 2016. [1, с. 3]

МАТЕМАТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДІТЕЙ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИМОГ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ 2021 І 2025 РОКІВ

Людмила МОРОЗ,
*студентка 1 курсу, спеціальності А2 Дошкільна освіта, ОР магістр,
факультет дошкільної освіти та психології,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
науковий керівник – Фроленкова Н.О.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

*У тезах здійснено порівняльний аналіз підходів до формування
математичної компетентності дітей дошкільного віку відповідно до Базового*

компонента дошкільної освіти 2021 року та нового стандарту 2025 року. Визначено спільні та відмінні риси у трактуванні змісту, структури та результатів математичного розвитку дитини. Обґрунтовано тенденції модернізації дошкільної освіти в контексті компетентнісного підходу та європейських освітніх орієнтирів.

Ключові слова: математична компетентність, дошкільний вік, Базовий компонент дошкільної освіти, Державний стандарт дошкільної освіти, компетентнісний підхід.

Сучасний розвиток освіти в Україні характеризується оновленням нормативної бази, спрямованим на забезпечення якості освіти відповідно до євроінтеграційної стратегії України. Як зазначає В. Воронов, «...за висновками Європейської комісії новий Закон «Про дошкільну освіту» (2024) відповідає європейським цінностям, принципам, найкращим європейським практикам, закладає європейські стандарти якості освіти» [1, с. 3].

У відповідності до нового Закону було розроблено новий Державний стандарт (2025). На думку В. Кременя, «...затвердження Державного стандарту дошкільної освіти – це не просто нормативний крок, це стратегічна інвестиція в майбутнє нашої країни. Коли ми надаємо кожній дитині якісну освіту змалку, ми не лише створюємо базу для шкільного успіху – ми формуємо громадян, здатних мислити, співпрацювати, змінювати світ. Саме через Державний стандарт освіти ми забезпечуємо рівні стартові можливості, науково обґрунтовані підходи до розвитку дитини й уважність до її індивідуальності» [1, с. 36].

Дошкільна освіта як перший рівень освітньої системи виконує ключову функцію формування базових компетентностей дитини, серед яких важливе місце посідає математична.

Прийняття редакції Державного стандарту дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти) у 2021 році та затвердження нового Державного стандарту дошкільної освіти у 2025 році актуалізують необхідність порівняльного аналізу їхніх вимог до формування математичної компетентності дітей. Це дозволяє виявити трансформації у підходах до математичного розвитку дітей та визначити перспективи вдосконалення освітнього процесу.

Державний стандарт дошкільної освіти 2021 року визначає систему освітніх напрямів, серед яких логіко-математичну компетентність інтегровано у напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» [2], оскільки логіко-математична компетентність ґрунтується на сенсорно-пізнавальній компетентності дитини та інших пізнавальних процесах, які допомагають в оволодінні знаннями, особливостями їх використання під час дослідження форм, величин предметів, їх просторового розташування, змін у часі, що забезпечується дослідницькою

компетентністю [3, с. 24]. У цьому документі логіко-математична компетентність розглядається як складова загального пізнавального розвитку дитини, що включає формування елементарних математичних знань, логічного мислення, просторової орієнтації.

Водночас новий Державний стандарт дошкільної освіти 2025 року вперше виокремлює математичну компетентність як самостійну ключову компетентність дитини поряд з іншими [1, с. 11]. Це свідчить про підвищення її значущості та орієнтацію на більш чітке структурування результатів навчання. Окрім того, стандарт 2025 року визначає компетентність як «динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення та цінностей» [1, с. 9], що підкреслює діяльнісний і ціннісний аспекти математичного розвитку. Математична компетентність передбачає здатність дитини виявляти прості математичні залежності у довколишньому світі, використовувати математичні поняття і вміння у повсякденному житті, розуміння дитиною ролі математичних знань та вмінь у житті людини [1, с. 11].

Здійснимо спробу порівняти та проаналізувати ключові відмінності до формування математичної компетентності за такими складовими: структурні особливості, зміст математичної компетентності, орієнтація на результати, педагогічні підходи та основні тенденції змін.

Структурні особливості. У стандарті 2021 року логіко-математична компетентність не виділяється як окрема складова, а реалізується інтегровано разом із предметно-практичною, технологічною, сенсорно-пізнавальною та дослідницькою компетентностями через пізнавальну діяльність в освітньому напрямі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» [2]. Такий підхід забезпечує міждисциплінарність, проте, на нашу думку, ускладнює чітке визначення результатів.

Натомість стандарт 2025 року пропонує більш структуровану модель, у якій математична компетентність має самостійний статус. Це дозволяє конкретизувати очікувані результати та забезпечити наступність із початковою освітою.

Зміст логіко-математичної компетентності у БКДО 2021 року акцент зроблено на формуванні елементарних математичних знань: кількість і число; величина; форма; просторово-часові відношення; розвиток логічних операцій [2].

У стандарті 2025 року простежуємо відмінність ще й у тому, зміст уявлень про «час» релоковано до складника освітнього напрямку: пізнання природи [1, с. 30]. Зміст математичної компетентності розширюється за рахунок: акценту на застосуванні математичних знань у життєвих ситуаціях; розвитку критичного

мислення; формування здатності до розв'язання проблем; інтеграції математичних знань із іншими освітніми напрямками.

Орієнтація на результати. Стандарт 2021 року визначає результати через опис умінь і навичок, які дитина має продемонструвати наприкінці дошкільного віку.

У стандарті 2025 року визначено групи результатів навчання, що відображають результати навчання, представлені як цільові орієнтири, та рівень сформованості компетентностей [1, с. 28-29]. При цьому підкреслюється варіативність шляхів досягнення цих результатів, що забезпечує педагогічну автономію.

Педагогічні підходи. Обидва стандарти ґрунтуються на компетентнісному підході, однак у 2025 році він набуває більш вираженого характеру. Зокрема: посилюється дитиноцентризм; акцентується роль гри як провідного виду діяльності; підкреслюється значення індивідуальної освітньої траєкторії дитини [1].

Порівняльний аналіз дозволяє виокремити такі тенденції розвитку вимог до математичної компетентності:

1. Від інтеграції до диференціації: математична компетентність переходить від складової пізнавального розвитку до самостійної ключової компетентності.

2. Від знаннєвого до діяльнісного підходу: зростає увага до застосування знань у практичних ситуаціях.

3. Посилення компетентнісної орієнтації: вектор зміщується на формування здатності діяти, мислити та вирішувати проблеми.

4. Європейська інтеграція освіти: Державний стандарт дошкільної освіти сформований з урахуванням рекомендацій Європейської довідкової рамки ключових компетентностей для навчання упродовж життя [1, с. 8].

Отож, Державний стандарт дошкільної освіти 2025 року демонструє якісно новий рівень осмислення математичної компетентності як ключового результату дошкільної освіти. Порівняно з Базовим компонентом 2021 року, він характеризується більшою структурованістю, чіткістю результатів та орієнтацією на практичне застосування знань. Водночас розробники залишили простір для професійних рішень педагогів не обмежуючи їх інструкціями. За твердженням С. Бабака, «...завдання Держстандарту – надати рамку, у межах якої заклад освіти може рухатися власною освітньою траєкторією» [1, с. 5].

Такі зміни сприяють підвищенню якості математичної підготовки дітей, забезпечують наступність із початковою освітою та відповідають сучасним освітнім тенденціям. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом практичної реалізації нових вимог у діяльності закладів дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт дошкільної освіти. 2025. 44 с. URL : https://oplatforma.com.ua/files/news/2025/derzh_standart.pdf (дата звернення 29.04.2026)
2. Базовий компонент дошкільної освіти: наук. кер. Т.О. Піроженко ; авт. кол. : О. М. Байєр, О. К. Безсонова, О. Г. Брежнєва, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня, О. Г. Косенчук. Київ, 2021. 26 с.
3. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ НЕСКЛАДНИХ ДОСЛІДІВ

Каміла ПАНЧЕНКО,
V курс, ОР магістр, педагогічний факультет
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
науковий керівник – Довбня С.О.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність обраної теми. Пізнавальна активність - це необхідність у сучасному світі, який під впливом різних факторів та чинників постійно змінюється та розвивається. Особистість, якою активно досліджується світ і все, що в ньому відбувається, відповідно, набуває нових знань. Тільки саме така особистість, мотивована до отримання нових знань і навичок, може бути більш успішною в будь-якій сфері діяльності. Саме і тому розвиток пізнавальної активності є важливим завданням для кожного і обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Ступінь вивчення окресленої проблематики. Зазначимо високий інтерес до теми зі сторони науковців, зокрема це як теоретичні статті, наприклад, Денисюк В.В., Пономаренко Т.О., Садової Т.А., Рудакової А.О. та інших, так і практичні розробки вихователів: Литвиненко Т.О., Пахомової Н.М. та інших. Незважаючи

на високий інтерес зі сторони науковців, проблематика залишається малодослідженою із точки зору активізації пізнавальної активності дітей середнього дошкільного віку саме засобом нескладних дослідів в умовах інноваційного розвитку освітніх технологій.

Метою тез є вивчення особливостей формування пізнавальної активності дітей середнього дошкільного віку засобом нескладних дослідів.

Основний зміст. Активність, на думку науковців, є головною, пріоритетною передумовою для творчого та повноцінного навчання дітей. Пізнавальна активність, як наголошують Садова Т.А. і Рудакова А.О., це основа – фундамент для засвоєння дитиною культурного досвіду людства, вивчення взаємозв'язків в природі, необхідна умова формування розумових та світоглядних якостей особистості дитини дошкільного віку, привчання її до самостійності, проявів ініціативності, прагнення до успішності і творчості, що в свою чергу, сприяє гармонійному становленню зростаючої особистості [5, с.49].

Починається формування пізнавальної активності із самого раннього дитинства. Вихователі, вчителі і батьки навчають дитину пізнавати світ. На думку Денисюк В.В., процеси формування пізнавальної активності дітей середнього дошкільного віку під час занять організовані за трьома основними напрямками:

- створення вихователями позитивного емоційного ставлення дітей до пізнавальної діяльності, до активізації дослідницьких пошуків;
- систематичність в організації пошукової діяльності із врахуванням індивідуальних особливостей дітей, їх цінностей, пріоритетів та побажань, із акцентом на вектори диференціації завдань;
- організація занять таким чином, щоб у дітей виникали все нові й нові запитання, формувались дискусійні ситуації, тим самим стимулюючи їх до досліджень і розвиваючи підначальну активність.

Також автором рекомендується впроваджувати наступні педагогічні умови із метою активізації пізнавальної активності дітей середнього дошкільного віку: створення оптимальних умов для організації самостійної практичної діяльності кожної дитини; вирішення пізнавальних задач різного рівня складності та тих, які виходять із логіки вже організованих дослідницьких проєктів, практикування пошукових завдань й ситуацій; використання прийомів порівняння отриманої в ході досліджень інформації, її аналізу, синтезу, узагальнення під час виконання самостійних робіт; дотримання в педагогічній діяльності принципів: гри; унаочнення навчального матеріалу; доступності педагогічних методів; індивідуалізації та диференціації; спеціальна спрямованість на формування

таких важливих компонентів пізнавальної діяльності, як самоконтроль й самооцінка; стимулювання дітей до творчості [1, с.111].

Наголосимо, що сучасний підхід до вибудовування освітніх процесів повинен ґрунтуватись виключно на усвідомленні важливості дошкільного віку як унікального періоду для розвитку особистості, для формування пізнавальної активності. Для активізації даної компетентності важливо впроваджувати нові навчальні методики, використовувати інноваційні підходи та техніки. В контексті зростаючих потреб щодо якості векторів освітньої діяльності науковицями Садовою Т.А. та Рудаковою А.О., Пономаренко Т.О. робиться особливий наголос на тому, що для здійснення ефективного керівництва пізнавальною діяльністю дітей дошкільного віку вихователі повинні добре володіти не лише знаннями про характерні риси пізнавальної діяльності дітей даного віку, а й розуміти глибоко сутність даного виду активності, її види, вікові особливості та методи впливу на її формування, вміти застосовувати цікаві нетрадиційні, інноваційні підходи до навчальної діяльності із метою мотивування дітей до участі в ній [5, с.49; 4, с.218].

До таких підходів та методів слід віднести і нескладні досліди. Потенціал даного навчального інструменту досить високий, оскільки надає можливість дитині проєкспериментувати, провести дослід самостійно, на власні очі побачити, що відбулось, зробити відповідні висновки та пояснити іншим дітям, що відбулось і чому. Структура нескладного досліду дещо подібна алгоритму проведення спостереження [3].

— на першому етапі відбувається підготовка до пошукової, дослідницької, пізнавальної діяльності. Вихователем обирається об'єкт дослідження (вода, пісок, ґрунт, сніг тощо) та предмет дослідження (властивості води, піску тощо). Також вихователь готує все необхідне для проведення досліду: обладнання, посуд, об'єкт дослідження;

— другим етапом передбачається початок проведення досліду. Вихователь висуває припущення щодо майбутніх дій дітей. Наприклад, що станеться зі снігом, якщо його принести в групу, а що станеться, якщо залишити його в морозильній камері. Цим самим педагог формує зацікавленість дітей у проведенні досліду, мотивує їх до участі, спонукає до активної пізнавальної діяльності;

— третій етап – це організація самого досліду, дискусія та обмін думками, різні припущення, організація додаткових спроб для підтвердження нових гіпотез;

— четвертим, заключним етапом передбачається обговорення результатів проведеного дослідження, оцінюється, наскільки підтверджена висунута перед його проведенням гіпотеза.

Педагогиня Пахомова Н.М. вважає найбільш цікавими для дітей середнього дошкільного віку наступні види нескладних дослідів: дослід із водою (чи змінює вода колір, якщо додати в неї фарбу; що трапиться із водою, якщо її надовго залишити в стакані (з'явиться осад); що трапиться із водою, якщо поставити її в морозильну камеру; змішування різних кольорів фарб у воді тощо); дослід із повітрям (наповнення повітрям кульок; що дитина відчуватиме, якщо подути в долоню; як потрібно подути, щоб повітря було теплим і холодним, тощо); дослід з ґрунтом, піском (що станеться із піском, якщо його намочити; властивості сухого та мокрого піску та інші); дослід з льодом та снігом (що станеться із ними, якщо їх принести в групу; а що станеться, якщо пофарбувати фарбою або фломастером тощо). Проводячи дослід, вихователь повинен дати можливість дітям самостійно придумати власний дослід, мотивуючи їх до навчальної діяльності та активізуючи пізнавальне мислення.

Висновок. Отже, безсумнівно, пізнавальна активність є важливою здатністю дитини дошкільного віку, яка сприяє розвитку її особистості та закладає основи успішності для здійснення будь-якої діяльності в майбутньому. При цьому розвиток пізнавальної активності може здійснюватися за допомогою різноманітних методів та підходів, які включають в себе не тільки теоретичну підготовку, але й практичну діяльність. До важливих навчальних практик слід віднести і потенціал нескладних дослідів, що особливо мотивують дітей до пізнавальної діяльності. При цьому важливо створити стимулююче середовище, сприяюче активному пошуку знань та нових ідей, що мотивуватиме дітей до участі в дослідницькій діяльності. Перспективи щодо досліджень із даної проблематики полягають в розробці інноваційних методик для формування пізнавальної активності дітей середнього дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Денисюк В. В. Формування пізнавальної активності в дітей дошкільного віку на заняттях з розвитку мовлення. *Актуальні проблеми початкової освіти: теорія і практика. Збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції (24 жовтня 2023 року) / за заг. ред. О. Гордієнко. Житомир, 2023. С. 110-113. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/38412/1/%D0%94%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%8E%D0%BA.pdf>*
2. Литвиненко Т.О. Картотека «Досліди із піском». URL: <https://vseosvita.ua/library/kartoteka-doslidi-z-piskom-375447.html>

3. Пахомова Н.М. Пошуково-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку. URL: <https://urok-ua.com/poshukovo-doslidnytska-diyalnist-ditej-doshkilnoho-viku/>
4. Пономаренко Т.О. Дослідження особливостей розвитку пізнавальної активності в дітей старшого дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Випуск 76. С.218-222. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/50819/1/T_Ponomarenko_IP_76_2024_FPO.pdf
5. Садова Т.А., Рудакова А.О. Формування пізнавальної активності дошкільників як психолого-педагогічна проблема. *Young Scientist*. 2017. № 10.1. С.49-52. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10.1/13.pdf>

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наталія ППАШ,
студентка V курсу ОР «магістр»
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинський національний університет
імені Лесі Українки, м. Луцьк
науковий керівник - Алендарь Н.І.,
кандидатка педагогічних наук, доцент

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні ролі театралізованої діяльності як ефективного засобу розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку та визначенні її можливостей у формуванні мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку.

Завдання наукової роботи зумовлені її метою:

- проаналізувати вимоги Базового компонента дошкільної освіти та програми «Дитина» щодо розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку;
- розкрити сутність зв'язного мовлення як складової мовленнєвої компетентності дошкільників;

- охарактеризувати особливості формування комунікативних умінь дітей старшого дошкільного віку;
- визначити сутність театралізованої діяльності як інтегративного виду діяльності дошкільників;
- розкрити вплив театралізованої діяльності на розвиток діалогічного та монологічного мовлення дітей;
- обґрунтувати роль театралізованих ігор у збагаченні словникового запасу, розвитку мовленнєвої виразності та комунікативних умінь дітей.

Постановка проблеми: У сучасних умовах питання розвитку мовлення дітей є одним із найактуальніших. Унаслідок стрімкого розвитку технологій, спостерігається тенденція до зменшення обсягу безпосереднього мовленнєвого спілкування дітей, і таким чином пригнічуються процеси формування мовлення у дітей дошкільного віку. Своєчасне та повноцінне засвоєння навичок зв'язного мовлення є важливою передумовою загального розвитку дитини: вміння сприймати й відтворювати тексти, давати розгорнуті відповіді та чітко формулювати власні думки є базою для успішного навчання. Окрім освітніх завдань, розвинуте мовлення сприяє соціалізації, допомагає долати сором'язливість та підвищує впевненість дитини у собі.

Водночас мовленнєве спілкування є одним з перших видів діяльності дитини. Проте в сьогоденні все більше дошкільників стикаються з труднощами саме у спілкуванні. Однією з причин є — обмежений словниковий запас, невиразне мовлення, невміння висловлювати свої думки й розуміти інших людей. Тому в дошкільний період дитина потребує спілкування з близькими, дорослими, іншими дітьми. Аби мова служила засобом спілкування, потрібні умови, які спонукають дитину усвідомлено звертатися до слова, формуватимуть потребу бути зрозумілим спочатку дорослими, а потім і однолітками. Такі умови виникають передусім у процесі самого спілкування і діяльності, організованої дорослими спільно з дитиною [4, с.118].

Питання театралізації розглядалося як у редакції 2012 року, так і набуло подальшого розвитку в оновленому Базовому компоненті (2021), що підтверджує незмінну актуальність театралізованої діяльності як стратегічного ресурсу для всебічного розвитку особистості дошкільника.

Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що метою діяльності ЗДО є забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини, створення сприятливих умов для її особистого становлення та творчої самореалізації. Одним із ефективних засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дошкільника є театралізована активність. Вона сприяє естетичному вихованню дітей, привчає їх до мистецтва, розвиває вміння бачити, чути,

розуміти красу слова, дії. Театральне мистецтво близьке і зрозуміле дітям. В його основі — гра, а це для дитини — найголовніший аспект діяльності, адже діти, граючись, розвиваються [2, с.10].

Важливим аспектом є розвиток інтонаційної виразності мовлення. У процесі виконання ролей діти вчаться керувати силою голосу, темпом, ритмом та інтонацією відповідно до характеру персонажа. Це сприяє формуванню культури мовлення та розвитку емоційної виразності [3]. Цій темі присвячені роботи науковців, таких як Н. Водолага, Н. Гавриш, Г. Костюшко, С. Нечай, С. Соломаха, Л. Серих, В. Шахрай, Т. Шевчук та інших, які досліджують різні аспекти застосування театралізованої діяльності у роботі з дітьми дошкільного віку. А. Богуш і К. Крутій визначають театралізовану діяльність як «художню діяльність, що пов'язана зі сприйманням творів театального мистецтва й відтворенням в ігровій формі набутих уявлень, вражень, почуттів» [5, с.47].

Театралізація сприяє самовираженню дітей старшого дошкільного віку, допомагаючи їм усвідомити своє «Я», розвинути моральні якості та подолати певні труднощі. Він допомагає активним і непосидючим дітям стати стриманішими та організованішими, а тим, хто відчуває невпевненість, — боротися зі сором'язливістю, зміцнювати віру в себе та свої можливості.

Театралізована діяльність дає дитині змогу розвивати творчу уяву, збагачує словниковий запас, також впливає на психічний розвиток дітей, за допомогою сюжету самої казки. Казки та фольклор мають позитивний вплив на дітей як раннього, так і старшого дошкільного віку.

Одним із головних напрямів роботи дошкільного закладу є розвиток зв'язного монологічного мовлення дітей. Водночас, навіть найкраща розвиваюча програма не може дати повноцінних результатів, якщо вона не вирішується спільно з сім'єю. Опанування дитиною мовлення є більш ефективним за умови, коли з нею займаються не тільки у дошкільному закладі, а й у сім'ї. Включення батьків у педагогічний процес є найважливішою умовою повноцінного мовленнєвого розвитку [1с. 33].

У сучасних умовах зростає важливість пошуку інноваційних підходів до організації партнерських відносин між педагогами та батьками, які б виходили за традиційні рамки звичайного консультування. Ефективна взаємодія в цій сфері досягається завдяки створенню спільного мовленнєвого простору, де сім'я і навчальний заклад стають частинами єдиної системи розвитку дитини. Такий інтегрований підхід включає родинне читання, колективну участь у творчих проєктах і застосування ігрових практик, що природно продовжують освітню діяльність ЗДО в дома. Особливу роль у цьому процесі відіграють інтерактивні методи залучення родини, які створюють сприятливі умови для стимуляції

мовленнєвої активності дітей у невимушеній атмосфері. Це сприяє не тільки розширенню їхнього словникового запасу, але й допомагає формувати емоційно-ціннісну основу для ефективного та гармонійного спілкування.

Висновок. Отже, театралізована діяльність є ефективним засобом розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку, оскільки забезпечує формування мовленнєвих умінь, розвиток комунікативної компетентності та сприяє гармонійному розвитку особистості дитини. Театралізація надає дітям можливість досліджувати, обговорювати та вирішувати різні життєві ситуації, висловлювати власні емоції у сприятливому середовищі. Це сприяє усвідомленню як власних переживань, так і почуттів інших, стимулює творче мислення та формує навички критичного осмислення ситуацій, що є важливою умовою мовленнєвого розвитку. У процесі театралізованої діяльності діти вчаться брати на себе відповідальність, відстоювати власну точку зору та конструктивно взаємодіяти з іншими, що має важливе значення для їх подальшого життя.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: Т. Піроженко, член-кореспондент НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол-в.: Байєр О., Безсонова О., Брежнєва О., Гавриш Н., Загородня Н., Косенчук О., Корнєєва О., Лисенко Г., Левінець Н., Машовець М., Мордоус І., Нерянова С., Піроженко Т., Половіна О., Рейпольська О., Шевчук А. Київ: 2021. 38 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Богуш А.М., Беленька Г.В., Богиніч О.Л.: та ін. наук. керів.: Богуш А.М. — К., 2012. — 26 с.
3. Водолага Н. Навчання розповідання дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса. 2001. 200с
4. Дитина: програма виховання та навчання дітей дошкільного віку. — К., 2010., 290 с.
5. Богуш, А.М., Крутій, К.Л. (2014). Дошкільна лінгводидактика: словник-довідник: понад 600 термінів, понять та назв. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД

ВИХОВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Галина ПІТУЛА,
*I курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Круль Л. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Національно-патріотичне виховання постає як цілісна, системна та цілеспрямована діяльність, що має на меті формування в особистості високої патріотичної свідомості, почуття любові до Батьківщини та готовності до виконання громадянського обов'язку. У контексті дошкільного дитинства цей процес набуває особливої ваги, адже саме в цей сенситивний період закладаються основи світогляду, національної ідентичності та системи ціннісних орієнтацій дитини [2].

Сутність національно-патріотичного виховання розкривається через складну структуру, яка включає три взаємопов'язані компоненти. Когнітивний компонент передбачає засвоєння дитиною конкретних знань про рідний край, державні символи, народні традиції, історико-культурну спадщину. Емоційно-ціннісний компонент спирається на розвиток почуттів любові, поваги, гордості за свій народ та співпереживання. Діяльнісно-практичний компонент виявляється у прагненні дитини діяти на користь оточення, дотримуватися норм поведінки та брати посильну участь у житті громади. Методологічним підґрунтям цього процесу є принципи народності, культуровідповідності, природовідповідності, систематичності, емоційності та зв'язку з життям. Виховання має спиратися на національні традиції, враховувати вікові особливості та відбуватися не епізодично, а пронизуючи всі види дитячої діяльності [3].

Формування патріотичних почуттів у старшому дошкільному віці має специфічні особливості, зумовлені психологією дитини. Патріотизм дошкільника характеризується конкретністю, емоційністю та прив'язаністю до найближчого оточення. Дитина не може одразу досягнути абстрактне поняття «держава», але вона здатна глибоко й щиро любити свою родину, домівку, вулицю, дитячий садок. Саме з цих первинних образів згодом виростає усвідомлена любов до Вітчизни. Виховний вплив у цьому віці повинен спиратися

насамперед на емоції та позитивні переживання, а не на раціональне засвоєння складних історичних знань. Провідним механізмом формування патріотичних якостей є особистий досвід та діяльнісна участь дитини – чи то у святкуванні державних свят, чи то в ігровій діяльності на кшталт сюжетно-рольових ігор «Подорож Україною» та «Захисники Вітчизни». Крім того, наголошується на важливості створення відповідного предметно-просторового середовища (патріотичних куточків) та тісної взаємодії закладу дошкільної освіти з родиною, оскільки саме сім'я є первинним інститутом національного виховання [1].

Одним із найпотужніших чинників національно-патріотичного виховання визнається українська дитяча література та фольклор. Художнє слово розглядається як універсальний засіб розумового, морального, естетичного та мовленнєвого розвитку дитини. Українська народна творчість – казки, прислів'я, загадки, колискові – виступає носієм національного менталітету, знайомить дитину з уявленнями про добро і зло, справедливість, працелюбність та героїзм, притаманні українському народові [4]. Народна казка формує перші моральні інстанції, оспівуючи любов до рідної землі та повагу до праці. Авторська поезія, представлена класичними та сучасними творами, створює яскравий поетичний образ України – її природи, побуту та духовної краси. Систематичне читання, заучування віршів напам'ять, бесіди за змістом прочитаного, ігри-драматизації та малювання ілюстрацій до українських творів сприяють глибокому емоційному переживанню патріотичного змісту, збагачують словниковий запас та формують стійкий інтерес до рідної мови й культури [5].

Отже, проведений теоретичний аналіз переконливо засвідчує, що національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку постає не як вузько спрямований, ситуативний педагогічний вплив, а як надзвичайно комплексний, внутрішньо структурований та багатоаспектний процес, глибинна сутність якого розкривається лише за умови гармонійного поєднання та нерозривної єдності змістового, емоційного та діяльнісного підходів.

Водночас аналіз демонструє, що зміст сам по собі є лише фундаментом, який набуває виховної сили виключно через емоційно-ціннісний компонент. Спираючись на твердження, що патріотичне виховання дошкільників має ґрунтуватися насамперед на емоціях, а не на раціональних знаннях, ми розуміємо, що знання про Україну мають бути прожиті, відчуті серцем дитини. Саме в старшому дошкільному віці, з огляду на інтенсивний розвиток емоційної сфери та здатність до емпатії, створюються унікальні психологічні передумови для виникнення вищих патріотичних почуттів. Любов до Батьківщини в цей період зароджується не з гасел, а з відчуття затишку домашнього вогнища, з милування красою природи рідного краю, з переживання гордості за мужність

героїв народних казок чи захисників Вітчизни. Те, що викликає в дитини позитивні емоції, захоплення або щире співпереживання, залишається в пам'яті назавжди, формуючи міцний емоційний зв'язок із рідною землею.

Однак найповніше національно-патріотичне виховання розкривається лише тоді, коли знання та почуття знаходять свій вияв у діяльнісно-практичному компоненті. Теоретичні засади чітко вказують на те, що дитина повинна бути не пасивним спостерігачем, а активним учасником патріотично спрямованих подій. Особистий досвід, набутий під час святкування державних свят, участі в іграх-драматизаціях за мотивами українських казок, прикрашання групи державними символами чи висаджуванні квітів на клумбі дитячого садка, перетворює абстрактні поняття на конкретні вчинки. Саме через провідну ігрову діяльність, а також через посильну працю та художню творчість формується активна громадянська позиція, відповідальність та відчуття причетності до життя свого народу. Лише єдність цих трьох підходів – знаю, відчуваю, дію – забезпечує системність виховних впливів, на якій наголошується в принципі систематичності, та унеможливорює епізодичність у формуванні стійких патріотичних переконань.

Список використаних джерел

1. Аксьонова О. П. Методика навчання рідної мови дітей дошкільного віку: навч. посіб. Київ: Видавництво, 2014. 320 с.
2. Білан О. І. Виховання патріотизму у дітей старшого дошкільного віку. Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2017. № 3. С. 12–17.
3. Каплуновська О. М. Формування національної самосвідомості дошкільників. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2018. № 61. Т. 2. С. 54–58.
4. Нечай С. І. Особливості формування національної самосвідомості у дітей дошкільного віку. Наукові записки Малої академії наук України. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 10. С. 73–79.
5. Шевченко О. О. Педагогічні умови національно-патріотичного виховання старших дошкільників у процесі ознайомлення з навколишнім: дис. канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2017. 267 с.

Секція 2. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ІНТЕРАКТИВНІ МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга ЯВОРСЬКА,
*1 курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник — Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики дошкільної
і спеціальної освіти*

Сучасний етап розвитку дошкільної освіти характеризується активним упровадженням цифрових технологій та інтерактивних мультимедійних засобів в освітній процес. У контексті реформування освіти та реалізації положень Державного стандарту дошкільної освіти особливої актуальності набуває проблема розвитку мовленнєвої активності дітей дошкільного віку, оскільки саме мовлення є основою соціалізації, пізнання навколишнього світу та формування особистості дитини [2]. У сучасних умовах мультимедійні технології стають не лише додатковим засобом навчання, а й важливим чинником стимулювання комунікативної діяльності дошкільників.

Мовленнєва активність дітей дошкільного віку проявляється у прагненні до спілкування, умінні висловлювати власні думки, ставити запитання, підтримувати діалог, описувати події та явища. Однак сьогодні педагоги дедалі частіше стикаються з проблемами недостатнього розвитку зв'язного мовлення, обмеженого словникового запасу та зниження потреби дітей у живому спілкуванні. Однією з причин цього є неконтрольоване використання гаджетів, яке нерідко замінює безпосередню комунікацію. Саме тому актуальним є педагогічно доцільне використання інтерактивних мультимедійних засобів, здатних поєднувати навчальну, ігрову та комунікативну діяльність.

На думку сучасних українських дослідників, інтерактивні технології сприяють активізації пізнавальної діяльності дітей, формуванню позитивної мотивації до навчання та розвитку комунікативної компетентності [4]. Використання мультимедійних засобів забезпечує поєднання візуального, слухового й емоційного сприйняття інформації, що особливо важливо для дітей

дошкільного віку, які мислять образами та потребують емоційного залучення до діяльності.

Серед найбільш ефективних інтерактивних мультимедійних засобів у розвитку мовленнєвої активності дошкільників можна виокремити мультимедійні презентації, інтерактивні дошки, цифрові дидактичні ігри, електронні освітні платформи, анімовані казки, інтерактивні плакати та мобільні застосунки. Використання мультимедійних презентацій сприяє збагаченню словникового запасу дітей, розвитку зв'язного мовлення та вмінню описувати предмети й явища. Анімаційні ефекти, аудіосупровід та яскраві зображення стимулюють дітей до коментування побаченого, складання розповідей і висловлення власних суджень.

Особливу роль у розвитку мовлення відіграють інтерактивні дидактичні ігри, які забезпечують активне включення дітей у мовленнєву діяльність. Під час виконання інтерактивних вправ дошкільники називають предмети, характеризують персонажів, складають речення, відповідають на запитання та взаємодіють із ровесниками. Дослідники зазначають, що використання цифрових платформ і сервісів типу LearningApps сприяє розвитку комунікативних умінь і формує позитивне ставлення дітей до мовленнєвої діяльності [3].

Ефективним засобом мовленнєвого розвитку є також цифрові казки та мультимедійні історії. Перегляд і подальше обговорення сюжетів стимулюють дітей до переказу, аналізу поведінки героїв, висловлення емоцій і власної думки. Саме емоційна насиченість мультимедійного контенту активізує мовленнєву діяльність дошкільників та створює умови для розвитку діалогічного мовлення.

Інтерактивна дошка дозволяє організовувати колективну мовленнєву діяльність дітей, проводити мовленнєві вправи, працювати із сюжетними картинками, створювати асоціативні ряди та моделювати комунікативні ситуації. Такі форми роботи сприяють розвитку зв'язного мовлення, творчого мислення та навичок співпраці. Сучасні учені підкреслюють, що інтерактивні засоби створюють умови для активного мовленнєвого спілкування й забезпечують особистісно орієнтований підхід до розвитку дитини [1].

Водночас використання мультимедійних технологій у дошкільній освіті потребує дотримання певних педагогічних умов. Насамперед важливими є поміркованість і доцільність використання цифрових засобів, урахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, поєднання мультимедійної діяльності з живим спілкуванням і дотримання санітарно-гігієнічних вимог. Надмірне використання гаджетів може негативно впливати на психоемоційний стан дитини та знижувати її потребу у безпосередньому мовленнєвому контакті

[5]. Саме тому мультимедійні технології мають виступати засобом розвитку, а не заміною реального спілкування.

Отже, інтерактивні мультимедійні засоби є ефективним чинником розвитку мовленнєвої активності дітей дошкільного віку. Вони забезпечують підвищення мотивації до спілкування, активізують пізнавальну діяльність, сприяють розвитку словникового запасу, зв'язного мовлення, комунікативних умінь і творчої активності дошкільників. Ефективність їх використання залежить від професійної майстерності педагога, педагогічної доцільності застосування цифрових ресурсів та гармонійного поєднання інтерактивних технологій із традиційними формами мовленнєвого розвитку дітей.

Список використаних джерел

1. Білавич Г., Пантюк Т., Крайник У., Петруняк М. Інтерактивні засоби навчання як чинник комунікативного розвитку дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами // Молодь і ринок. 2023. № 5 (213). С. 7-12.
2. Державний стандарт дошкільної освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2025 № 1557. Київ, 2025. URL: Державний стандарт дошкільної освіти
3. Качак Т., Близнюк Т., Гривнак М. Розвиток мовлення молодших школярів засобами дитячої літератури та цифрових інструментів // Гірська школа Українських Карпат. Івано-Франківськ. 2023. № 28. С.98-103.
4. Коваленко О., Кудак В. Інтерактивні технології як засоби освітнього процесу закладу дошкільної освіти // Молодий вчений. 2023. № 7 (119). С. 37-41.
5. Міненко, О. О., Близнюкова, О. М.. Дослідження особливостей користування гаджетами дітей дошкільного віку. *Наукові записки. Серія: Психологія*, (2). 2023. С. 53–61

ВИКОРИСТАННЯ КОРЕКТУРНИХ ТАБЛИЦЬ У ФОРМУВАННІ ГРАМАТИЧНО-ПРАВИЛЬНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мар'яна КОПЕРЛЬОС,
*1 курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник — Мацук Л.О.,
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики
дошкільної і спеціальної освіти*

Формування граматично правильного мовлення дітей молодшого дошкільного віку є одним із важливих завдань сучасної дошкільної освіти. У Державному стандарті дошкільної освіти особлива увага приділяється мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку, формуванню вмінь правильно висловлювати думки, будувати речення, узгоджувати слова та використовувати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування [2]. Саме у молодшому дошкільному віці закладаються основи граматичної будови мовлення, тому важливо створити ефективні педагогічні умови для її розвитку.

Сучасні дослідження свідчать, що у дітей молодшого дошкільного віку часто спостерігаються труднощі у вживанні граматичних форм слів, узгодженні іменників із прикметниками, використанні відмінкових закінчень, побудові поширених речень. Це зумовлює необхідність пошуку інноваційних методів і засобів розвитку граматично правильного мовлення [4]. Одним із ефективних дидактичних засобів є коректурні таблиці, які сприяють активізації мовленнєвої діяльності дітей та забезпечують наочність освітнього процесу.

Коректурні таблиці є системою спеціально підібраних зображень, символів, схем або мовленнєвих завдань, які використовуються для розвитку мовлення, уваги, мислення та граматичних навичок дітей. Їх застосування ґрунтується на поєднанні ігрової діяльності, мовленнєвої активності та наочного сприймання інформації. Особливо ефективними коректурні таблиці є у роботі з дітьми молодшого дошкільного віку, оскільки в цей період провідним залишається наочно-образне мислення.

Науковці зазначають, що використання наочних ігрових технологій сприяє формуванню граматичної компетентності дошкільників, розвитку зв'язного мовлення та мовленнєвої активності дітей [2;5]. Коректурні таблиці допомагають

дітям засвоювати граматичні форми природно, у процесі практичної діяльності та мовленнєвої взаємодії.

У роботі з молодшими дошкільниками коректурні таблиці можуть використовуватися для формування навичок узгодження слів у роді, числі та відмінку, утворення множини іменників, правильного вживання прийменників, формування граматично правильних речень. Наприклад, дітям пропонується знайти на таблиці предмети певного кольору та скласти словосполучення: «червона кулька», «зелений листок», «жовте сонце». Такі вправи допомагають засвоювати граматичні категорії роду та узгодження прикметників з іменниками.

Ефективними є також вправи на утворення множини іменників за допомогою коректурних таблиць. Педагог пропонує дітям знайти один предмет і декілька однакових предметів та назвати їх: «одне яблуко-багато яблук», «одна машина-багато машин». Використання наочності полегшує розуміння граматичних змін і сприяє закріпленню правильних мовленнєвих конструкцій.

Важливим напрямом роботи є формування вміння будувати прості поширені речення. За допомогою коректурних таблиць діти вчаться відповідати на запитання, описувати предмети, дії та явища. Наприклад, розглядаючи коректурну таблицю, дитина складає речення: «Дівчинка годує котика», «Хлопчик будує вежу». Такі вправи активізують словниковий запас і сприяють формуванню граматично правильного мовлення.

Особливу цінність коректурні таблиці мають у процесі ігрової діяльності. Виконуючи завдання у формі гри, діти легше засвоюють мовні закономірності, виявляють мовленнєву ініціативу та підтримують комунікацію з дорослими й однолітками. Дослідники підкреслюють, що ігрові технології забезпечують позитивну мотивацію до мовленнєвої діяльності та створюють сприятливе емоційне середовище для розвитку дитини [3].

Сучасні педагоги активно поєднують коректурні таблиці з інноваційними методами роботи: мнемотехнікою, сторітелінгом, інтерактивними вправами, дидактичними іграми та мультимедійними технологіями. Таке поєднання дозволяє урізноманітнювати освітній процес, підтримувати інтерес дітей та забезпечувати ефективність формування граматично правильного мовлення.

Водночас ефективність використання коректурних таблиць залежить від педагогічної майстерності вихователя, систематичності роботи та врахування вікових особливостей дітей. Важливо добирати доступні й зрозумілі зображення, поступово ускладнювати завдання та створювати ситуації активного мовленнєвого спілкування.

Отже, коректурні таблиці є ефективним засобом формування граматично правильного мовлення дітей молодшого дошкільного віку. Їх використання

сприяє засвоєнню граматичних категорій, розвитку зв'язного мовлення, активізації словникового запасу та формуванню комунікативної компетентності. Поєднання наочності, гри та мовленнєвої діяльності забезпечує природне засвоєння мовних норм і створює сприятливі умови для мовленнєвого розвитку дошкільників.

Список використаних джерел

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А.М. Богуш, Н.В.Гавриш ; заред. А.М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2025 № 1557. URL: [Державний стандарт дошкільної освіти](#)
3. Крутій К. Л. Інноваційні технології в дошкільній освіті. Режим доступу:
https://doshkilyapetrovo.blogspot.com/p/blog-page_38.html
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-те видання, перероблене. К.: ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
5. Савченко Н. Використання дидактичних ігор у формуванні граматичної компетентності дошкільників // Дошкільне виховання. 2023. № 6. С. 18–22.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ангеліна МОРОЗ,
*III курс ОР бакалавр, педагогічний факультет, Кременецька обласна
гуманітарно-педагогічна академія ім.Тараса Шевченка
науковий керівник – Доманюк О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

У сучасних умовах розвитку освіти особливої актуальності набуває проблема формування логічного мислення дітей дошкільного віку. Саме в цей період закладаються основи інтелектуального розвитку, формується здатність до

аналізу, узагальнення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Традиційні методи навчання не завжди забезпечують належний рівень пізнавальної активності, що зумовлює необхідність впровадження інноваційних підходів, які відповідають віковим особливостям дітей і сучасним освітнім вимогам.

Проблема розвитку логічного мислення дітей висвітлюється у працях вітчизняних і зарубіжних учених. Дослідники, зокрема Н. Гавриш, Л. Зайцева, К. Крутій, О. Рейпольська та інші наголошують на важливості активної діяльності дитини, використання гри, проблемного навчання та інтерактивних методів. У сучасних наукових підходах особлива увага приділяється компетентнісному, діяльнісному та особистісно орієнтованому навчанню.

Метою статті є обґрунтування інноваційних підходів до розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку та визначення ефективних форм і методів їх реалізації в освітньому процесі.

Інноваційні підходи – це сучасні педагогічні технології, методи й організаційні форми, які забезпечують активну участь дитини в освітньому процесі, розвиток її самостійності, творчості та мислення. Вони орієнтовані на інтеграцію знань, практичну діяльність і формування ключових компетентностей [1].

На основі наукових праць І. Дичківської, О. Ємчик, Ю. Шахіної, Д. Садової та інших можна визначити такі основні інноваційні підходи до розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку:

1. Ігрові технології нового покоління – передбачають використання логічних, сюжетно-рольових, інтерактивних ігор, що стимулюють мислення через діяльність. На відміну від традиційних ігор, ігрові технології нового покоління мають проблемно-пошуковий характер, передбачають відкритість результату, варіативність рішень та інтеграцію різних освітніх напрямів. У центрі такої діяльності – дитина як активний суб'єкт пізнання. Особливе значення мають ігри з проблемними ситуаціями та варіативними рішеннями. Вони сприяють розвитку гнучкості мислення, уміння прогнозувати результати, знаходити кілька варіантів розв'язання. Науковці рекомендують використовувати ігри-завдання, ігри-квести, ігри з відкритим завершенням, рольові ситуації з вибором дій [2].

2. STEM-освіта та її елементи – інтеграція науки, технологій, інженерії та математики у доступній для дошкільників формі. STEM-підхід формує причинно-наслідкове мислення, уміння висувати гіпотези, перевіряти їх на практиці, аналізувати результати. Прикладом може слугувати конструювання, експериментування, дослідницькі ігри, прості інженерні завдання. Ефективними

є дослідницькі проекти, експерименти з водою, піском, будівельні завдання («побудуй міст», «створи вежу») [5].

3. Технології розвитку критичного мислення – спрямовані на формування уміння аналізувати інформацію, робити висновки, аргументувати свою думку. Методи, що можуть використовуватись: «мозковий штурм», «асоціативний куш», постановка відкритих запитань, «передбачення», «незакінчені речення». Діти вчаться висловлювати власну думку, обґрунтовувати її, слухати інших [4].

4. Проблемне навчання – передбачає створення ситуацій, у яких дитина самостійно шукає розв'язання. Проблемні ситуації спонукають до активного мислення, пошуку альтернатив, формування гіпотез. У роботі з дошкільниками використовують такі методичні прийоми: проблемні запитання, ситуації вибору, «помилка вихователя», дослідницькі задачі. Для розвитку комунікативних умінь, уміння аргументувати, домовлятися, узгоджувати рішення ефективним буде використання методів «робота в парах», «мікрофон», «коло ідей», спільне розв'язання завдань [6].

5. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – використання мультимедійних засобів, інтерактивних ігор, навчальних програм. ІКТ підвищують мотивацію, забезпечують наочність і варіативність завдань. Важливо дотримуватися вікових норм і поєднувати цифрові ресурси з традиційною діяльністю [6].

Ефективна реалізація інноваційних підходів до розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку передбачає використання різноманітних форм і методів організації освітнього процесу: інтегровані заняття, дидактичні та логічні ігри, дослідницька та проектна діяльність, ігрові вправи з елементами проблемності, інтерактивні методи, використання ІКТ (інтерактивні вправи, мультимедійні презентації, що підвищують наочність і мотивацію) і т.ін.

Для успішного впровадження інноваційних підходів необхідно створити комплекс педагогічних умов, що забезпечують результативність освітнього процесу: створити сучасне розвивальне середовище – насичене дидактичними матеріалами, логічними іграми, засобами для дослідження та експериментування; забезпечити різноманітність діяльності дітей – чергування ігрової, пізнавальної, дослідницької, рухової активності; враховувати індивідуальні особливості – рівень розвитку, темп діяльності, інтереси кожної дитини; підвищувати професійну компетентність вихователя – готовність до використання новітніх технологій, творчий підхід до роботи; підтримувати пізнавальну активність і мотивацію дітей – створення ситуацій успіху, заохочення ініціативи; забезпечувати емоційно сприятливу атмосферу – підтримка, доброзичливість, довіра у взаємодії з дітьми; організовувати

партнерську взаємодію – співпраця між дітьми, вихователем і батьками; орієнтація на діяльнісний підхід – навчання через дію, досвід і практичну активність дитини [3].

Отже, розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку є важливою складовою їх інтелектуального становлення та підготовки до подальшого навчання. Використання інноваційних підходів забезпечує активізацію пізнавальної діяльності дітей, сприяє формуванню основних мисленнєвих операцій та встановленню причинно-наслідкових зв'язків. Таким чином, інноваційні підходи до розвитку логічного мислення сприяють формуванню цілісної, активної, мислячої особистості дитини, здатної до пізнання, аналізу та творчого розв'язання життєвих завдань.

Список використаних джерел

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., доповн. Київ: Академвидав, 2012. 349 с.
2. Ємчик О. Г. Педагогічні умови логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*: наук. журн. / редкол.: О. О. Ярошинська та ін. ; Причорномор. н.-д. ін-т екон. та інновацій. Одеса: Видавн. дім «Гельветика», 2021. Вип. 32., Т. 2. С. 203–207.
3. Інноваційні технології в ДНЗ / Березюк В.С., Рудік О.А. Харків : Вид. група «Основа». 2017. 224 с.
4. Суятинова К. Розвиток логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні науки*. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. 2024. № 3(62). С.29-33.
5. Шахіна Ю., Садова Д. В. Інноваційні педагогічні технології в дошкільній освіті: переваги та особливості використання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: «Педагогічні науки», 2020. Вип. 1. С. 236-240.
6. Шинкаренко В. В., Олефір Н. В., Клімова Л. В., Купрієнко В. І. Сучасні тенденції інноваційного розвитку системи дошкільної освіти в умовах сьогодення. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 14. Том 2. 2019. С. 101–104.

ВИКОРИСТАННЯ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ І ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Адріана ВИННИК,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник –Захарасевич Н.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Сучасна дошкільна освіта спрямована на формування активної, допитливої, самостійної дитини, здатної не лише відтворювати знання, а й застосовувати їх у практичних ситуаціях. У цьому контексті особливої актуальності набуває розвиток просторових уявлень і логічного мислення дітей старшого дошкільного віку. Саме ці складники пізнавального розвитку забезпечують готовність до подальшого навчання, опанування елементарних математичних понять, моделювання, конструювання та розв'язання проблемних завдань.

Старший дошкільний вік є важливим етапом становлення пізнавальної сфери дитини. У цей період активно розвиваються зорово-просторове сприймання, довільна увага, пам'ять, елементи планування, самоконтролю та словесно-логічного міркування. Водночас мислення дошкільника зберігає наочно-дієвий і наочно-образний характер, тому найефективнішими є ті форми освітньої роботи, у яких дитина діє з предметами, досліджує їхні властивості, порівнює, змінює, виправляє помилки й бачить результат власних дій.

Одним із педагогічно доцільних засобів такого розвитку є LEGO-конструювання. Воно поєднує гру, практичну діяльність, моделювання, експериментування, мовленнєве пояснення та творче самовираження. У процесі роботи з конструктором дитина добирає деталі за кольором, формою, розміром і кількістю, визначає їхнє взаємне розташування, співвідносить частини й ціле, планує послідовність побудови, перевіряє стійкість конструкції. За умови методично продуманої організації LEGO-конструювання стає не лише формою гри, а й дієвим засобом розвитку пізнавальної активності, просторового орієнтування та логічних операцій мислення дошкільників.

Робота з LEGO у сенсорно-пізнавальному просторі створює умови для активного засвоєння дітьми елементарних математичних і просторових відношень через гру, дію, дослідження та спілкування. Це важливо, оскільки просторові поняття не можуть бути повноцінно сформовані лише через словесне

пояснення. Дитина має багаторазово застосовувати їх у реальних ситуаціях: будувати вежу, міст, дорогу, будинок, кімнату, транспорт, змінювати форму й розміщення деталей.

LEGO-конструювання сприяє розвитку просторових уявлень дітей старшого дошкільного віку, оскільки в процесі створення різноманітних конструкцій удосконалюється сприймання форми, величини та простору. Дитина вчиться співвідносити частини й ціле, визначати взаємне розташування елементів, добирати деталі відповідно до форми, розміру та місця у майбутній конструкції. Водночас конструктивна діяльність активізує мислення дитини, адже під час побудови моделі вона не лише практично діє з матеріалом, а й аналізує об'єкт, планує послідовність дій та контролює результат [4, с. 183].

Не менш важливим є вплив роботи з конструктором на розвиток логічного мислення. Під час конструювання дитина аналізує умову завдання, добирає потрібні елементи, встановлює послідовність дій, групує й класифікує деталі, помічає закономірності, прогнозує результат і перевіряє правильність виконання. Наприклад, у завданні «Продовж ряд» вона виявляє правило чергування кольорів або форм; у завданні «Знайди зайву деталь» – визначає істотну ознаку групування; у завданні «Побудуй за умовою» – утримує в пам'яті кілька вимог і реалізує їх.

Особливе значення мають завдання, у яких дитина має самостійно знайти спосіб побудови конструкції, пояснити власний вибір деталей і перевірити, чи відповідає результат заданій умові. У таких ситуаціях LEGO-конструювання переходить від простого маніпулювання деталями до розв'язання пізнавального завдання, що безпосередньо активізує логічні операції мислення.

Педагогічна цінність роботи з LEGO зумовлена універсальністю конструктора, різноманітністю деталей, безпечністю, естетичною привабливістю, свободою вибору тематики та можливістю оригінального використання елементів. Саме ці особливості, як зазначає Ю. Грицкова, вирізняють LEGO серед інших видів конструкторів і створюють умови для активної, творчої та пошукової діяльності дітей старшого дошкільного віку [1, с. 107]. Завдяки цьому дитина може діяти за зразком, створювати власний задум, трансформувати модель, порівнювати різні способи побудови й удосконалювати конструкцію відповідно до мети гри або освітнього завдання.

У практиці роботи з дітьми старшого дошкільного віку доцільно застосовувати різні типи завдань із LEGO-конструктором. Для розвитку просторових уявлень ефективними є вправи «Побудуй таку саму вежу», «Розмісти цеглинку праворуч від будинку», «Побудуй міст над дорогою», «Зроби конструкцію вищою», «Створи симетричний візерунок». Для розвитку

логічного мислення варто використовувати завдання «Добери деталі за двома ознаками», «Продовж закономірність», «Знайди зайвий елемент», «Побудуй дві однакові моделі», «Зміни конструкцію так, щоб вона стала стійкішою».

Ефективність такої роботи залежить від педагогічної організації діяльності. Вихователь має добирати завдання відповідно до вікових можливостей дітей, поступово ускладнювати їх, поєднувати індивідуальну, парну та групову роботу, створювати проблемні ситуації, спонукати дошкільників до пояснення власних дій. Запитання «Чому ти обрав цю деталь?», «Що зміниться, якщо поставити її вище?», «Яка деталь має бути наступною?», «Як зробити модель міцнішою?» переводять практичну дію у площину міркування й активізують мовленнєво-логічну діяльність.

Важливою умовою результативності LEGO-конструювання є реалізація принципу навчання через гру. У програмі «Безмежний світ гри з LEGO®» підкреслюється, що гра створює середовище, у якому дитина експериментує, досліджує, ставить запитання, творчо мислить і не боїться повторювати спроби [3, с. 5]. Саме така діяльність відповідає природі дошкільного дитинства, адже дитина навчається не через пасивне сприймання інформації, а через власну активність, емоційну залученість і практичне відкриття нових способів дії.

LEGO-конструювання має інтегративний характер. Під час однієї конструктивної гри можна поєднати сенсорний, математичний, мовленнєвий, соціальний і творчий розвиток. Наприклад, створюючи «місто», діти рахують будинки, порівнюють висоту споруд, визначають розташування об'єктів, добирають деталі за кольором, домовляються про спільний задум, пояснюють призначення побудованих елементів. Така діяльність формує не лише окремі вміння, а й цілісний досвід пізнання світу.

Таким чином, робота з LEGO є доступним і змістовним засобом розвитку дітей старшого дошкільного віку. Її цінність полягає в тому, що дитина діє з конкретним матеріалом: добирає деталі, зіставляє їх, змінює конструкцію, помічає помилки й знаходить нові способи побудови. Така діяльність сприяє формуванню просторових уявлень, умінь порівнювати, класифікувати, встановлювати послідовність дій і перевіряти результат. За умови продуманого педагогічного супроводу робота з конструктором LEGO стає ефективним засобом розвитку просторових уявлень і логічного мислення дітей у закладі дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Грицкова Ю. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 12. Т. 2. С. 107.

2. Захарасевич Н. В. Логіко-математичний розвиток дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: забезпечення наступності. Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи : збірник наукових статей. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 62–67.
3. Рома О. Ю., Близнюк В. Ю., Борук О. П. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO®». The LEGO® Foundation, 2016. 140 с.
4. Чупахіна С., Кирста Н., Захарасевич Н. Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі: особливості використання технології LEGO. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2022. Вип. 37. С. 181–193.

ФОРМУВАННЯ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ STREAM- ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ

Анна ГЛУШЕНКОВА,
*III курс ОР бакалавр, педагогічний фікультет
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
науковий керівник – Фроленкова Н. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Сучасний етап розвитку освіти характеризується посиленою увагою до формування в дітей старшого дошкільного віку здатності до системного аналізу, творчого конструювання та пошуку нестандартних рішень. У науковій літературі ця інтегративна властивість особистості отримала назву «інженерне мислення». Як зазначає О. Б. Маричева, інженерне мислення дошкільника це не просто технічні навички, а складна структура, що поєднує допитливість, здатність бачити проблему, висувати гіпотези, моделювати та експериментувати [2]. На думку дослідниці, найбільш сприятливим для закладення основ інженерного мислення є старший дошкільний вік, оскільки саме в цей період інтенсивно розвиваються уява, наочно-образне та елементи логічного мислення. Також цю позицію підкріплює І. О. Ніколаєску, яка наголошує на необхідності цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх вихователів до формування

інженерного мислення дошкільників, пропонуючи відповідний дидактичний інструментарій та методи навчання [3].

Одним із найефективніших засобів формування інженерного мислення в дітей старшого дошкільного віку виступає STREAM-підхід. Аббревіатура STREAM розшифровується як Science (наука), Technology (технології), Robotics (робототехніка), Engineering (інженерія), Arts (мистецтво), Mathematics (математика). К. Л. Крутій наголошує, що на відміну від класичного STEM, STREAM додає дві важливі складові: робототехніку, яка розвиває алгоритмічне мислення, та мистецтво, яке активізує творчу уяву [1]. Така інтеграція дозволяє дитині сприймати світ не як окремі розрізнені предмети, а як цілісну систему, де природничі закономірності, технічні рішення та художні образи взаємопов'язані. Саме це, за твердженням Н. І. Поліхун та її колег, є основою для переходу від репродуктивного засвоєння знань до продуктивної творчості [4]. Системність і практична спрямованість такого підходу дозволяють інтегрувати науку та мистецтво, формуючи в дітей цілісне бачення світу.

Теоретичною основою STREAM-освіти є принципи міжпредметної інтеграції, проблемного навчання та проєктної діяльності. У роботі зі старшими дошкільниками це означає, що вихователь не дає готових відповідей, а створює ситуацію, в якій діти самостійно або в малій групі шукають спосіб розв'язати практичне завдання. Наприклад, дітям пропонується побудувати міст через «річку» для іграшкового автомобіля. Для цього їм потрібно дослідити властивості різних матеріалів (папір, дерево, пластик), обрати найміцніший, продумати конструкцію, а потім ще й прикрасити міст за власним задумом. У цьому завданні інтегруються природничі спостереження – який матеріал найміцніший, технічне конструювання – як зробити стійку опору, елементи математики – скільки деталей потрібно та мистецтво – як прикрасити міст. Такі інтегровані заняття формують у дітей здатність переносити знання з однієї сфери в іншу, що є ядром інженерного мислення. Крім того, цілеспрямоване використання мистецтва стимулює розвиток абстрактного мислення та креативності, що особливо важливо для дітей шостого року життя.

Практичний досвід упровадження STREAM-підходу в закладах дошкільної освіти свідчить про його високу ефективність. Як зауважує О. Б. Маричева, систематичне використання STREAM-осередків, а саме спеціально обладнаних куточків, де діти можуть експериментувати, конструювати, малювати та програмувати прості алгоритми призводить до помітного зростання пізнавальної активності та зниження кількості готових «шаблонних» рішень [2]. Діти починають ставити більше запитань на кшталт «А що, якщо?», пропонують кілька варіантів виконання завдання, намагаються покращити власні вироби.

Важливо, що STREAM-діяльність організовується в ігровій формі, що відповідає провідній діяльності дошкільника та не сприймається ним як примусове навчання.

Водночас успішна реалізація STREAM-підходу потребує належної підготовки педагога. Вихователь має володіти не лише знаннями з методик дошкільної освіти, а й базовими уявленнями про фізичні явища, технічне конструювання, елементи робототехніки. Крім того, необхідно створити матеріально-технічну базу: набори для конструювання (LEGO, дерев'яні блоки), найпростіші механізми (шестерні, важелі), матеріали для експериментування (магніти, лупи), а також засоби для художньої творчості. Як підкреслює К.Л. Крутій, STREAM-освіта не потребує наддорогого обладнання часто достатньо брухту, природного матеріалу та фантазії педагога [1]. Важливо також адаптувати зарубіжні практики до вітчизняних реалій, як це показано в дослідженні Н.І. Поліхун та її колег [4].

Таким чином, формування інженерного мислення в дітей старшого дошкільного віку засобами STREAM-інтегрованого підходу є не лише теоретично обґрунтованим, а й практично реалізованим завданням.

Інтеграція природничих, технічних, математичних та мистецьких знань на засадах STREAM-освіти сприяє цілеспрямованому розвитку культури інженерного мислення у старших дошкільників. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку конкретних діагностичних методик для визначення рівнів сформованості інженерного мислення в старших дошкільників, а також на адаптацію STREAM-підходу для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Список використаних джерел

1. Крутій К. Л. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / автор. колектив: наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 148 с.
2. Маричева О. Б. STREAM-освіта в дошкільному закладі. Система роботи з формування у дітей інженерного мислення: навчально-методичний посібник. Вінниця: ММК, 2017. 47 с.
3. Ніколаєску І. О. Формування інженерного мислення дошкільників як орієнтир дидактичної підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : «Педагогіка. Соціальна робота», 2022. Вип.1. С. 203-206.

4. Поліхун Н. І., Посто́ва К. Г., Оно́пченко Г. В., Оно́пченко О. В., Шевченко І. М. STEM/STEAM-освіта: від теорії до практики : методичний посібник. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2023. 121 с.

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ТА САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РОБОТИ З LEGO МАТЕРІАЛАМИ

Катерина ДУБИНА,
*III курс, ОР бакалавр, факультет дошкільної освіти та психології
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
науковий керівник – Фроленкова Н. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Дошкільний вік – етап інтенсивного розвитку особистості, під час якого формується підґрунтя для подальшого навчання та життєвої самореалізації. Провідною діяльністю у цьому періоді є ігрова, оскільки гра є найбільш дієвим засобом для розвитку психологічних якостей, що впливають на формування когнітивних процесів – пізнавальної активності та самостійності. В процесі освітньої взаємодії з дітьми LEGO-технологія – одна із найбільш сучасних та затребуваних у практиці роботи ЗДО, оскільки сприяє поєднанню усіх продуктивних видів діяльності, які притаманні дітям у період дошкільного дитинства.

Розвиток конструктивно-моделювальних умінь дітей є першочерговим завданням дошкільної освіти, що визначено у Законі України «Про дошкільну освіту» (2024) [4], Державному стандарті дошкільної освіти в Україні (2021) [1] та освітніх програмах [5].

Згідно дослідження О. Вовкозуб, конструювання та моделювання є важливими видами діяльності у дошкільному віці, оскільки дитина, як проєктувальник, творить, досягаючи закони гармонії та краси. Розвиток хисту до конструювання та моделювання стимулює розумові процеси дошкільника, породжує зацікавленість до творчого вирішення поставлених завдань, формує винахідливість, незалежність, ініціативність, прагнення до знаходження нового та незвичайного [2].

Як зазначають О. Рома, В. Близнюк та О. Борук, конструктивні набори єднують ігрову, пізнавальну та дослідницьку діяльність в єдиний процес, що сприяє становленню ключових компетентностей дошкільника відповідно до вимог Нової української школи та сучасних освітніх тенденцій [5].

Погоджуємось із думкою О. Вовкозуб, стосовно того, що новітні технології дають змогу розширити межі звичного конструювання, LEGO-матеріали з елементами робототехніки активно використовуються і дозволяють поєднати програмування та аспекти STREAM-освіти в процесі освітньої взаємодії з дітьми старшого дошкільного віку [2]. Вихованці не лише збирають моделі, а й «оживляють» їх, програмуючи рухи, звуки чи світлові ефекти через планшети чи спеціалізовані додатки. Застосування робототехнічних LEGO-наборів відкриває нові можливості задля інтеграції в освітній процес методів експериментування, моделювання та дослідження, які відповідають сучасним тенденціям освіти [2].

На думку Ю. Грицкової, вагомий ефект у діяльності вихователя має впровадження спільного творчого завдання, коли діти створюють одну велику конструкцію, обговорюють деталі, висловлюють пропозиції та вчаться знаходити порозуміння, уникаючи конфліктних ситуацій, що розвиває комунікативні здібності, формує вміння слухати інших та обґрунтовувати власні ідеї [3].

У щоденній діяльності вихователя LEGO матеріали є сучасним дидактичним засобом, яким послуговуються при різній взаємодії з дітьми. Як зазначає Н. Фроленкова, під час занять діти складають геометричні фігури з деталей і, водночас, вчаться розрізняти їх за формою, кольором та розміром, так як такий спосіб поєднується розвиток сенсорно-пізнавального сприйняття з формуванням елементарних математичних знань та уявлень [6]. Часто діти конструюють об'єкти, що відповідають темі тижня: транспорт, споруди, елементи природи, виконуючи завдання на порівняння, групування чи класифікацію, при цьому закріплюють знання, вчаться аналізувати та узагальнювати [6].

На нашу думку, різноманіття дидактичного LEGO матеріалу може спричиняти певні труднощі: по-перше, діти мають опанувати назви усіх деталей. Слід брати до уваги, що дошкільнята працюють переважно у колективі. При проханні вихованця передати будь-яку деталь конструктора, незнання її назви сповільнить процес конструювання та ускладнить комунікацію з однолітками; по-друге, діти мають збирати конструкцію таким чином, щоб вона не розпадалася на праву та ліву частини, а скріплювала кожний ярус наступним за принципом «цегельної кладки», із зсувом. Якщо завдання із цим матеріалом діти опанували, то можна продемонструвати складніші – нестандартні кріплення

деталей; по-третє, діти мають добирати деталі за формою, кольором та розміром. Якщо йдеться про механічну конструкцію, важливо прорахувати чітке місце кожної деталі, в іншому випадку зібрана модель не буде рухомою.

Серед різноманіття способів розвитку, стимулювання та підтримки пізнавальної активності існують найбільш вагомі для нашого дослідження:

- Розвиток просторового мислення: під час зведення споруд, мостів чи технічних моделей діти вчаться оперувати поняттями «висота», «ширина», «симетрія», «рівновага». Це переводить мислення з наочно-дієвого на наочно-образний рівень.

- Стимулювання допитливості: завдання на кшталт «збудуй міст, який витримає вагу цієї забавки» або «створи лабіринт для кульки» заохочують до експериментування. Дитина починає ставити питання «чому?» і «як?», що є показником пізнавальної активності.

- Інтеграція знань: конструювання дозволяє реалізувати міждисциплінарний підхід. Діти вивчають основи математики (рахунок цеглинок, вимірювання), фізики (стійкість споруди) та мовлення (опис того, що вони звели) [2].

Спираючись на методи навчання конструювання та моделювання (інформаційно-рецептивний, репродуктивний, дослідницький, евристичний), О. Вовкозуб було розроблено орієнтовну послідовність у розвитку конструкторсько-моделювальної діяльності дошкільнят, яка дала змогу виявити рівні розвитку конструкторської та моделювальної роботи дітей [2]:

1. Низький – малюки частіше виказують пасивність та недбалість у виконанні завдань, їхнє розуміння умови хибне або зовсім відсутнє, пошукові дії відзначаються спонтанністю та хаотичністю, серед розумових дій домінують прийоми випадкових кроків та підстановок, готові конструкції здебільшого схематичні, без деталей.

2. Середній – діти демонструють часткове розуміння умови творчої задачі, не володіють достатньою саморегуляцією процесу розуміння та уміннями планування практичної діяльності, при виконанні творчих завдань у них переважають дії наслідування, у творчих доробках переважно стереотипні аналогії. Вироби цих дітей в основному є самобутніми, мають несуттєві положення і визначають загалом посередній ступінь розвитку конструктивно-моделювальної діяльності дітей.

3. Високий – діти спроможні зосередитися на завданні, адекватно розуміти його суть, для них притаманний високий рівень розуміння, вони незалежно виробляють образи (переважно складні, створені за принципом структурного, функціонального, структурно-функціонального комбінування). Часом запропоновані конструкції залучаються в принципово новій функції,

фантастичній, або містять нереальні компоненти. Виготовлені предмети характеризуються естетичністю та включеністю в певний сюжет, більшість конструкцій дошкільнят особливо унікальні, рідко трапляються у вибірці і є суб'єктивно самотніми для самої дитини [2].

Таким чином, запровадження LEGO-матеріалів в освітній взаємодії з дітьми дошкільного віку – внесок у розвиток особистості, яка здатна міркувати, діяти та нести відповідальність за результат. Завдяки цій діяльності дитина перестає бути спостерігачем і стає активним діячем-творцем [3]. Отож, LEGO матеріали сприяють розвитку пізнавальної активності та самостійності дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 28.04.2026)
2. Вовкозуб О. Г. Розвиток конструктивно-моделювальної діяльності дітей дошкільного віку засобом роботи з LEGO. Кривий Ріг : КДПУ, 2021. 86 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/5601> (дата звернення: 29.04.2026)
3. Грицкова Ю. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. *Інноваційна педагогіка*, 2019. Вип.12. Т. 2. С. 106-109. DOI: <https://doi.org/10.32843/26636085.2019.12-2.23>
4. Закон України «Про дошкільну освіту» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 28.04.2026)
5. Рома О. Ю., Близнюк В. Ю., Борул О.П. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO». The LEGO Foundation. 2017. 140 с.
6. Фроленкова Н. Lego-конструктор як дидактичний засіб логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. *Дошкільна освіта: теорія, методика, інновації*: матеріали X Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (Луцьк, 15 травня 2024 р., Волинський національний університет імені Лесі Українки). Луцьк, 2024. С. 73-77. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ecf62bf1-1b42-4645-9fbc-5d859f5d9a17/content> (дата звернення: 28.04.2026)

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Надія МАЄВСЬКА,
*1 курс РВО магістр, педагогічний факультет
Херсонський державний університет
науковий керівник – Швець Т.А.,
кандидат педагогічних наук*

Розвиток рухової сфери дітей дошкільного віку належить до стратегічних завдань сучасної освіти в Україні. Саме у дошкільному дитинстві формується фундамент фізичного здоров'я, закладаються основи рухових умінь, виховуються базові фізичні якості особистості. Базовий компонент дошкільної освіти визначає, що фізичний розвиток охоплює зміцнення здоров'я дітей, підвищення функціональних можливостей організму, формування стійкого інтересу до різних видів рухів [1, с. 15].

Проте сучасні дослідження фіксують негативні тенденції: зниження обсягу рухової активності вихованців закладів дошкільної освіти, погіршення соматичних показників здоров'я. Науковці констатують, що лише третина новонароджених може вважатися умовно здоровими [2, с. 183]. В умовах воєнного стану проблема загострюється через необхідність перебування дітей у захисних спорудах. Дослідження Н. Кот засвідчують скорочення часу рухової діяльності майже вдвічі – з 4,87 до 2,65 години на добу [3, с. 39]. Тому актуалізується необхідність оновлення практики фізичного виховання через застосування інноваційних педагогічних технологій.

В. Легін розглядає систему профілактичної та корекційної роботи, що включає різні види аеробіки, дихальну гімнастику, вправи для стоп, елементи йоги [4, с. 233-236]. М. Скугарева та С. Синиця аналізують структуру фізкультурних занять із використанням сучасних технологій. Н.Кот розробила стратегії компенсації освітніх втрат у фізичному вихованні в умовах воєнного часу [3, с. 39-45]. О. Гоголева та А. Волошина характеризують інновації за ознаками циклічності, часової обумовленості, якісної новизни, системності трансформацій. Попри наявність досліджень, питання комплексного обґрунтування інноваційних технологій потребує подальшого вивчення.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та проаналізувати ефективність інноваційних педагогічних технологій формування рухової активності дітей

дошкільного віку, а також визначити умови їх результативного впровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти.

У сучасній педагогічній теорії інноваційні педагогічні технології формування рухової активності дошкільників трактуються як цілісні, науково обґрунтовані системи організації освітнього процесу, що передбачають використання нових форм, методів і засобів рухової діяльності, спрямованих на підвищення ефективності фізичного розвитку дитини.

Необхідність упровадження зумовлена суперечністю між об'єктивною потребою у забезпеченні достатнього рівня рухової активності дошкільників та наявними обмеженнями традиційної практики фізичного виховання. У цьому контексті інноваційні технології виступають як засіб модернізації змісту фізкультурно-оздоровчої роботи, що забезпечує інтеграцію фізичного, психічного та соціального компонентів розвитку особистості.

Серед інноваційних педагогічних технологій, що використовуються у фізичному вихованні дошкільників, особливе місце посідають ті, що поєднують оздоровчий, розвивальний та ігровий потенціал. Їх застосування сприяє підвищенню рухової активності дітей, формуванню стійкої мотивації до занять та комплексному розвитку особистості.

Степ-аеробіка є простим та дієвим напрямом оздоровчої аеробіки. Діти виконують ритмічні рухи на спеціальних платформах під музичний супровід. Заняття сприяють розвитку суглобової рухливості, формуванню склепінь стопи, тренуванню рівноваги, посиленню роботи серцево-судинної та дихальної систем, покращенню координаційних здібностей [4, с. 234]. Використання платформ різної висоти дозволяє індивідуалізувати навантаження.

Фітбол-гімнастика використовує великі гімнастичні м'ячі. Специфіка полягає у створенні нестабільної поверхні, що постійно активізує механізми підтримання рівноваги, залучає різноманітні м'язові групи. Вправи результативно розвивають м'язову силу, гнучкість, витривалість, координацію, сприяють формуванню правильної постави [4, с. 81-82]. Фітболи вносять ігровий елемент, що створює емоційний підйом.

Ігровий стретчинг – методика, що використовує ігрові вправи для розвитку гнучкості, збільшення амплітуди рухів, розтягування м'язово-зв'язкового апарату. Особливість полягає у виконанні вправ як імітації рухів тварин, птахів, природних явищ [4, с. 235]. Кожна вправа має образну назву і супроводжується словесним описом. Така організація сприяє розвитку уяви, мислення, емоційності.

Дитяча йога являє собою адаптований варіант хатха-йоги. Заняття допомагають підтримувати тонус організму, знімати напругу, зміцнювати

здоров'я. Пози розвивають гнучкість, силову витривалість, рівновагу, координацію, правильне дихання [4, с. 236]. Важливою є інтеграція фізичних вправ з дихальними техніками та релаксацією, що допомагає регулювати емоційний стан.

Казкова гімнастика поєднує фізичні вправи з казковими сюжетами, що викликає почуття захищеності, створює таємничість, підвищує мотивацію. Через синтез гри, музики та рухів комплексно вирішуються виховні завдання без примусу [4, с. 236]. Усі технології об'єднує комплексний підхід, що передбачає не тільки вдосконалення рухів, але й розвиток пізнавальних процесів, емоційно-вольової сфери, творчих здібностей.

Аналіз практики закладів підтверджує позитивні ефекти впровадження інноваційних технологій. Систематичне використання степ-аеробіки, фітболу, стретчингу призводить до статистично значущого покращення показників фізичного розвитку та підготовленості [3, с. 43-44]. Діти експериментальних груп демонструють кращі результати у розвитку координації, гнучкості, загальної витривалості, швидко-силових якостей порівняно з контрольними групами [3, с. 43-44].

Інноваційні педагогічні технології (степ-аеробіка, фітбол-гімнастика, ігровий стретчинг, дитяча йога, казкова гімнастика) є дієвим засобом модернізації фізичного виховання у закладах дошкільної освіти. Застосування інновацій дозволяє урізноманітнити форми організації рухової діяльності, підвищити ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи, комплексно вирішувати завдання фізичного, психічного та соціального розвитку.

Практичний досвід засвідчує позитивні результати: покращення фізичної підготовленості, підвищення мотивації, розвиток емоційно-вольової сфери, поліпшення здоров'я, формування комунікативних навичок. Перспективи досліджень полягають у розробленні комплексних програм на основі інтеграції технологій; обґрунтуванні диференційованого підходу; створенні методичного забезпечення для підготовки педагогів.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. Київ : Світич, 2008. 430 с.
2. Кошель А. П., Кошель В. М., Журавель Т. С. До проблеми індивідуального оздоровлення дітей дошкільного віку засобами фізичного виховання. Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м.Дніпро, 17 берез. 2023 р.). Дніпро : МЦНД, 2023. С. 183–187.

3. Кот Н. А. Педагогічні стратегії компенсації освітніх втрат у сфері фізичного виховання дошкільників в умовах воєнного стану. Педагогічні науки. 2025. Вип. 110. С. 39–45.

4. Легін В. Б. Інноваційні технології фізичного розвитку дошкільників: теоретичний аспект. Актуальні питання гуманітарних наук : міжвуз. зб. наук. пр. молодих учених Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. Дрогобич, 2020. Вип. 28, т. 6. С. 233–237.

ВИКОРИСТАННЯ КІЛ ЕЙЛЕРА ЯК ЗАСОБУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Уляна ФРОЛОВА,

III курс ОР бакалавр, педагогічний фікультет

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

науковий керівник – Фроленкова Н. О.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Нині гостро постала потреба у формуванні активної, діяльної особистості починаючи з дошкільного віку. Щоб виховати таку особистість, маємо розвивати в дитини логічне мислення, чітке доказове мовлення, навчати її здійснювати розумові дії (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення), знаходити аналогії, класифікувати та систематизувати поняття і факти [6].

Логічне мислення формується на основі образного мислення та є вищою стадією дитячого розумового мислення. Тож, найбільш вдалим для вирішення проблеми розвитку передумов логічного мислення у дітей є метод моделювання, а саме наочне моделювання, що є перехідним від наочно-образного мислення до логічного мислення і допомагає дитині візуально уявити абстрактні поняття і навчитися працювати з ними [5]. Одну практичну і зручну модель для вирішення логічних завдань запропонував видатний вчений Леонард Ейлер.

Технологію Ейлера вважають – методом розвитку логічного мислення, вміння класифікувати предмети та аналізувати зв'язки між ними шляхом розподілення предметів на групи, знаходження спільних та відмінних ознак. Що в свою чергу дозволяє пояснити складні абстрактні поняття за допомогою геометричних фігур. Найчастіше використовують в даній технології – кола,

однак допускаються і інші фігури, а саме квадрати, прямокутники тощо. Розміщені дані кільця на площині, які ілюструють перетин та об'єднання множин.

Дедалі більшої набуває популярності дана технологія в Україні, саме як засіб формування критичного мислення, логіки та вміння аналізувати зв'язки між поняттями.

Хоча сама методика ґрунтується на класичній теорії Леонарда Ейлера, її адаптацією для дошкільнят (особливо старшого дошкільного віку) займаються сучасні українські педагоги-дослідники та методисти. Серед фахівців, які адаптували математичний метод під освітні програми – В. Зайцева, С. Тарнавська, Л. Плеханова, Т. Журба, О. Коваленко та ін.

Кола Ейлера – це наочний спосіб подання відношень між множинами об'єктів. У найпростішому варіанті вони являють собою систему кіл або овалів, які можуть існувати окремо, частково перетинатися або повністю входити одне в одне. Кожне таке розміщення відображає певний тип логічних зв'язків: відокремленість множин, наявність спільних елементів або включення однієї множини до складу іншої.

У контексті дошкільної освіти використання кіл Ейлера має низку суттєвих переваг. Насамперед вони дають змогу візуалізувати абстрактні логічні операції, роблячи їх зрозумілими для наочно-образного мислення дитини. Крім того, робота з ними органічно поєднує різні види діяльності: предметні дії, графічне моделювання та мовленнєву активність. Діти легко орієнтуються в просторових поняттях «всередині», «ззовні», «у спільній частині», що сприяє засвоєнню відповідних логічних категорій. Водночас кола Ейлера виступають ефективним засобом демонстрації динаміки відношень: зміна їх розташування, додавання чи вилучення елементів надає логічним операціям процесуального, діяльнісного характеру, що відповідає віковим особливостям мислення дошкільників. Окрім цього, універсальність методу забезпечує можливість моделювання різних життєвих ситуацій та інтеграції роботи з колами Ейлера в усі освітні напрями.

Оскільки в дошкільників наочно-образний спосіб мислення, нестійка увага та пам'ять, досить цінною є дана методика, яка допоможе дітям наочно побачити логічні операції: об'єднання, перетин та виключення. Для дошкільників це подається у вигляді гри з використанням кольорових обручів, карток або реальних предметів (іграшок, природного матеріалу).

Л. Ейлер, засновник даної методики та видатний математик XVIII століття зазначав, що «вони підходять для того, щоб полегшити наші міркування» [1]. Як і згадувалось вище кільця розвивають вміння класифікації, адже під час їх використання ми можемо об'єднувати об'єкти за кольором, формою, розміром

або функціональним призначенням, крім того дитина вчиться виділяти окремі властивості предмета і поєднувати їх. Використання кіл Ейлера також сприяють формуванню у дітей витримки, наполегливості, розвивають мову, увагу, пам'ять. Вони досить прості у використанні, під час якого діти стають більш жвавими, проявляють інтерес до поставленого завдання, виконуючи ігрові завдання з моделями. Діти не втомлюються, не відчують дискомфорту, внаслідок того що час на виконання завдання проходить непомітно.

Досліджуючи дидактичні можливості та результативність застосування кіл Ейлера в дошкільній освіті, доцільно акцентувати увагу на дотриманні певних дидактичних принципів. Зокрема, принцип поетапності передбачає поступове ускладнення завдань відповідно до зони найближчого розвитку дитини; водночас недоцільним є форсування темпу опанування методу або перехід до складніших дій без належного засвоєння попереднього матеріалу. Принцип систематичності, своєю чергою, вимагає регулярного використання кіл Ейлера в освітньому процесі, оскільки їх епізодичне застосування не сприяє формуванню стійких знань.

Розглянемо етапи впровадження цього методу в роботу з дошкільниками, дотримуючись логіки «від простого до складного» та враховуючи індивідуальні особливості розвитку дітей.

Перший етап передбачає формування початкових уявлень про множини без опори на графічні моделі. Діти практично об'єднують предмети за спільними ознаками, використовуючи різні засоби просторового виділення (обручі, рамки, мотузки). На цьому рівні закладається розуміння того, що об'єкти можуть групуватися за спільними властивостями, а також опановується класифікація у предметно-дійовій формі [4].

Другий етап пов'язаний із ознайомленням із графічною моделлю – колом як позначенням множини. Спочатку застосовуються завдання з одним колом: діти розміщують відповідні об'єкти всередині нього, а ті, що не відповідають заданій ознаці, – поза межами. Важливо, щоб вони усвідомили символічне значення кола як позначення сукупності об'єктів зі спільною характеристикою [4].

Третій етап передбачає роботу з двома непересічними колами для класифікації за взаємовиключними ознаками. Діти навчаються розподіляти об'єкти між двома множинами та розуміти, що кожен елемент належить лише до однієї з них. У такий спосіб формується уявлення про класифікацію та доповнення [4].

Четвертий етап є найбільш складним і пов'язаний із використанням кіл, що перетинаються. Діти вчать визначати об'єкти, які мають одночасно кілька ознак, і розмішувати їх у зоні перетину. Це потребує здатності одночасно

враховувати кілька характеристик і розуміти логічну операцію «і». Також на цьому етапі опановуються концентричні кола для відображення зв'язків за родом та видом [4].

Варто зазначити, що використання даної технології сприяє вирішенню завдань освітніх напрямів Державного стандарту дошкільної освіти, зокрема: «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини», «Дитина в природному довкіллі».

Починаючи з трьох річного віку діти можуть вирішувати прості завдання з кругами. На цьому етапі їм допомагають дорослі, після чого вони виконують завдання самостійно, також рекомендується використовувати лише одне коло, з метою навчити дітей класифікувати предмети за однією ознакою [2].

З молодшої групи вихователь ознайомлює дітей з поняттям множини та візуальним зображенням кола, пояснюючи що це «будиночок» для предметів, які мають спільну ознаку. Діти вчаться об'єднувати предмети за однією ознакою, наприклад, відбирають лише предмети жовтого кольору або лише ляльки.

В середній групі вводяться два кола, що не перетинаються, вони підходять для класифікації предметів, що не мають спільних ознак. Також тут можна простежити перехід до наступного етапу використання кіл, а саме до етапу заперечення, де діти мають визначити об'єкти, що не належать до заданої групи, залишивши їх за межами кола. Це в свою чергу сприяє усвідомленню межі властивостей «такий» та «не такий».

Тоді, як в старшій можна простежити активне використання кіл, що перетинаються. Цей варіант вважається найскладнішим і водночас найцікавішим. У ту частину де перетинаються кільця (спільну область) розміщують предмети, які мають ознаки обох груп. Це, в свою чергу, формує фундамент логічного мислення та вміння синтезувати інформацію [2].

Традиційно дану методику використовують на заняттях з математики, з метою формування первинних уявлень про множини та операції над ними. Проте, потрібно зазначити, що дану методику можна використовувати не лише на заняттях з математики, а й на інших. Ми можемо пропонувати дітям завдання відповідно до теми тижня. До прикладу, завдання розмістити в червоний круг весняні квіти, а до зеленого – квіти жовтого кольору. Таким чином, дитина закріпить свої знання про довкілля, а саме вміння розрізняти пори року та відповідні їм рослини (першоцвіти). Окрім того, це тренує здатність виділяти колір як характерну ознаку об'єкта. Таке завдання відповідає тематиці тижня «Весна». Відповідно до теми тижня «Іграшки», можна запропонувати розмістити іграшки так, щоб в жовтому колі опинились іграшки, якими граються дівчатка, а в зеленому хлопчики. Не менш цікавими для дітей будуть завдання з кругами,

після прочитання казок. До прикладу, ми можемо запропонувати розмістити в кільця героїв так, щоб в одному колі були герої казки «Колобок», а в іншому герої казки «Рукавичка» [3]. Цінним є й те, що під час таких ігор та завдань з кругами Ейлера можна збагачувати активний та пасивний словник дітей. Навчити розуміти та використовувати узагальнюючі поняття – іграшки, одяг, меблі, тварини, транспорт та ін.

Отож, використання технології Ейлера в роботі вихователя закладу дошкільної освіти дозволяє перетворити розумову активність дошкільників у захоплюючий, яскравий процес, який буде доцільним на заняттях різних типів, що робить даний метод універсальним інструментом в системі роботи сучасного закладу дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Богдан Т. М. Метод наочного моделювання як засіб розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2013. Вип. 39. С. 28-32.
2. Деревягіна Н. О. Круги Ейлера – засіб всебічного розвитку дітей дошкільного віку. Білгород-Дністровський, 2022. 95 с.
3. Приходько Є. Є., Богдан Т. М. Роль логічного мислення у розумовому розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Наукові інновації та передові технології* (серія «Педагогіка»), 2024. № 7. С.940-948.
4. Коваль Н. Логічні вправи з кругами Ейлера. Рівень 1-4. Харків : ВГ «АРТ», 2021. 96 с.
5. Куліш І., Гой С. Розвиток логічного мислення як важливий компонент підготовки дітей старшого дошкільного віку до школи. *Освітні обрії: наук.-пед. журн.* №2. Івано-Франківськ, 2020. С. 58–62.
6. Як виховувати дошкільника-діяча. *Дошкільне виховання*. 2016. № 2. С. 6-10.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В РОБОТІ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

Богдана ПАВЛИЧ,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Мукачівський державний університет
науковий керівник – Добош О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Швидкі темпи інформатизації освітньої галузі та поширення освітніх інновацій актуалізує необхідність у перегляді традиційних підходів до організації освітнього процесу, застосуванні ефективних технологій та інноваційних методик, адаптованих до сучасних умов і потреб здобувачів освіти, що створює сприятливі умови для якісного надання освітніх послуг.

Однією з найбільш перспективних і революційних технологій є штучний інтелект (ШІ). У 2020 році уряд розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02 грудня 2021 року №1556-р. затвердив «Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні» [3], в якій акцентовано увагу на впровадженні цієї технології в освіту.

У положеннях проєкту Міністерства освіти і науки України та Міністерства цифрової трансформації України, розвиток навичок роботи фахівця з ШІ розглядається як важлива складова професійного зростання освітян [1]. Формування навичок критичного використання ШІ є необхідною складовою цифрової компетентності сучасного педагога, що відповідає європейській рамці цифрових компетентностей для освітян [2].

Використання ШІ саме як допоміжного інструменту для досягнення освітніх цілей та покращення освітньої комунікації вимагає адаптацію педагога до змін та новацій.

В освітньому процесі на сьогодні вже застосовують такі технології, як:

- ✓ Гейміфікація
- ✓ Смарт-кампус
- ✓ Автоматична оцінка
- ✓ Технології інтервального навчання
- ✓ Прокторинг
- ✓ Віртуальні помічники
- ✓ Технології персоналізації навчання, адаптивного навчання
- ✓ Технології розпізнавання, обробки та генерації природної мови.

Застосування вищевказаних інструментів може зробити навчання більш ефективним, персоналізованим та захопливим для здобувачів освіти.

Які ж інструменти ШІ можемо впроваджувати в роботу фахівців закладу дошкільної освіти (ЗДО), адже володіння цифровою компетентністю є важливою складовою їх професійної діяльності. Вважаємо, що технології ШІ відкривають нові можливості для підвищення ефективності управління закладом дошкільної освіти та практик професійної діяльності.

В роботі вихователів закладів дошкільної освіти для виконання професійної діяльності найрозповсюдженішими та набули значної популярності серед педагогічних кадрів будуть корисними чат-боти ChatGPT та Gemini.

Зокрема, можливими шляхами використання чат-ботів в професійній діяльності вихователя є наступні:

1. Розробка конспектів занять чи сценаріїв виховних заходів.
2. Генерація казки за потрібним запитом (зокрема на потрібну тематику чи навчально-виховного спрямування).
3. Генерація зображень для використання в презентаціях.
4. Генерація малих форм фольклору (загадок, віршів, текстів пісень, унікальних чистомовок та скоромовок, тощо).
5. Генерація зображень-ілюстрацій до створених казок, віршів, чистомовок та скоромовок.
6. Генерація логотипів та емблем для організації змагань та ігор.
7. Розробка унікальних завдань на потрібну тематику.
8. Створення нових ігор на відповідну тему за запитом вихователя (або наявність ідей для подібних ігор з їх подальшим доопрацюванням).
9. Добір методів, засобів та форм для всебічного розвитку дітей.
10. Для підвищення комунікації з батьками вихованців.
11. Для навчання і підтримки професійного розвитку вихователя [4, с.168].

ШІ дозволяє суттєво економити час, вирішуючи рутинні адміністративні та педагогічні завдання. Використання в ЗДО можливостей ChatGPT, Gemini допоможе керівнику швидко створити стратегію розвитку закладу на рік, спланувати та організувати тематичні заходи, зустрічі, свята, створити списки справ (щоденних завдань, проєктів та подій).

Під час роботи з текстом, скориставшись можливостями Quillbot, можна доповнити абзац, згенерувати ідеї, додати приклад або контрприклад, згенерувати протилежну думку і т.п.

Для музичного керівника ЗДО корисним є Vocal Remover, що розділяє музику на вокал та інструментальну доріжку. Обробка зазвичай займає близько 10 секунд (без реєстрації). Ідеально підходить для створення мінусівок караоке

або акапельного екстрактора. Є можливість зберегти, обрізати, змінити тональність [5, с.223].

Вважаємо, що дані моделі ІІІ як допоміжного інструменту у ролі асистента педагога, є доцільними у використанні фахівцями ЗДО.

Однак, завдяки появі нових інструментів, завдання для ІІІ продовжують поповнюватися. Можливі й інші варіанти використання ІІІ фахівцями ЗДО, зокрема:

- аналіз великих обсягів даних, фільтрування їх за певними параметрами чи пошук в них конкретної інформації;
- генерування ідей, тез, сценаріїв;
- складання плану програми освоєння нових знань;
- створення переліку назв тез, статті, зустрічі тощо;
- транскрибування аудіо;
- формування листів, постів у соцмережі, текстів на потрібну тему тощо.

Отже, використання ІІІ може значно полегшити роботу фахівців дошкільної освіти, оскільки забезпечують

автоматизацію рутинних процесів і зменшення витрат часу;
допомогу в підготовці вихователів до занять, розробки дидактичних матеріалів.

миттєвий доступ до потрібної інформації;
обґрунтовані рішення;
пошук даних у складних файлах без потреби перечитувати в паперовому варіанті;

швидкий пошук змістовних фрагментів у договорах, інструкціях, звітах;

Водночас слід зауважити, що попри всі переваги, для успішного впровадження ІІІ необхідно ретельно планувати та адаптувати технології відповідно до потреб. Залежність від автоматизованих систем може обмежувати розвиток креативності та ініціативи як у дітей, вихователів, так і в керівників. Важливо, щоб штучний інтелект доповнював, а не замінював творчий підхід у педагогічній діяльності фахівців з дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Міністерство освіти і науки України.Проект.Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладі загальної середньої освіти. 2024. Травень 22, 2024.URL:<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shchodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf>

2. Рамка цифрової компетентності педагогічних й науково-педагогічних працівників, 2021. Портал «Дія». URL: https://osvita.diaa.gov.ua/uploads/0/2900-2629_frame_pedagogical.pdf

3. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. Офіційний портал Верховної Ради України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

4. Сологуб О.І., Мар'єнко М.В. Методичні засади використання сервісів штучного інтелекту педагогічними кадрами. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 80. Том 1. 2025, С.165-168. URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2025/80/part_1/35.pdf

5. Фамілярська, Л. Л. Використання штучного інтелекту в закладі дошкільної освіти. *Електронне наукове фахове видання "Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету"*, 2024. 16, С.216–228. URL: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.1614>

Секція 3. ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ, ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗДО В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

Надія ІВАНЮК,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Кирста Н.Р.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Постановка проблеми. Пріоритетним питанням освітньої сфери нашого часу є підготовка та створення освітнього середовища закладу дошкільної освіти з урахуванням умов воєнного часу, збройної агресії рф. Дошкільна освіта виступає важливим осередком формування відповідальної поведінки дітей дошкільного віку, інформування їх про можливі ризики, організація підтримки та допомоги. У законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що середовище, де відбуваються освітні процеси, має бути, в першу чергу, безпечним, здоровим та за потреби інклюзивним чи спеціальним [4].

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Суперечності змісту, структури та побудови освітнього середовища є предметом дослідження як українських, так і зарубіжних учених, зокрема: Н. Гонтаровської, Д. Ельконіна, К. Левіна, К. Приходченко, К. Роджерса, С. Роціної, Я. Фруктової, А. Цимбалару, Т. Цюман, В. Ясвіна та ін. Серед сучасних педагогів і психологів питання створення безпечного освітнього середовища для дітей вивчають Н. Бойчук, Д. Князькіна, О. Косенчук, І. Марухина, І. Подтикан, О. Рейпольська, О. Швачова, Т. Цюман та ін. Особлива увага приділяється таким аспектам, як формування безпечного психологічного, екологічного та інформаційного середовища у закладах дошкільної освіти.

Мета статті – теоретично обґрунтувати поняття «освітнє середовище», визначити його компоненти, проаналізувати освітнє середовище ЗДО в умовах війни.

Результати дослідження. Поняття «середовище» вперше введено у науковий обіг, зокрема, в психологію та філософію, А. Теном у середині XIX

століття. У «Великому тлумачному словнику української мови» це поняття трактується так: сукупність речовин і тіл, що заповнюють певний простір та характеризуються визначеними властивостями; сфера існування; комплекс природних умов, у межах яких здійснюється життєдіяльність організму; соціально-побутові обставини життя людини; її оточення [1, с.1116].

На основі аналізу праць науковців ми виокремили найбільш характерні для нашого дослідження визначення поняття «освітнє середовище»: елемент просторово-предметного простору; число намірів для взаємної діяльності; природне або синтезоване формування позитивних умов навколишнього простору особи, що передбачає включення змісту та різних засобів навчання і виховання, які мають можливості щодо розвитку продуктивної діяльності особистості.

Вченими виокремлено такі складові освітнього середовища: фізичний простір (приміщення закладу освіти, його унікальне оздоблення, розмір, планування будівлі, умови переходу дітей між кімнатами, розтушування дітей у груповій кімнаті); людський фактор (виокремлення дітей, числове співвідношення між кількістю осіб у навчальних групах, характеристика та успішність дітей, демографічні та етнічні ознаки життя дітей, ступінь підготовки педагогів, взаємообумовленість числа осіб за гендерними ознаками); схема навчання (інноваційний зміст програм здійснення освітнього процесу, технології навчання, стилі та методи подання чи закріплення інформаційного матеріалу, форми отримання знань дітьми, характер оцінювання [5]. Окрім того, названо додаткові складові освітнього середовища, а саме: просторово-семантична складова; комунікативно-організаційна складова; змістово-методична складова [5].

Провідними функціями освітнього середовища виступають: освітня; ціннісно-орієнтаційна; самозбережувальна; соціальне пристосування; креативна.

Головними ознаками сучасного освітнього простору як відкритого комплексу вивчення є: адаптивність; самоорганізація; наступність розвитку; структурність; цілісність; синергетичність [5].

Формою комплектування освітнього простору виступає освітня установка, що представляє собою систему вимог і норм, що пояснюють освіту, виявляють наступність розкриття освітнього середовища особистості. До прикладу, освітнє середовище початкової школи – це глобально сформована структура соціальних і психологічних чинників, де здійснюються освітні завдання, реалізуються процеси соціального та психічного становлення якостей особистості [5].

Упродовж останніх 4 років наша країна потерпає від збройної агресії зі сторони росії. Відтак, актуальним є окреслення компонентів освітнього простору

закладів дошкільної освіти в умовах воєнного стану, зокрема, характеристика безпеки дітей та педагогів.

До принципів формування безпечного освітнього середовища відносять пріоритет життя особи як провідного орієнтира, регіональна унікальність, загальна оцінка небезпек, найменша та найбільша результативність управління закладом. Факторами, що демонструють стан безпеки освітньої установи є захищеність, комфортність, задоволеність та якість стосунків між учасниками процесу. За умови врахування окреслених принципів та факторів, ведучими компонентами безпечного освітнього середовища ЗДО є фізична безпека, психологічна безпека, інформаційна безпека [2, с.15].

Г. Єфремова, О. Ключко та О. Ключко зазначають, що фізична безпека освітнього середовища проявляється у таких аспектах, як-от: укомплектування безпечного простору (укриття, запасні виходи, вентиляція), створення шляхів евакуації, розроблення та відпрацювання планів дій працівників та дітей під час небезпеки, превентивні заходи щодо мінної безпеки, оновлення форм організації освітнього процесу [2, с.16].

Психологічна безпека передбачає добір стратегій діяльності з учасниками освітнього процесу, заходи стосовно пристосування до певних умов, стосовно включення соціально-незахищених осіб у навчальні дії, усунення булінгу, формування культури комунікації. [2, с. 19].

Інформаційна захищеність прослідковується у застосуванні програм чутливого добору тем для вивчення, розвиток критичного мислення, техніки дезінформації, техніки повідомлення інформаційного матеріалу, забезпечення зрозумілості інформації [2, с.22].

Отже, формування безпечного та здоров'язбережувального освітнього простору відбувається на таких рівнях:

- розбір та визначення елементів інфраструктури закладу, навчальних, виховних та кадрових ресурсів;
- моніторинг фізичного, психічного та соціального здоров'я дошкільників;
- раціональне створення освітнього процесу на основі отриманих показників роботи закладу;
- покращення психоемоційного стану учасників освітніх дій;
- оновлення матеріально-технічного, санітарно-гігієнічного та пожежного осередків функціонування закладу освіти [3, с.122].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, формування безпечного освітнього простору є одним із пріоритетних завдань сучасної системи дошкільної освіти, реалізація якого значною мірою залежить від професійної компетентності педагогічних працівників. Саме педагоги відіграють

провідну роль у створенні середовища, що забезпечує фізичне, психологічне та соціальне благополуччя дітей, сприяє їхньому гармонійному розвитку та збереженню здоров'я. Ефективне виконання цих завдань потребує від фахівців ґрунтовних знань у сфері безпеки життєдіяльності, навичок виявлення потенційних ризиків і загроз, здатності оперативно реагувати на кризові ситуації, а також уміння надавати дітям необхідну емоційну підтримку та допомогу. Важливою умовою забезпечення безпечного освітнього середовища є консолідація зусиль усіх учасників освітнього процесу – педагогів, батьків, адміністрації закладу та представників громади. Комплексна реалізація організаційних, профілактичних, виховних і просвітницьких заходів сприятиме формуванню культури безпеки.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні педагогічних умов формування культури безпеки дітей дошкільного віку, розробленні та апробації сучасних технологій підготовки педагогів до створення безпечного освітнього середовища, а також у дослідженні ефективних моделей взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. 1440 с.
2. Безпечне освітнє середовище: умови, засоби та шляхи створення: Посібник /Автори: Г. Л. Єфремова, О. М. Ключко, О. О. Ключко. Суми: НВВ КЗ СОППО, 2024. 188 с.
3. Дитина у сучасному соціопросторі : навчальний посібник / Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, К.В. Карасьова [та ін.]; за ред. Т.О. Піроженко. К. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 272 с.
4. Про дошкільну освіту: Закон України від 6 червня 2024 року №3788-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
5. Формування безпечного освітнього простору закладу освіти в діяльності працівників психологічної служби / авт. кол: В. В. Байдик, Ю. П. Гопкало, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, М. В. Саврасов, І. І. Ткачук; за наук. ред. Н. В. Лунченко, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2023. 111 с.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ НА КОМУНІКАТИВНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З МОВЛЕННЄВИМИ ТРУДНОЩАМИ

Дар'я ОНЧА,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Херсонський державний університет
науковий керівник – Кабельнікова Н. В.,
кандидатка педагогічних наук, доцентка*

Розвиток спеціальної та інклюзивної освіти в умовах сьогодення вимагає переосмислення підходів до психолого-педагогічного супроводу дітей із особливими освітніми потребами, де провідне місце посідає вивчення емоційної стійкості особистості дитини. У сучасній науковій думці питання взаємозв'язку емоційних станів та мовленнєвого розвитку розглядається як інтегративний процес. Зокрема, особливості особистості дітей із мовленнєвою патологією та їхні поведінкові реакції в кризових ситуаціях ставали предметом вивчення більшості науковців. Проте вплив саме соціальної тривожності на комунікативний розвиток у специфічних умовах сьогодення потребує додаткової систематизації.

Соціальна тривожність у дошкільників із порушеннями мовлення проявляється як виражений страх перед оцінкою оточуючих, що виникає в ситуаціях мовленнєвої взаємодії. Для дитини, яка усвідомлює свою мовленнєву неспроможність, будь-який контакт із соціумом стає джерелом емоційної напруги. Як зазначає Н. Трофаїла, тривожні стани в цьому віці мають тенденцію до генералізації, впливаючи на всі сфери життєдіяльності дитини та формуючи специфічне ставлення до світу як до небезпечного середовища [5, с. 197]. Особливе значення має період старшого дошкільця, коли дитина починає порівнювати свої досягнення з успіхами однолітків. За наявності мовленнєвих труднощів це порівняння часто виявляється не на користь дитини, що провокує розвиток мовленнєвої тривожності. Т. Пальцан підкреслює, що в сучасних кризових умовах цей стан посилюється загальним рівнем стресу, що призводить до звуження комунікативного поля дитини та відмови від ініціативного мовлення [3, с. 33].

Вплив тривожності на комунікативний розвиток має системний характер і проявляється через такі аспекти:

1. Гальмування мовленнєвої активності: коли дитина обирає стратегію мовчання або мінімальних відповідей («так», «ні»), щоб уникнути помилок.

2. Порушення темпо-ритмічної організації мовлення: коли емоційне збудження призводить до запинок, тахілалії або навіть психогенного заїкання.

3. Зниження якості мовленнєвої продукції: коли через фіксацію на страху дитина забуває слова, плутає граматичні конструкції, що робить її мовлення ще менш зрозумілим для оточуючих.

Проблеми соціалізації у таких дітей часто пов'язані із загальним недорозвитком мовлення (ЗНМ). Д. Малишева зауважує, що комунікативні труднощі при ЗНМ зумовлюють соціальну ізоляцію, оскільки дитина не може повноцінно брати участь у сюжетно-рольових іграх, де мовлення є основним координаційним механізмом [2, с. 62]. Це закріплює почуття меншовартості та поглиблює соціальну тривогу.

Крім того, важливо враховувати особистісні характеристики дітей. С. Дмитрієва та З. Франчук вказують на те, що діти з порушеннями мовлення часто виявляють схильність до замкненості, емоційної лабільності та підвищеної чутливості до критики [1, с. 110]. Ці риси є сприятливим ґрунтом для перетворення ситуативної тривоги на стійку особистісну рису, яка в подальшому може трансформуватися в соціофобію. Запобігання розвитку таких станів має розпочинатися якомога раніше. Корекційна робота не повинна обмежуватися лише постановкою звуків. Необхідно впроваджувати заходи із психологічного розкріпачення. Д. Сторчакова акцентує увагу на тому, що вчасне виявлення симптомів мовленнєвої тривожності дозволяє попередити її переростання у тяжкі форми, які значно складніше піддаються корекції в шкільному віці [4, с. 179].

Для нівелювання впливу соціальної тривожності на комунікативний розвиток доцільно використовувати:

- Ігрову терапію: де дитина може виразити свої страхи через персонажів.
- Visual support (візуальну підтримку): яка дає дитині відчуття передбачуваності ситуації.
- Ситуації успіху: акцент на тому, що дитина сказала, а не як вона це вимовила.

Соціальна тривожність створює «порочне коло», де мовленнєве порушення породжує страх спілкування, а страх спілкування перешкоджає практиці мовлення, яка необхідна для подолання порушення. Вихід із цього кола можливий лише за умови комплексної взаємодії логопеда, психолога та батьків, де головною метою є створення безпечного комунікативного середовища [3, с. 69].

Додатковим чинником, що обтяжує стан дитини, є специфіка прояву мовленнєвої тривожності саме в кризових умовах (соціальна нестабільність, дистанційне навчання, стресові фактори зовнішнього середовища). Т. Пальцан акцентує увагу на тому, що за таких обставин діти старшого дошкільного віку стають більш вразливими до комунікативних невдач, оскільки дефіцит живого спілкування та зміна звичних соціальних зв'язків посилюють внутрішню напругу. Це створює додатковий психологічний пресинг, який безпосередньо гальмує розвиток зв'язного мовлення [3, с. 16].

Важливо також розуміти, що соціальна тривожність часто корелює із загальним психологічним фоном дитини. Н. Трофаїла вказує на те, що тривожність у дошкільників не є ізольованим явищем; вона супроводжується соматичними проявами (підвищена пітливість, м'язова напруга під час мовлення), що ще більше фіксує увагу дитини на власному стані та заважає їй зосередитися на процесі спілкування [5, с. 198]. Таким чином, комунікація сприймається дитиною не як засіб задоволення потреб, а як іспит, який вона боїться провалити. Ефективність подолання цих бар'єрів залежить від того, наскільки вчасно фахівці зможуть інтегрувати методики запобігання тривожності в освітній процес. Д. Сторчакова зауважує, що робота з дітьми, які мають тяжкі порушення мовлення, повинна включати вправи на розвиток впевненості у власних силах та зниження рівня очікуваної негативної оцінки з боку оточуючих [4, с. 178]. Лише за умови зниження емоційного напруження можна досягти стійкого прогресу в корекції мовленнєвих порушень.

Нарешті, слід враховувати, що тривожність впливає і на когнітивний компонент комунікації. Дитина з високим рівнем соціальної тривожності витрачає значний ресурс на самоконтроль та переживання страху, що обмежує її здатність до швидкого добору слів та побудови логічних висловлювань. С. Дмитрієва та З. Франчук підкреслюють, що така емоційна перевантаженість призводить до швидкої втомлюваності під час мовленнєвих занять, що вимагає від педагога особливої гнучкості та індивідуального підходу у виборі темпу роботи [1, с. 108].

Окрему увагу варто приділити механізму виникнення «комунікативного дефіциту» у дошкільників. Коли соціальна тривожність стає домінуючим станом, дитина починає несвідомо уникати складних мовленнєвих конструкцій, спрощуючи своє висловлювання до однослівних реплік. Як підкреслює Д. Малишева, таке вимушене самообмеження гальмує розвиток не лише експресивного мовлення, а й вербального мислення в цілому, оскільки дитина перестає використовувати мову як засіб розв'язання інтелектуальних завдань у взаємодії з іншими [2, с. 63]. Це створює серйозні ризики для подальшого

успішного навчання у школі, де рівень комунікативної активності є одним із головних критеріїв успішності.

Крім того, важливо розуміти, що подолання соціальної тривожності вимагає трансформації самої структури особистості дитини. Корекційний процес має бути спрямований на зміну внутрішньої установки «я не можу говорити правильно» на «я можу бути почутим і зрозумілим». Науковці зауважують, що позитивні зміни в емоційному стані дитини стають помітними лише тоді, коли дорослі (педагоги та батьки) створюють атмосферу безумовного прийняття. Тільки за таких умов знижується рівень особистісної тривожності, що відкриває шлях до автоматизації складних мовленнєвих навичок та активного залучення дитини до соціального життя [1, с. 109].

Підсумовуючи можемо зазначити, що вплив соціальної тривожності на комунікативний розвиток дошкільників із мовленнєвими труднощами є критично високим. Вона виступає як вторинне порушення мовлення, що може виявитися значно стійкішим за первинне. Своєчасна психолого-педагогічна діагностика рівня тривожності та впровадження програм емоційної підтримки є обов'язковою умовою успішної соціалізації та корекції мовлення дитини. Майбутні дослідження мають бути спрямовані на розробку специфічних методик зниження мовленнєвої напруги в умовах інклюзивного навчання.

Список використаних джерел

1. Дмитрієва С. М., Франчук З. В. Особливості особистості дітей молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення. *Science, Education, Economics, and Society: Interdisciplinary Dialogue in the Context of Globalization: International Scientific and Practical Conference*. (листопад 2025). С. 108-110. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/45934/1/1.pdf>
2. Малишева Д. Р. Проблеми соціалізації дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. *Інноваційна педагогіка*. № 44, (2022). С. 143-148. URL: http://innovpedagogy.od.ua/archives/2022/44/part_2/12.pdf
3. Пальцан Т. А. Особливості мовленнєвої тривожності у дітей старшого дошкільного віку з мовленнєвими труднощами в кризових умовах. (2025). URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55815/1/TA_Paltsan_FPSRSO_2025.pdf
4. Сторчакова Д. О. Запобігання розвитку мовленнєвої тривожності в дітей молодшого шкільного віку з тяжкими мовленнєвими порушеннями. (2024). URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstreams/e1127257-590b-4e8d-9843-3ba4fc8cc252/download>
5. Трофаїла Н. Д. Психологічні особливості тривожних станів у дітей дошкільного віку. URL: <https://lnk.ua/cNji1wkKi>

КОМАНДНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК ЧИННИК УСПІШНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ООП В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Іванна ЧУЧМАН,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет,
кафедра дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти
імені проф. Т.І. Поніманської
Рівненський державний гуманітарний університет,
науковий керівник – Дичківська І.М.,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач
кафедри дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської*

Інклюзивна освіта в Україні поступово стає нормою, а не винятком. Щороку дедалі більше дітей з особливими освітніми потребами (ООП) здобувають освіту поруч зі своїми однолітками у закладах дошкільної освіти (ЗДО). Однак успішність такого навчання залежить не лише від наявності ресурсів чи нормативної бази – вирішальним чинником є злагоджена та компетентна командна взаємодія усіх учасників освітнього процесу.

Команда психолого-педагогічного супроводу (КППС) – це не просто перелік посад у наказі директора. Це жива система взаємодії, де кожен фахівець виконує свою неповторну роль, але всі разом рухаються до єдиної мети: забезпечити дитині умови для повноцінного розвитку, навчання та соціалізації.

Психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу і розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку (ІПР). Він є взаємоузгодженою діяльністю фахівців та батьків, спрямованою на розвиток особистості дитини, її успішну адаптацію в освітньому середовищі та інтеграцію в соціум [3].

Ключовим у цьому визначенні є слово «взаємоузгоджена» – жоден фахівець не діє відокремлено. Когнітивним, моторним, соціальним та комунікативним розвитком дитини неможливо займатися поодиночі. Як справедливо зазначає Х. Т. Луккок: «Один не в змозі просвистіти симфонію – цілий оркестр потрібний, щоб виконати її». Ця метафора точно відображає сутність командної взаємодії в інклюзивній освіті.

Команда – це група людей, які мають спільну мету і співпрацюють, щоб досягти більше разом, ніж поодиночі. КППС дитини з ООП вирізняється чотирма

ключовими характеристиками: спільним баченням мети; відданістю ідеї спільної роботи; взаємопов'язаністю дій усіх учасників; загальною відповідальністю за результат [4].

Склад КППС формується з урахуванням освітніх потреб конкретної дитини і затверджується наказом керівника ЗДО. Команда складається з постійних учасників (директор або вихователь-методист, вихователі групи, асистент вихователя, практичний психолог, вчитель-дефектолог або логопед, соціальний педагог, батьки дитини з ООП) та залучених фахівців (медичний працівник, лікар, асистент дитини, фахівці ІРЦ, спеціалісти соціального захисту) [1].

Ефективність командної взаємодії забезпечується чітким розподілом ролей. Адміністрація формує склад КППС, координує роботу та здійснює моніторинг виконання ІПР. Вихователі організовують освітній процес з урахуванням індивідуальних потреб дитини та підтримують позитивний мікроклімат у групі. Практичний психолог здійснює вивчення і моніторинг психічного розвитку дитини, надає консультації педагогам та батькам. Соціальний педагог забезпечує соціально-педагогічний патронаж та захист прав дитини. Вчитель-дефектолог або логопед проводить корекційно-розвиткові заняття та бере участь у розробці ІПР [3].

Особливе місце в команді займає асистент вихователя. Саме він проводить із дитиною найбільше часу, спостерігає її щодня, фіксує найдрібніші зміни в поведінці та взаємодії з однолітками. Асистент виконує роль «посередника» між командою фахівців та батьками: збирає спостереження, адаптує навчальні матеріали, веде індивідуальну документацію та консультує батьків щодо досягнень дитини [4; 5].

Батьки дитини з ООП є рівноправними членами КППС. Вони найкраще знають потреби своєї дитини, надають інформацію про стиль навчання та домашнє середовище, беруть участь у розробці та погодженні ІПР, забезпечують неперервність розвитку дитини поза закладом.

Центральним документом командної взаємодії є Індивідуальна програма розвитку (ІПР) – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з ООП, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг (Закон України «Про освіту», 2017). КППС складає ІПР протягом двох тижнів після початку навчання, погоджує її з батьками, затверджує у керівника закладу та переглядає не менше двох разів на рік [1; 2].

Робота КППС ґрунтується на принципах дитиноцентризму, комплексності, командного підходу, партнерства з батьками, конфіденційності, міжвідомчої співпраці та поваги до особистості дитини. Результативність команди залежить

від скоординованості дій усіх її членів та міждисциплінарного підходу до вирішення завдань розвитку, виховання і соціалізації дитини [5; 7].

Таким чином, командна взаємодія є не лише організаційним принципом – це філософія інклюзивної освіти. Саме синергія різнопрофільних фахівців, батьків і адміністрації дозволяє створити середовище, у якому дитина з ООП отримує реальну підтримку, розвивається та поступово інтегрується в соціум. Де команда справді функціонує як команда – там дитина має шанс підготуватися до повноцінного самостійного життя.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 12.04.2026)
2. Постанова КМУ № 872 від 15.08.2011 р. «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах». URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 15.04.2026)
3. Холодцько Н. В. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини в закладі освіти : посібник. Київ, 2020. 96 с.
4. Дятленко Н. М., Софій Н. З., Мартинчук О. В., Найда Ю. М. Асистент вчителя в інклюзивному класі : навч.-метод. посіб. Київ : Плеяди, 2015. 172 с.
5. Колупаєва А. А. та ін. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. Київ, 2014. 254 с.
6. Данілавічюте Е. А., Литовченко С. В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. Київ : А.С.К., 2012. 360 с.
7. Сіпко Л., Юхименко Л., Завгородня В. Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП в інклюзивному середовищі: сучасні підходи. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2025. Вип. 6, С. 136–145, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.6>

**Секція 4. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА МІЖНАРОДНІ ПРАКТИКИ**

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ
РАНЬОГО ВІКУ ДО ЗДО**

Тетяна БОГДАН,

1 курс ОР «магістр», педагогічний факультет

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника

науковий керівник- Маріанна МАТІШАК,

кандидат педагогічних наук, доцент

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти є предметом дослідження багатьох українських науковців. Науковий інтерес до зазначеної проблематики зумовлений необхідністю забезпечення психологічного благополуччя дитини в період її входження в нове соціальне середовище. Дослідження Н. Славіної присвячені вивченню особливостей адаптації дітей раннього віку до умов дошкільного закладу та чинників, що впливають на успішність цього процесу [1]. Теоретичні засади педагогічного супроводу адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти розкрито у працях Т. Шинкар, яка розглядає супровід як цілісну систему взаємодії педагогів, батьків та інших учасників освітнього процесу [2]. Педагогічні умови успішної адаптації дітей раннього віку до освітнього середовища закладу дошкільної освіти досліджує Н. Вахняк, акцентуючи увагу на важливості створення емоційно безпечного середовища та забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини [3]. Особливості адаптації дітей до умов закладу дошкільної освіти в період воєнного стану висвітлено у працях О. Шадюк, яка наголошує на необхідності психологічної підтримки дітей та їхніх родин в умовах підвищеного емоційного навантаження [4].

Аналіз наукових джерел свідчить про актуальність проблеми та необхідність удосконалення психолого-педагогічного супроводу адаптації дітей раннього віку до умов закладу дошкільної освіти.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні особливостей психолого-педагогічного супроводу адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти та визначенні основних умов його ефективної реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адаптація дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти є складним процесом пристосування організму та психіки дитини до нових умов життєдіяльності. Вступ до закладу дошкільної освіти супроводжується зміною звичного режиму дня, соціального оточення, способів взаємодії з дорослими та однолітками. Для більшості дітей раннього віку така зміна є серйозним випробуванням, оскільки потребує перебудови звичних форм поведінки та вироблення нових адаптаційних механізмів.

У науковій літературі адаптація розглядається як багатокomпонентний процес, що охоплює фізіологічний, психологічний та соціальний аспекти розвитку особистості. Успішність адаптації залежить від індивідуальних особливостей дитини, стану її здоров'я, рівня сформованості навичок самообслуговування, попереднього соціального досвіду та особливостей сімейного виховання [1].

Одним із провідних чинників успішної адаптації є психологічна готовність дитини до перебування в новому середовищі. Діти, які мають досвід спілкування з однолітками, легше встановлюють соціальні контакти та швидше пристосовуються до умов закладу дошкільної освіти. Натомість відсутність такого досвіду часто зумовлює труднощі у взаємодії з іншими дітьми, підвищену тривожність і страх перед новими умовами [1].

Особливістю дітей раннього віку є недостатня сформованість механізмів емоційної саморегуляції. Саме тому в період адаптації можуть спостерігатися плаксивість, порушення сну, зниження апетиту, дратівливість, замкнутість або, навпаки, надмірна рухова активність. Такі прояви є природною реакцією організму на зміну життєвих обставин та потребують уважного ставлення з боку педагогів і батьків [2].

Важливу роль у процесі адаптації відіграє сім'я. Психологічний клімат у родині, ставлення батьків до закладу дошкільної освіти та їхня готовність співпрацювати з педагогами безпосередньо впливають на емоційний стан дитини. Якщо батьки демонструють спокій і впевненість, дитина швидше приймає нові умови та легше долає труднощі адаптаційного періоду. Навпаки, тривожність дорослих може негативно позначатися на процесі пристосування дитини до нових умов [3].

Психолого-педагогічний супровід адаптації дітей раннього віку передбачає створення системи заходів, спрямованих на забезпечення психологічного комфорту дитини та підтримку її емоційного благополуччя. Важливими складовими такого супроводу є організація розвивального освітнього середовища, індивідуальний підхід до кожної дитини, використання ігрових методів взаємодії, а також активна співпраця з батьками [2].

Значна роль належить вихователю, який забезпечує позитивний емоційний контакт з дитиною, сприяє встановленню доброзичливих взаємин у дитячому колективі та допомагає вихованцям освоїти нові правила поведінки. Ефективними є поступове збільшення тривалості перебування дитини в закладі, використання адаптаційних ігор, ритуалів зустрічі та прощання, створення ситуацій успіху та підтримка позитивних емоційних переживань [3].

Особливої актуальності проблема адаптації набуває в умовах воєнного стану. Пережиті стресові ситуації, вимушене переселення, зміна місця проживання та інші негативні чинники можуть посилювати труднощі адаптації дітей до освітнього середовища. У таких умовах психолого-педагогічний супровід має бути спрямований на створення атмосфери безпеки, довіри та емоційної підтримки. Важливого значення набуває взаємодія педагогів із сім'ями вихованців, спрямована на стабілізацію емоційного стану дітей та формування відчуття захищеності [4].

Отже, ефективний психолого-педагогічний супровід адаптації дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти забезпечує успішне входження дитини в нове соціальне середовище, сприяє формуванню позитивного ставлення до закладу дошкільної освіти та створює умови для її гармонійного особистісного розвитку.

Висновки. Таким чином, адаптація дітей раннього віку до закладу дошкільної освіти є складним багатофакторним процесом, успішність якого залежить від індивідуальних особливостей дитини, умов сімейного виховання та організації освітнього середовища. Психолого-педагогічний супровід виступає важливою умовою успішної адаптації та передбачає створення психологічно безпечного середовища, забезпечення індивідуального підходу, використання ефективних педагогічних методів і налагодження партнерської взаємодії з батьками. Комплексна реалізація зазначених умов сприяє емоційному благополуччю дитини, успішному проходженню адаптаційного періоду та її подальшому гармонійному розвитку.

Список використаних джерел

1. Славіна Н. С. Адаптація дітей раннього віку в умовах дошкільного закладу. *Проблеми сучасної психології*. 2018. Вип. 40. С. 363–373.
2. Шинкар Т. Ю. Теоретичні основи здійснення педагогічного супроводу адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique : матеріали міжнародної науково-практичної конференції*. Париж, 2024. С. 242–246.
3. Вахняк Н. Педагогічні умови успішної адаптації дітей раннього віку до освітнього середовища закладу дошкільної освіти. *Науковий вісник*

Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2025. № 35. С. 89–97.

4. Шадюк О. І. Педагогічні умови адаптації дітей раннього віку до умов ЗДО в умовах воєнного стану. *Науковий часопис Українського державного університету імені М. П. Драгоманова. 2025. № 159. С. 14–18.*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТ У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ілона КОГУТЯК,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
науковий керівник –Матішак М.В.
кандидат педагогічних наук, доцент*

Сучасна дошкільна освіта спрямована не лише на передачу знань, а й на розвиток у дітей старшого дошкільного віку пізнавальної активності, логічного мислення, мовлення та вміння працювати з інформацією. В умовах зростання обсягу навчального матеріалу особливо важливо використовувати такі методи навчання, які є доступними, наочними та відповідають віковим особливостям дітей. Ментальні карти виступають ефективним засобом візуалізації інформації, оскільки допомагають дитині встановлювати зв'язки між поняттями, систематизувати знання та краще їх запам'ятовувати. Вони активізують асоціативне мислення, розвивають уяву, увагу та мовлення, а також сприяють більш усвідомленому засвоєнню навчального матеріалу через образи, символи та схеми.

Водночас аналіз педагогічної практики свідчить, що використання ментальних карт у закладах дошкільної освіти залишається недостатньо поширеним і часто носить епізодичний характер. Педагоги не завжди володіють методикою їх застосування або не повною мірою враховують вікові можливості дітей старшого дошкільного віку. Саме тому виникає потреба в теоретичному обґрунтуванні та подальшому методичному удосконаленні використання ментальних карт як ефективного засобу розвитку пізнавальної сфери дітей у дошкільному віці.

Питання використання ментальних карт у навчальному процесі розглядалося у працях як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Теоретичні засади методу ментальних карт були розроблені Тоні Б'юзеном, який обґрунтував їх як ефективний інструмент візуалізації мислення та структурування інформації.

Розвиток асоціативного та образного мислення є основою використання ментальних карт. У своїх працях вони зазначали, що в дитячому віці особливо важливим є наочно-образне мислення, оскільки воно допомагає дитині краще розуміти навколишній світ і формує основи пізнавальних процесів.

Мета статті – теоретично обґрунтувати використання ментальних карт у роботі з дітьми старшого дошкільного віку та визначити їх ролі у розвитку пізнавальних процесів.

За визначенням Тоні Б'юзена, ментальна карта (mind map) – це «прояв радіантного мислення, яке, у свою чергу, є функцією людського мозку» [1, с.239].

Такий підхід відображає природний спосіб мислення людини, коли від однієї центральної ідеї відходять численні асоціативні зв'язки. «Як зазначає Тоні Б'юзен, МК базуються на принципі «радіального мислення», тут використовується радіальний запис, тобто основна тема розташовується в центрі листка, стаючи фокусом уваги. Пишуться не фрази, а ключові слова, які передають сенс всієї фрази, деякі слова-асоціації. Ці слова розміщують на гілках, що розходяться від центральної теми. Зв'язки (гілки) повинні бути швидше асоціативними, ніж ієрархічними. Для кращого запам'ятовування можуть використовуватися малюнки» [2, с. 195].

Використання ментальних карт у роботі з дітьми старшого дошкільного віку базується на особливостях їхнього психічного розвитку, зокрема переважанні наочно-образного мислення. Створення простих схем, малюнків і асоціативних зв'язків допомагає дітям краще сприймати, запам'ятовувати та відтворювати інформацію.

У практичній діяльності ментальні карти можуть використовуватися під час ознайомлення з навколишнім світом, розвитку мовлення, формування елементарних математичних уявлень, а також у творчих видах діяльності. Наприклад, під час теми «Весна» у центрі карти розміщується слово або малюнок, а навколо — ознаки весни, зміни в природі, одяг людей, ігри дітей. Це допомагає дітям систематизувати знання та легше їх запам'ятовувати. Таким чином, ментальні карти є дієвим засобом навчання у старшій групі ЗДО, оскільки поєднують наочність, елементи гри та творчості, що відповідає віковим особливостям дітей і підвищує ефективність освітнього процесу.

Висновок. У результаті теоретичного аналізу встановлено, що ментальні карти є ефективним інструментом візуалізації та структурування інформації, який ґрунтується на принципах асоціативного та радіантного мислення. Їх використання у роботі з дітьми старшого дошкільного віку є доцільним, оскільки відповідає віковим особливостям розвитку наочно-образного мислення, пам'яті, уваги та мовлення.

Виявлено, що застосування ментальних карт у освітньому процесі сприяє активізації пізнавальної діяльності дітей, полегшує засвоєння та запам'ятовування навчального матеріалу, а також формує вміння встановлювати прості логічні зв'язки та узагальнювати інформацію.

Таким чином, ментальні карти виступають дієвим засобом підвищення ефективності навчально-виховного процесу в закладах дошкільної освіти, проте потребують подальшого методичного опрацювання та системного впровадження в практику роботи з дітьми старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Матійків І. М. Ментальні карти в педагогічній діяльності. *Збірник наукових праць*. Вип. 3. Київ–Львів–Бережани–Гомель, 2018. С. 238
2. Оксентюк Н. В. Можливості застосування ментальних карт у навчальному процесі. *Технології навчання*. 2015. С. 194–208.
3. Трофімчук О. Л., Хлуп'янець І. В. Ментальні карти як специфічна форма організації пізнавальної діяльності студентів ВНЗ. *Житомирський агротехнічний коледж*. 2020. <http://repozitory.zhatk.zt.ua/bitstream/123456789>

ВПЛИВ РОЗВИВАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПСИХОЕМОЦІЙНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тамара ГАРАН,
I курс ОР магістр, педагогічний факультет
Херсонський державний університет
науковий керівник – Анісімова О.Е.,
кандидатка педагогічних наук, доцентка

Сьогодення України характеризується екстремальними викликами, зумовленими повномасштабною військовою агресією. Найбільш вразливою

категорією населення в цих умовах є діти дошкільного віку, чия психіка перебуває у стані активного формування. Постійний стрес, тривожність, порушення звичного ритму життя та загроза безпеці негативно впливають на психоемоційний стан дитини. У цьому контексті пошук ефективних засобів реабілітації та підтримки ментального здоров'я стає пріоритетним завданням педагогіки та психології. Одним із потужних, проте часто недооцінених ресурсів є розвивальне природне середовище, яке здатне виступати природним стабілізатором емоційного стану дитини.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку природовідповідних та доступних методів психологічної розрядки для дошкільників. Традиційні освітні підходи в умовах війни потребують адаптації, де взаємодія з природою розглядається не лише як засіб екологічного виховання, а як терапевтичний інструмент (екотерапія). Створення розвивального природного простору в закладах дошкільної освіти дозволяє нівелювати наслідки травматичного досвіду та сприяти відновленню відчуття безпеки.

Метою публікації є теоретичний аналіз впливу природного середовища на психоемоційну сферу дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану та обґрунтування ролі екопростору як чинника стресостійкості й емоційного відновлення.

Проблема впливу середовища на розвиток дитини є фундаментальною для педагогічної науки. Сучасні українські науковці, зокрема Н. Гавриш, наголошують на важливості створення дитиноцентричного простору, що стимулює активність дитини [1]. У контексті екологічного виховання вагомими є праці Г. Пустовіта, який розглядає природу як цілісну систему формування особистості [4].

Питання психологічної реабілітації дітей засобами природи в умовах стресу досліджує О. Кононко, яка акцентує увагу на важливості емоційного комфорту дошкільника [2].

Зарубіжні науковці (зокрема, теорія «відновлення уваги» Р. Каплана) підтверджують, що природні ландшафти знижують когнітивну втому та рівень кортизолу [7].

У сучасних умовах воєнного стану українські психологи підкреслюють роль «заземлення» та сенсорної взаємодії з природними матеріалами як засіб подолання тривожності. Світлана Ройз пропонує засоби відновлення дитини від стресу [5].

Детальний аналіз дозволяє виокремити три ключові вектори впливу: нейрофізіологічний, психоемоційний та когнітивно-поведінковий.

Згідно з теорією Р. Каплана, міське або техногенне середовище (особливо в умовах звуків сирен, вибухів, захаращеності укриттів) вимагає від дитини

спрямованої уваги, що призводить до швидкої когнітивної втоми та дратівливості. Природне середовище забезпечує «м'яку чарівність» (*soft fascination*), яка дозволяє нервовій системі дошкільника відновитися [7].

Аналіз зарубіжних педагогічних практик показує, що систематична взаємодія з розвивальним природним середовищем виступає потужним підтримувальним засобом, який дозволяє стабілізувати психоемоційне благополуччя дитини та суттєво знизити рівень її когнітивної напруженості.

У скандинавських країнах (зокрема в Данії) активно використовується концепція Udeskole (навчання на свіжому повітрі). Дослідження показують, що навіть 30-хвилинне перебування у природному лісовому масиві знижує рівень кортизолу (гормону стресу) у дітей на 15-20%.

Для українських дошкільників контакт із природними факторами (сонце, вітер, дотик до кори дерев) працює як техніка «заземлення», повертаючи дитину з рефлексорного стану «бий-біжи-замри» у стан «тут і зараз».

Досвід Німеччини та Швейцарії у створенні лісових садків, де діти перебувають на природі за будь-якої погоди, демонструє унікальні результати у формуванні резильєнтності (психологічної стійкості) [6]. У німецьких *Waldkindergarten* відсутні готові іграшки. Дитина змушена використовувати гілки, каміння, мушлі, мох тощо. Це стимулює креативність, але головне – дає дитині відчуття контролю над середовищем.

Створення «природних острівців» навіть на невеликих майданчиках ЗДО дозволяє дітям «програвати» свої страхи. Наприклад, будівництво «сховища для комах» з природних матеріалів дозволяє дитині трансформувати власний досвід перебування в укритті в безпечну, творчу гру.

Сучасна педагогіка Великої Британії активно впроваджує Mud Kitchens (грязьові кухні) як засіб емоційної декомпресії [6]. Взаємодія з вологою землею та піском має потужний седативний ефект.

Створення «городу на підвіконні» або маленької квітники допомагають дитині відчувати роль «опікуна». У ситуації, коли дитина сама потребує захисту, можливість піклуватися про живу рослину відновлює її внутрішню цілісність та довіру до світу.

Для дитини, яка переживає стрес війни, світ стає непередбачуваним і ворожим. Розвивальне природне середовище (сади, городи, куточки природи, лісопаркові зони тощо) пропонує стабільність [3]. Сезонні зміни, циклічність природних процесів дають дитині підсвідоме відчуття того, що життя триває, попри руйнування.

Взаємодія з природними матеріалами (пісок, вода, каміння, листя) активізує сенсорні системи. Це сприяє зниженню м'язової напруги; маніпуляції з

природними об'єктами мають ефект природної арт-терапії; відновленню спокійного дихання; перебування на свіжому повітрі та споглядання статичних природних об'єктів гармонізує біоритми організму [5].

Враховуючи безпекові ризики, розвивальне природне середовище ЗДО в Україні має бути мобільним та адаптивним:

Внутрішні фіто-зони: використання кімнатних рослин, фонтанчиків та природних акваріумів у приміщеннях, де діти проводять час під час тривоги.

Городництво на підвіконні: догляд за рослинами формує почуття відповідальності та суб'єктності («Я можу виростити щось живе»), що є критично важливим для подолання синдрому безпорадності.

Тактильні ящики: контейнери з каштанами, жолудями, морською галькою та сухоцвітами, які доступні дитині для вільної гри в будь-який момент.

Звукові ландшафти: використання записів звуків природи (спів птахів, шум дощу, звуки моря тощо) для маскування тривожних звуків зовні, що створює ефект «природного купола» безпеки.

Таким чином, зарубіжний досвід у поєднанні з українськими реаліями доводить, що розвивальне природне середовище є потужним чинником підтримки психоемоційного благополуччя дошкільників в умовах воєнного стану. Воно виконує не лише освітню, а й компенсаторну та реабілітаційну функції. Взаємодія з природою дозволяє дитині: відновити емоційний ресурс та знизити рівень стресу; трансформувати негативні переживання через сенсорну діяльність; отримати відчуття стабільності через циклічність природних процесів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці конкретних методичних рекомендацій для педагогів щодо створення мобільних екосон у приміщеннях (зокрема, в укриттях), що дозволить підтримувати психоемоційний стан дітей навіть під час повітряних тривог.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н.В. Опановуємо з дітьми мистецтво спостереження. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2024. № 5. <https://emetodyst.expertus.com.ua/10015076>
2. Кононко О.Л. Соціально-моральне виховання в ранньому онтогенезі: теоретичні та технологічні аспекти. Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту імені Миколи Гоголя. Ніжин: Вид-во НДУ ім. Миколи Гоголя, № 4. 2019. С. 8-18 <https://lkr.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/525>
3. Плохій З. П. Природа як чинник виховання гуманних почуттів дитини. Дошкільне виховання. 2019. № 8. С. 12-16.

4. Пустовіт Г.П. Екологічна освіта і виховання: теорія та методика. Київ: Наукова думка, 2012. 412 с.
5. Ройз С. Як допомогти дитині витримати стреси та відновлюватися після них <https://nus.org.ua/2019/04/21/yak-dopomogty-dytyni-vytrymuvaty-stresy-ta-vidnovlyuvatys-pislya-nyh/>
6. Alme H. & Reime M.A. (2021) Nature kindergartens: a space for children's participation. *Journal of Outdoor and Environmental Education* 24, 113–131.
https://www.researchgate.net/publication/351571593_Nature_kindergartens_a_space_for_children's_participation
7. Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15(3), 169-182.
<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=4017028>

АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Аліна ГОРПІНИЧ,
I курс ОР магістр
спеціальності А2 Дошкільна освіта
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
науковий керівник – Шулигіна Р. А.,
кандидат педагогічних наук, професор

В умовах тривалої війни головним завданням психолого-педагогічного супроводу дітей дошкільного віку є забезпечення їх емоційного благополуччя, психологічної стійкості як ключового ресурсу адаптації до стресових умов життєдіяльності. Діти старшого дошкільного віку особливо чутливі до впливу стресових факторів, оскільки їхня психіка перебуває на етапі активного становлення. Тому найбільш ефективним засобом у роботі з дітьми має бути максимально відповідний їх віку та провідному виду діяльності. У зв'язку з цим особливого значення набуває арт-терапія як засіб формування у дітей дошкільного віку здатності долати стресові ситуації.

Арт-терапія може бути особливо ефективною, тому що у дітей ще не розвинена мова і багато станів, такі як гнів, сум, страх ними просто не усвідомлюються, а відповідно не виражаються. Через візуальну спонтанну творчість діти можуть вільно висловлювати власні почуття, переживання і усвідомлювати їх [3].

Водночас, арт-терапія є одним із найефективніших методів формування стресостійкості, оскільки поєднує творчість і психологічну підтримку. В сучасних дослідженнях І. Бабій, А. Бойко, О. Вознесенської, Н. Волкової, В. Газолишиної, М. Власюк, І. Мазохи, І. Мельничук., В. Ліванової, А. Степанової та ін., арт-терапія представлена в різних формах і визнана ефективним засобом корекції різних станів, в тому числі стресу, оскільки вона впливає на емоційну, когнітивну і поведінкову сфери розвитку дитини. Арт-терапія дозволяє розвивати у дитини емоційну стійкість, формувати навички адекватної оцінки ситуацій, дозволяє вдосконалювати механізм самоконтролю та саморегуляції. різноманітних видів творчості [4].

Дослідження, проведені науковцями, власний практичний досвід й спостереження дозволяють переконливо стверджувати, що в межах закладів дошкільної освіти більшою мірою впроваджуються такі напрями арт-терапії:

Малювання. Малювання – один із найпопулярніших методів арт-терапії, який дозволяє дітям висловити свої почуття, переживання та думки на папері. Перевагами малювання є: розвиток творчого та аналітичного мислення, можливість виявити внутрішні конфлікти та страхи, які дитина не може висловити словами, поліпшення моторики та координації, малювання допомагає налагодити контакти з дітьми, які мають труднощі спілкуванні [2].

Казкотерапія (fairy tale therapy). Через казкові сюжети дитина засвоює моделі подолання труднощів, формує позитивні установки і конструктивний тип поведінки. Різні варіанти казок можуть моделюватись педагогом з урахуванням актуальної ситуації та подаються у різній інтерпретації.

Пісочна терапія (sand therapy). Пісочна терапія – це метод, який використовує спеціально підготовлений пісок, на якому діти можуть створювати різні композиції, сцени чи історії. Пісок допомагає дітям безпечно виражати свої емоції, а сам процес є терапевтичним, так як ритмічні рухи піском мають заспокійливий ефект, що приє стабілізації емоційного стану, розвитку уяви та відчуття контролю над ситуацією.

Музикотерапія (music therapy). Допомагає регулювати емоційний стан, знижує рівень тривожності через релаксацію. У музичній арт-терапії використовуються як активні дії (гра на музичних інструментах), так і пасивні (слухання музики). Перевагами музичної терапії є поліпшення емоційного фону,

розвиток слухового сприйняття та музичних здібностей, гармонізація внутрішнього стану дитини, розвиток соціальної активності та комунікабельності через спільні музичні заняття [3].

Ліплення та робота з матеріалами (Sculpting and working with materials). Сприяє тілесному розслабленню та зниженню напруги. Ліплення з використанням пластиліну, глини або інших матеріалів є важливою частиною арт-терапії, оскільки цей вид творчості допомагає розвивати дрібну моторику, уяву та просторове сприйняття. Працюючи з матеріалом, діти творять руками, що допомагає знизити напругу та виплеснути емоції [1].

Використання арт-терапевтичних занять у взаємодії з дітьми старшого дошкільного віку активно сприяють розвитку наступних складових, які утворюють ядро стресостійкості.

1. *Розвиток емоційного інтелекту* як здатності розпізнавати, розуміти та керувати своїми емоціями – важливий для повноцінного розвитку дитини. Арт-терапія допомагає дітям навчитися ідентифікувати свої почуття через творчість.

2. *Зниження стресу та тривожності.* Арт-терапія пропонує безпечний простір, де дитина може розслабитися, відпустити напругу та знайти внутрішній спокій. Наприклад, робота з піском має доведений заспокійливий ефект, оскільки її ритмічність допомагає відновити баланс нервової системи.

3. *Поліпшення комунікативних навичок.* Для дітей, у яких виникають труднощі у спілкуванні (наприклад, з однокласниками або дорослими), арт-терапія стає місточком, що дозволяє налагодити контакт. Через малюнки чи ліплення дитина починає ділитися своїми думками, що полегшує діалог із педагогом чи психологом.

4. *Підтримка у навчанні та розвитку.* Арт-терапія активно використовується в освітній практиці для покращення концентрації, пам'яті та уяви. Наприклад, діти із затримкою розвитку мови (ЗРМ) можуть через малювання або ліплення активувати зони мозку, які відповідають за мовлення.

Отже, арт-терапія у взаємодії з дітьми старшого дошкільного віку є потужним інструментом для розвитку та корекції, який допомагає дітям не тільки виражати свої емоції, а й долати внутрішні бар'єри, розвивати творчий потенціал і покращувати комунікативні навички. Особливо важливою є роль арт-терапії в контексті взаємодії з дітьми, що стикаються з різними психоемоційними труднощами, такими як тривожність, страх, стрес на фоні військових дій. Використання різноманітних методів арт-терапевтичного впливу педагогами, вихователями, психологами дозволяє дітям безпечно та ефективно опрацьовувати свої переживання через творчість та взаємодію зі світом й забезпечує вироблення у них стресостійкості.

Список використаних джерел

1. Журавко Т. В. Арт-терапія у роботі з дітьми дошкільного віку з/без особливих освітніх потреб. *Вісник науки та освіти*. 2025. № 11 (41). С. 2122-2132. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11\(41\)-2122-2132](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-11(41)-2122-2132)
2. Ладизинська О. В. Поняття «арт-терапія» в освітньому процесі. Ізотерапія, як складова арт-терапії в корекційній роботі з дошкільниками. *Інноваційні технології в дошкільній освіті*. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 79-85. URL: <https://doi.org/doi:10.5281/zenodo.2608639>
3. Мельничук І. В., Асєєва Ю. О., Степанова А. С. Арт-терапія як засіб корекції негативного психоемоційного стану у дітей дошкільного віку. *Габітус. Вікова та педагогічна психологія*. 2022. Вип. 35. С. 67-71. URL: <https://doi.org/10.32843/2663-5208>
4. Співак Л. В., Зайцева З. О. Арт-терапія як метод психокорекції. *Габітус. Психологія особистості*. Випуск 53. 2023. С. 142-145. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208>

ІГРОВІ МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДОШКІЛЬНИКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Дарина САВЧУК,
Катерина ЗЕЛІНСЬКА,
І курс ОС бакалавр,
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського Національного Університету імені Лесі Українки
науковий керівник – Семенова Н.І доцент кафедри
загальної педагогіки та дошкільної освіти

Сучасні умови воєнного стану в Україні суттєво впливають на психоемоційний стан дітей, зокрема дошкільного віку. Постійні тривоги, звуки сирен, зміна звичного середовища, вимушене переміщення та напружена атмосфера в суспільстві викликають у дітей страх, тривожність, невпевненість та емоційну нестабільність. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання психологічної підтримки дошкільників [4, с. 15].

Дошкільний вік є сенситивним періодом розвитку особистості, коли формуються базові емоційні реакції, почуття безпеки та довіри до світу. У цей період дитина ще не здатна повною мірою вербалізувати свої переживання, тому її емоції часто проявляються через поведінку: підвищену тривожність, агресивність, замкнутість або регресивні реакції [5, с. 42]. Саме тому особливого значення набувають методи, які відповідають віковим особливостям дітей, зокрема ігрові.

Гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку та природним способом пізнання світу і вираження емоцій. Вона виступає ефективним засобом психологічної підтримки, оскільки дозволяє дитині безпечно проживати складні ситуації, знижувати рівень тривожності та відновлювати внутрішню рівновагу [9, с. 47].

Серед ігрових методів психологічної підтримки доцільно виокремити такі.

Рольові ігри дають можливість дітям відтворювати життєві ситуації та опрацьовувати власні переживання. Наприклад, гра «Рятувальники» дозволяє дитині відчувати себе сильною та здатною допомагати іншим, що знижує почуття безпорадності. У процесі таких ігор діти можуть програвати ситуації небезпеки та їх подолання, що сприяє формуванню відчуття контролю [8, с. 63].

Арт-терапевтичні ігри (малювання, ліплення, аплікація) сприяють емоційному розвантаженню. Ефективною є вправа «Намалюй свій страх», після якої дитині пропонують змінити малюнок: домалювати щось смішне або перетворити страх на щось безпечне. Це допомагає знизити рівень тривоги та навчитися керувати своїми емоціями [8, с. 75].

Рухливі ігри сприяють зняттю фізичного та емоційного напруження. Наприклад, гра «Вітер і дерева», де діти зображують дерева, які хитаються від вітру, допомагає розслабитися та зняти напругу. Активні ігри також сприяють виробленню позитивних емоцій і покращенню загального психоемоційного стану [1].

Ігри на релаксацію та дихальні вправи є важливим засобом стабілізації емоційного стану. Наприклад, вправа «Надуй кульку», під час якої діти глибоко вдихають і повільно видихають, уявляючи, що надувають кульку, допомагає заспокоїтися та знизити рівень тривожності [7].

Казкотерапія є ще одним ефективним методом психологічної підтримки. Через казкові сюжети дитина може ідентифікувати себе з героями, проживати складні ситуації та знаходити шляхи їх подолання. Наприклад, створення казок про хоробрих героїв, які долають труднощі, формує у дітей відчуття безпеки та віру у позитивний результат [2, с. 118].

Застосування ігрових методів психологічної підтримки вимагає від вихователя створення безпечного, доброзичливого та емоційно комфортного середовища. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, її емоційний стан та рівень переживань. Вихователь виступає не лише організатором ігрової діяльності, а й джерелом підтримки, довіри та стабільності для дитини [6, с. 210].

Отже, ігрові методи є ефективним засобом психологічної підтримки дошкільників в умовах воєнного стану. Вони сприяють зниженню рівня тривожності, розвитку емоційної стійкості та формуванню відчуття безпеки. Використання гри у освітньому процесі дозволяє забезпечити гармонійний розвиток дитини навіть у складних життєвих обставинах.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Київ, 2021.
2. Богущ А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020.
3. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. Київ : Школа, 2019.
4. Дитина в кризових умовах: психолого-педагогічні аспекти підтримки : методичні рекомендації / за ред. О. Л. Кононко. Київ, 2022.
5. Кононко О. Л. Психологія дошкільника. Київ : Академвидав, 2020.
6. Лисенко Н. В., Кирста Н. Р. Педагогіка українського дошкілля. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2021.
7. Методичні рекомендації щодо надання психологічної допомоги дітям в умовах воєнного стану / МОН України. Київ, 2022.
8. Піроженко Т. О. Емоційний розвиток дошкільника: теорія і практика. Київ : Освіта, 2019.
9. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ : Академвидав, 2021.
10. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ : Радянська школа, 2018.

**ВЗАЄМОДІЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З ДОРΟΣЛИМИ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ЖИТТЄВО
НЕОБХІДНИМИ ПРОФЕСІЯМИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ
НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

Тетяна ДЕЙНЕКО,
*I курс ОР магістр
спеціальності А2 Дошкільна освіта
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова
науковий керівник – Шулигіна Р. А.,
кандидат педагогічних наук, професор*

Сучасні соціальні трансформації, що супроводжуються економічною та політичною нестабільністю, суттєво впливають на всі сфери життя суспільства, зокрема й на систему освіти та виховання дітей. Особливої актуальності набуває проблема формування у дітей старшого дошкільного віку уявлень про життєво необхідні професії, адже саме в цьому віці закладаються основи соціальної компетентності, ціннісних орієнтацій і первинного професійного самовизначення [1; 2].

Важливу роль у цьому процесі відіграє взаємодія дитини з дорослими – батьками, вихователями, представниками професійних спільнот. У складних соціальних умовах ця взаємодія набуває нових змістових і емоційних характеристик, що потребує ґрунтовного педагогічного осмислення, яке ми зустрічаємо у працях Н. Арендарчук, І. Беґа, М. Боришевського, О. Кононко, В. Котирло, С. Ладивір, Ю. Приходько, Н. Пихтіної, Н.Чепелевої та ін.

Науковці впевнені, що «лише за дотримання гуманістичної парадигми у ставленні до дитинства, можна зберегти його особливість, неповторність й ваґомість для суспільства. Важлива роль у цьому процесі відводиться взаємовідносинам дорослих з дитьми, сприянню побудові позитивних міжособистісних стосунків дітей з однолітками, їх безпосередньої взаємодії тощо» [4, с. 228].

Старший дошкільний вік (5–6 років) є сенситивним періодом для формування соціального досвіду дитини. У цей час активно розвиваються уява, мислення, мовлення, а також здатність до наслідування та рольової гри. Саме через гру та спілкування з дорослими діти засвоюють моделі поведінки, соціальні ролі та уявлення про різні професії.

Життєво необхідні професії (медики, рятувальники, військові, вчителі, працівники комунальних служб тощо) мають особливе значення в умовах соціальної нестабільності. Діти часто стикаються з інформацією про ці професії через засоби масової інформації або особистий досвід, що може викликати як інтерес, так і тривожність. Тому важливим завданням, перш за все батьків і вихователів є не лише ознайомлення дітей із сутністю цих професій, але й формування позитивного, безпечного та емоційно підтримуючого контексту їх сприйняття. Взаємодія з дорослими є ключовим механізмом соціалізації дитини. У процесі спілкування дорослий виступає не тільки джерелом знань, а й носієм цінностей, норм і моделей поведінки.

У контексті ознайомлення з професіями ця взаємодія реалізується через:
пояснення та бесіди – доступне розкриття змісту професійної діяльності;
спільну діяльність – участь у сюжетно-рольових іграх; *приклад дорослого* – демонстрація власного ставлення до праці; *емоційну підтримку* – допомога у подоланні страхів і тривоги.

В умовах сучасних викликів, коли діти часто стикаються з нестабільністю, тривожністю, втратою звичних соціальних орієнтирів, виховання має виконувати не лише освітню, а й психологічну, терапевтичну функції – бути джерелом емоційної підтримки, стабільності, надійності та спокою [3, с. 202]. Соціальна нестабільність впливає на зміст і способи ознайомлення дітей з професіями. Серед основних особливостей можна виокремити такі:

- *Підвищена емоційна чутливість дітей.* Діти можуть гостро реагувати на інформацію про небезпеку, війну або кризові ситуації, тому важливо подавати інформацію обережно, враховуючи вікові особливості.
- *Актуалізація героїчних образів професій.* У суспільстві зростає увага до професій, пов'язаних із захистом і допомогою людям. Діти часто ідеалізують представників таких професій, що можна використати для формування позитивних цінностей.
- *Обмеженість безпосереднього досвіду.* Через нестабільність можливості екскурсій, зустрічей із представниками професій можуть бути обмежені. Це підвищує роль віртуальних засобів навчання та ігрового моделювання.
- *Необхідність формування почуття безпеки.* Ознайомлення з професіями має супроводжуватися підкресленням того, що існують люди, які захищають, допомагають і забезпечують порядок.

Для ефективного ознайомлення дітей із життєво необхідними професіями важливо створити відповідні *педагогічні умови*: створення розвивального середовища – наявність ігрових куточків (лікарня, пожежна станція, школа,

аптека, крамниця тощо), які сприяють активному засвоєнню знань через гру; використання сюжетно-рольових ігор – гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, тому через гру дитина може «приміряти» на себе різні професійні ролі; залучення батьків, які можуть розповідати про власні професії, брати участь у спільних заходах, що підсилює зв'язок між сім'єю та закладом дошкільної освіти; використання сучасних технологій, зокрема відео та інтерактивні матеріали, онлайн-зустрічі з представниками різних важливих професій розширюють можливості ознайомлення; емоційно безпечна атмосфера, в якій дитина має відчувати підтримку, розуміння та прийняття з боку дорослого.

Крім цього, у практиці роботи з дітьми старшого дошкільного віку доцільно використовувати такі дієві методи, як-от: бесіди та обговорення життєвих ситуацій; читання художніх творів про професії; інсценування та театралізовані ігри; малювання та творчі завдання на тему професій; запрошення гостей (офлайн або онлайн) та ін.

Особливу увагу варто надавати розвитку в дітей поваги до праці, співпереживання та розуміння значущості кожної професії.

Таким чином, взаємодія дітей старшого дошкільного віку з дорослими під час ознайомлення з життєво необхідними професіями є складним і багатогранним процесом, який набуває особливої актуальності в умовах сьогодення. Ефективність цього процесу залежить від: якості педагогічної взаємодії; емоційної підтримки з боку дорослих; використання дорослими (вихователями, батьками) адекватних віковим особливостям методів; створення безпечного та розвивального середовища. Саме через гармонійну взаємодію з дорослими дитина не лише отримує знання про професії, але й формує ціннісне ставлення до праці, розуміння соціальної значущості трудової діяльності людей та відчуття власної причетності до суспільства.

У перспективі це сприятиме формуванню соціально зрілої особистості, здатної адаптуватися до змін і відповідально діяти в складних життєвих умовах.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти : нова редакція : затв. наказом МОН України від 12.01.2021 № 33.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0033729-21>
2. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 № 2628-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
3. Шулигіна Р. А., Агіляр Туклер В. В. Духовно-моральні основи навчання і виховання дітей дошкільного віку : теорія і практика в умовах сучасних викликів. Духовне та інтелектуальне виховання та навчання молоді у XXI столітті : колективна монографія / за заг. ред. О. М. Хвостиченка. Міжнар.

наук. журнал «Духовно-інтелектуальне виховання і навчання молоді в ХХІ столітті». Розділ V. Практика духовно-інтелектуального виховання і навчання. Харків – Бостон – Кельн : НДВП «Інтелект-Експрес-Капітал», 2026. Спец. випуск 10. С. 201-207. URL: <https://doi.org/10.58962/2708-4809.SIUTY.2026.22>

4. Шулигіна Р. А., Коваль С. С. Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в середовищі однолітків в умовах воєнної агресії : аналіз педагогічних та психосоціальних чинників впливу. *Освітньо-науковий простір* : науковий журнал. Вип. 5 (2–2023) / Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. С. 226-237. URL: <https://pedagogy.com.ua/index.php/journal/article/view/124/123>; [https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.5\(2\).2023.23](https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.5(2).2023.23)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗДО

Ольга БЕРЕЗОВСЬКА,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Скоморовська І.А.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

В умовах трансформації сучасної української освіти особливо важливо формувати в дошкільників здатність розпізнавати, виражати та регулювати власні емоції, що є фундаментом їхнього гармонійного особистісного ставлення, успішної соціалізації та подальшого навчання. Розвинений емоційний інтелект дає змогу будувати здорову, доброзичливу взаємодію з дорослими та ровесниками. Діти, які вміють розпізнавати власні та чужі емоції, демонструють більшу чуйність, легше адаптуються в соціумі, стають бажаними учасниками групових ігор.

Проблему розвитку емоційного інтелекту досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці. Зокрема, Д.Гоулман стверджував, що розвиток емоційного інтелекту дитини значною мірою залежить від стилю емоційного реагування

дорослих. Ж. Піаже аналізував емоції дитини в контексті її інтелектуального становлення, підкреслюючи, що здатність розуміти власні переживання формується поступово. У праці «The Language and Thought of the Child» (1926) Ж. Піаже наголошував на тісному взаємозв'язку між когнітивними та емоційними процесами дітей молодшого дошкільного віку. Д. Стайн трактував емоційний інтелект як здатність розпізнавати й розуміти як власні емоції, так і почуття інших. На його думку, емоційний інтелект включає кілька основних компонентів: самосвідомість – це здатність усвідомлювати власні емоційні стани, розуміти їх природу та значення; управління емоціями – вміння передбачати власні емоційні реакції на події та ситуації, знаходити способи подолання переживань; сприйнятливність – чутливість до емоційного стану інших, уважність до їхніх почуттів та настроїв; позитивні взаємини – соціальні вміння, що допомагають уникати конфліктів, підтримувати доброзичливі стосунки та зберігати емоційний баланс у спілкуванні [4, с.6].

У своїй спільній публікації В.Заїка, Л.Клевака, О.Гришко підкреслювали, що недостатня увага до емоційного розвитку в ЗДО та дефіцит емоційного спілкування в родині можуть призводити до емоційної байдужості дітей, що активізує потребу в цілеспрямованому формуванні їхнього емоційного інтелекту. В. Лазаренко обґрунтовував театралізовану діяльність як ефективний засіб розвитку емоційного інтелекту дошкільників, враховуючи вікові психолого-педагогічні особливості та етапи підготовки дітей у ЗДО. Н. Волік в межах своїх наукових досліджень детально проаналізувала психолого-педагогічні передумови, складові та послідовності формування емоційної компетентності дітей у контексті освітнього процесу ЗДО [1, с. 6–11].

Отже, емоційний інтелект трактується як сукупність когнітивних здібностей, що забезпечують усвідомлення, розпізнання, інтерпретацію своїх емоцій та емоцій інших людей. Здебільшого його розглядають як елемент соціального інтелекту, який забезпечує спостереження, інтерпретацію та практичне використання емоційної інформації в щоденній взаємодії та мисленні.

В 2022 році Оленою Зеленською було започатковано Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?», метою якої є формування культури турботи про психічне здоров'я в умовах війни та тривалого стресу. Війна спричинила масове психологічне навантаження на дітей: вимушений переїзд з домівки, втрата близьких, безпечного місця, спокою. Важливу увагу в програмі приділяється розвитку емоційного інтелекту через практики самоусвідомлення, саморегуляції, емпатії та соціальних навичок.

У наукових дослідженнях підкреслюється, що розвиток емоційного інтелекту дошкільників зумовлюється біологічними та соціальними чинниками.

До біологічних відносимо: рівень розвитку емоційного інтелекту у батьків, домінування правопівкульного мислення, а також особливості темпераменту дитини. Соціальні фактори містять в собі: синтонію – емоційний відгук оточення на поведінку дитини; ступінь розвитку самосвідомості; освітній рівень батьків та матеріальне забезпечення сім'ї; гармонійні взаємини між батьками, прояви андрогінності – здатності дівчат до самоконтролю й витримки, а хлопців – до емпатії та ніжності [2, с.8].

У період першого року життя (0-12 місяців), емоційні прояви мають переважно рефлекторно-адаптивний характер. Немовлята демонструють дві основні форми афективних реакцій: негативне збудження; орієнтаційні реакції.

У перші місяці життя дитини типовою емоційною реакцією є так званий «комплекс пожвавлення» – сукупність позитивних емоційних проявів, що виникають у відповідь на зовнішні стимули. Завдяки емоційному контакту з матір'ю формується перший афективний досвід малюка. Поведінка тримісячної дитини свідчить про її готовність сприймати емоційні сигнали дорослого.

У другому півріччі життя в дітей починає появлятися страх перед незнайомими людьми, який може зберігатися приблизно до двох років. У віці 2-3 років виникають такі емоційні стани, як ревності та заздрість. А у 3-5 років почуття сорому поєднується зі страхом і трансформується у страх засудження [5, с.295].

У старшому дошкільному віці дитина поступово набуває здатності не лише усвідомлювати свої переживання, а й розуміти їхні причини та співвідносити їх з емоціями інших людей. Це стає важливою основою для розвитку емоційного інтелекту. Водночас відбувається глибока трансформація емоційної сфери, що пов'язана з формуванням внутрішньої позиції та зростанням свідомості [5, с.296].

Розвиток емоційного інтелекту в дітей значною мірою залежить від поведінкових моделей, які вони спостерігають у дорослих. Одним із найбільш ефективних підходів є демонстрація позитивних зразків емоційної взаємодії. Дорослий, який відкрито й конструктивно виражає власні почуття, виявляє здатність до активного слухання та застосовує ненасильницькі стратегії розв'язання конфліктів, формує для дитини основу наслідування поведінки. Спостереження за тим, як дорослий реагує на складні ситуації з витримкою та емпатією, сприяє засвоєнню дитиною аналогічних способів емоційної регуляції [6, с.101].

Важливим принципом емоційного виховання є визнання та прийняття емоційних переживань дитини, включно з негативними. Ігнорування або знецінення емоцій може бути інтерпретоване дитиною як непряма заборона на

вираження власних переживань. Натомість конструктивною стратегією є підтримка дорослого, що передбачає емпатійне ставлення до емоційного стану дитини.

Отже, емоційний інтелект дошкільників розвивається щодня у спілкуванні та міжособистісній взаємодії. Це означає, що вони поступово вчаться розуміти свої емоції й емоції інших, співчувати та підтримувати одне одного. Найбільш ефективним для емоційного розвитку дітей, становлення їхнього емоційного інтелекту та набуття позитивного досвіду переживань є демократичний стиль педагогічної взаємодії потреб дитини у позитивних емоціях та прагненні до визнання.

Список використаних джерел

1. Клевака Л. Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку. URL:<https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/10570/1/590-876-1-PB.pdf> (дата звернення: 29.04.2026).
2. Лазаренко В. В. Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку у театралізованій діяльності. *Молодий вчений*. 2019. № 12(2). С. 279–282.
3. Льошенко О. А. Особливості формування поняття «емоційний інтелект» URL:https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob17_128.pdf
4. Петруняк Б. Д. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів в освітньому процесі початкової школи. Чернівці, 2024. 106 с.
5. Селікова Я. С. Дослідження проблеми формування емоційного інтелекту та соціально-емоційної грамотності дітей старшого дошкільного віку. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, № 53, (2023), с. 293–298. URL: 10.31376/2410-0897-2023-3-53-293-298
6. Скоморовська І. А., Матішак М. В. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку. *Гірська школа Українських Карпат*. Випуск 29 (2023). С.96-99. URL: 10.15330/msuc.2023.

**Секція 5. КОМАНДНА ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ Й
ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ**

**ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПРОСТІР ДЛЯ РОЗВИТКУ
ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ**

Тетяна ЛИТВИНЕНКО,

I курс ОР магістр, педагогічний факультет

Херсонський державний університет

науковий керівник – Анісімова О.Е.,

кандидатка педагогічних наук, доцентка

В умовах воєнного стану система дошкільної освіти зазнає суттєвих змін, пов'язаних із необхідністю забезпечення безперервності освітнього процесу в дистанційному форматі. За таких обставин особливої актуальності набуває проблема розвитку логічного мислення дітей як складника їх інтелектуальної готовності до навчання у школі.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та визначення психолого-педагогічних умов розвитку логічного мислення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання.

Згідно з Державним стандартом дошкільної освіти, формування пізнавальної активності та логічного мислення є одним із ключових завдань освітнього процесу [2]. Водночас, воєнні умови створюють додаткові психологічні ризики, що можуть негативно впливати на інтелектуальний розвиток дитини.

У сучасній психолого-педагогічній науці розвиток когнітивної сфери дошкільника визнається одним із пріоритетних напрямів досліджень. Старший дошкільний вік ідентифікується як сенситивний етап для закладання фундаменту логічного мислення майбутніх школярів. Спираючись на культурно-історичну парадигму, науковці доводять, що становлення інтелекту дитини є не результатом суто біологічного дозрівання, а продуктом соціальної інтеграції та активної співпраці з дорослими та однолітками [4].

Умови дистанційного навчання певною мірою ускладнюють безпосередню соціальну взаємодію, однак сучасні педагогічні дослідження свідчать про ефективність використання цифрових технологій у розвитку пізнавальних процесів за умови їх педагогічно доцільного застосування.

Г. Костюк обґрунтував взаємозв'язок між розумовим вихованням та розвитком особистості, де ключовими чинниками виступають інтенсифікація

мисленнєвих процесів, опанування операційною стороною навчання та практична реалізація набутого когнітивного досвіду [3, с. 179].

Логічне мислення є складним психічним процесом, що включає такі операції, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та класифікація. У старшому дошкільному віці відбувається активне формування цих операцій, що забезпечує перехід до вищого рівня пізнавальної діяльності [4, с. 65].

Зона найближчого розвитку - ключовий аспект для дистанційного навчання. Прогрес у логічному мисленні досягається через розв'язання когнітивних завдань, що за рівнем складності дещо перевищують актуальні можливості дитини. Ефективна онлайн-взаємодія з педагогом, яка включає систему підказок та інтелектуальну підтримку, забезпечує перехід від потенційного до реального рівня розвитку, стимулюючи якісні розумові зміни.

В умовах воєнного стану розвиток логічного мислення ускладнюється впливом стресових факторів: нестабільністю, тривожністю, обмеженням соціальної взаємодії. Саме тому організація дистанційного навчання має базуватися на спеціально визначених психолого-педагогічних умовах.

1. Створення психологічно безпечного освітнього середовища.

Першочерговим завданням педагогічного процесу є забезпечення емоційного благополуччя дитини, оскільки численні дослідження в галузі психології та нейронаук доводять, що підвищений рівень стресу негативно впливає на ефективність когнітивної діяльності, знижуючи увагу, пам'ять і здатність до навчання. Тому педагог повинен створювати доброзичливу атмосферу, використовувати елементи підтримки та заохочення.

2. Організація пізнавально-активної діяльності.

Науковцями Гавриш Н. В., Стеценко І. розглядається інтегрований підхід, де логіко-математичний розвиток реалізується через активну ігрову та дослідницьку діяльність [1].

3. Використання цифрових технологій.

Дистанційне навчання передбачає застосування інтерактивних ресурсів (відео, ігри, онлайн-заняття), що стимулюють пізнавальну активність дітей. Водночас важливо дотримуватися принципу педагогічної доцільності та вікової відповідності [5].

4. Індивідуалізація навчання.

З огляду на різні умови перебування дітей (вимушене переміщення, побутові умови, психологічний стан), необхідно забезпечити індивідуальний підхід до навчання, варіювати складність завдань та темп роботи.

5. Партнерська взаємодія з батьками.

У сучасних умовах дистанційного навчання батьки стають активними учасниками освітнього процесу, забезпечуючи організацію навчальної діяльності дитини, виконання завдань та підтримку її мотивації.

6. Використання ігрових методів.

У дошкільному віці мислення має наочно-образний характер, а гра – це саме той місток, який дозволяє перевести абстрактні логічні категорії у зрозумілу дитині практичну дію.

Ефективними формами роботи є: онлайн-заняття з елементами гри; інтерактивні вправи; відеозавдання; спільні заняття дітей із батьками; використання побутових ситуацій для розвитку логіки.

В умовах онлайну гра трансформується в інтерактив (LearningApps, Wordwall, Kahoot), що додає нові умови для розвитку логіки. Забезпечується миттєвий зворотний зв'язок, дитина одразу бачить помилку в логічному ланцюжку, що дозволяє їй самостійно корегувати свої дії. Також інтерактивні завдання часто вимагають дотримання певної послідовності дій, що є основою алгоритмічного мислення.

Таким чином, розвиток логічного мислення дітей старшого дошкільного віку в умовах дистанційного навчання можливий за умови комплексного підходу. Визначальними є створення психологічно безпечного середовища, активізація пізнавальної діяльності, використання цифрових технологій, індивідуалізація навчання та тісна взаємодія з батьками.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці інноваційних цифрових методик розвитку мислення дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. В., Стеценко І. Б. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. Київ : Слово, 2013.
2. Державний стандарт дошкільної освіти.
https://oplatforma.com.ua/files/news/2025/derzh_standart.pdf
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-ге вид., переробл. Київ : ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
https://drive.google.com/file/d/1_yM3a22SAdawvCkbf5XAiK8ZPVHxQYD/view
4. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2008. 432с.
<http://repository.rshu.edu.ua/id/eprint/7116/1/%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%BA%D1%96%D0%B2%20%D0%A0.%D0%92.%2C%20%D0%A6%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D0%BF%D0%B0%D0%BB%D0%BE%20%D0%9E.%D0%9F.%20%D0%94%D0%B8%D1%82%D1%8F%D1%87%D0%B0%20%>

[D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf](#)

5. «Проблеми дистанційної освіти дошкільнят». Круглий стіл «ДВ». «Дошкільнє виховання», 2020, № 5. С. 21-27
[file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/dv2020-5_p21%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0/Downloads/dv2020-5_p21%20(1).pdf)

Секція 6. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ І ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ: ПОТЕНЦІАЛ ТА ВИКЛИКИ

Владислава БОГДАНОВА,
*І курс, ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Лазарович Н.Б.
кандидат педагогічних наук, доцент*

Реалізація дистанційного навчання в Україні регламентується нормативно-правовою базою, що визначає пріоритетність інноваційного розвитку та цифрової трансформації освіти [6, с.415], зокрема законами України у сфері освіти та інноваційної діяльності, а також положеннями «Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні».

Нормативно-правові акти визначають дистанційне навчання як повноцінну форму організації освітнього процесу, що регламентує права та обов'язки його учасників. В умовах соціально-економічних і технологічних змін особливого значення набувають процеси інформатизації, цифровізації та інтелектуалізації освіти, які забезпечують модернізацію освітнього середовища [4, с.1].

У працях Ю. Силенко, Я. Романцова, О. Лисицька, Я. Гарбич обґрунтовано, що цифровізація сприяє створенню інформаційно-освітнього середовища у

зкладах вищої освіти та розвитку професійних компетентностей майбутніх фахівців. Дослідження Т. Цегельник і Г. Захарова підтверджують, що використання цифрових технологій у дистанційному та змішаному навчанні сприяє формуванню цифрової компетентності й медіаграмотності [2, с.104-105].

Теоретичні засади цифровізації та використання ІКТ досліджували Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Морзе, О. Спірін, В. Биков, О. Глазунова, О. Співаковський, М. Шишкіна, Ю. Жук, С. Литвинова, М. Шут, а європейські стратегії аналізували О. Гриценчук, І. Іванюк, О. Кравчина, І. Малицька, О. Овчарук, Н. Сороко. Проте проблема формування цифрової компетентності безпосередньо у дітей дошкільного віку як виклику сучасності залишалася поза увагою [4, с.307]. За В. Биковим, цифрова компетентність передбачає критичне використання технологій, а за О. Рейпольською є поєднанням когнітивних і поведінкових компонентів. Ю. Запорожцева доводить, що продуктивність ІКТ у ЗДО забезпечується суворим дотриманням принципів раціонального дозування, доступності, мінімізації сторонніх шумів, оперативного зворотного зв'язку та етичної культури цифрової взаємодії [2, с.106].

Особливе значення дистанційна освіта має у професійній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Л. Зданевич та А. Кошель наголошують на необхідності володіння інноваційними педагогічними технологіями та здатності адаптуватися до динамічних освітніх змін. При цьому сформовані компетентності мають відповідати стандартам вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» бакалаврського та магістерського рівнів [2, с.106].

Вагомий внесок у дослідження цифрових інструментів у дошкільній освіті здійснила Л. Фамілярська, яка акцентує увагу на підготовці педагогів до змін у формах взаємодії з дітьми. Теоретичні та методологічні аспекти використання штучного інтелекту в освіті розкрито у працях Є. Борінштейн, М. Гальченко, Н. Морзе та інших учених. Інтеграція ШІ визначена пріоритетом державної освітньої політики, однак, за висновками С. Шаров, потребує поєднання технічної обізнаності педагогів із дотриманням етичних і гуманістичних принципів [5, с.63].

Праксеологічні засади професійної підготовки педагога висвітлено у працях О. Біляковська, Н. Олійник, Н. Трачук, А. Малихін, а філософське підґрунтя праксеології обґрунтовано Тадеуш Котарбінський. Зарубіжний дослідник Ч. Банч акцентує увагу на компетентнісній моделі педагога майбутнього, що передбачає цифрову грамотність, критичне мислення та навчання впродовж життя [5, с.62].

Цифровізація професійної діяльності вихователя, зокрема інтеграція технологій штучного інтелекту в заклади дошкільної освіти, відкриває потужний потенціал для модернізації навчання, але водночас створює серйозні виклики. Головна зміна полягає в тому, що цифрові інструменти мають виконувати виключно допоміжну функцію. Вони не повинні обмежувати можливості для творчості, безпосередньої соціальної взаємодії та самостійного пізнання навколишнього середовища, які є визначальними чинниками розвитку дитини [4, с.309].

Потенціал впровадження штучного інтелекту розкривається в можливості глибокої індивідуалізації освітнього процесу. Завдяки адаптивним цифровим програмам, інтерактивним застосункам та електронним іграм, ШІ здатний автоматично модифікувати мовні чи логіко-математичні завдання відповідно до рівня розвитку й досягнень дитини. Урізноманітнюючи освітній процес, ШІ виступає перспективним інструментом для стимулювання інтелектуального розвитку, проте його ключова роль полягає саме в підтримці професійної діяльності вихователя та взаємодії з батьками задля забезпечення умов для всебічного розвитку дитини [5, с.65].

Проте цифровізація професійної діяльності вихователя натрапляє на суттєві виклики та ризики. До основних викликів використання штучного інтелекту та інструментів цифровізації належать зниження інтенсивності живого міжособистісного спілкування, загроза формування технологічної залежності, алгоритмічні помилки, неточність інформаційного контенту, а також проблеми кібербезпеки й захисту персональних даних дітей. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває здатність вихователя раціонально планувати дозованість взаємодії дітей із пристроями, забезпечувати конфіденційність, а також дотримуватися принципів академічної доброчесності й етичної культури цифрової взаємодії [4, с.309].

Модернізація вищої освіти спрямована на підготовку фахівців, здатних розв'язувати комплексні завдання інноваційного характеру в галузі дошкільної освіти, що повністю відображає архітектоніку проблеми цифровізації професійної діяльності вихователя, її потенціалу та викликів. Сучасні наукові розвідки охоплюють методологію цифровізації, концептуальні моделі викладача, ергономіку цифрового контенту та використання штучного інтелекту як допоміжного інструменту індивідуалізації навчання. Водночас С. Сисоєва та Н. Стрекалова виділяють суттєві ризики та виклики цього процесу: деградацію базових когнітивних навичок дітей, зниження якості навчання, конфліктогенність «публічної» моделі педагога, дефундаменталізацію освіти через перехід до короткострокових онлайн-знань за відсутності базової

підготовки, а також загрози кібербезпеці та захисту персональних даних [4, с.309].

Ефективна реалізація потенціалу інформаційно-комунікаційної компетентності вихователя в закладах дошкільної освіти (ЗДО) вимагає високої технічної грамотності, дотримання санітарних норм, орієнтації в дитячому софті та штучному інтелекті з обов'язковим врахуванням анатомо-фізіологічних особливостей дітей. У науковому дискурсі паралельно функціонують терміни «цифрова компетентність» (*digital competence*) та «цифрова грамотність» (*digital literacy*). За Дж. Крумсвіком, це майстерність застосування технологій; за О. Сисоєвою та К. Гринчишиною – здатність інтерпретувати мультимедійну інформацію з мережевих джерел; за О. Бречко – спроможність керувати даними для прийняття рішень у сучасному суспільстві [1, с.393-395].

Для розкриття практичного потенціалу цифровізації майбутніх вихователів впроваджуються інноваційні платформи: Draw.Chat (онлайн-колаборація), TinyTap і Ourboox (створення інтерактивних ігор та електронних книг для дітей), Canva, Venngage і Blush (дизайн, інфографіка та моделювання дидактичних ілюстрацій), Google-додатки (колективні проекти), QR-кодування й Acquainted (експрес-тестування та квести) [1, с.395].

Отже, цифрова трансформація дошкільної освіти зумовлює необхідність формування високого рівня цифрової компетентності майбутніх вихователів на засадах праксеологічного підходу та людиноцентризму.

Перспективи: інтеграція новітніх мультимедійних платформ, діджиталізації та інструментів штучного інтелекту відкриває потужні можливості для автоматизації рутинних процесів, методичної підтримки педагога та глибокої індивідуалізації навчання через адаптацію завдань під потреби кожної дитини.

Виклики: основними деструктивними чинниками цифровізації є загроза зниження живого міжособистісного спілкування, ризик формування гаджет-залежності у дітей, алгоритмічні помилки ШІ, а також серйозні проблеми кібербезпеки та захисту персональних даних вихованців.

Ефективне розв'язання цих суперечностей вимагає від сучасного вихователя здатності раціонально дозувати екранний час, поєднувати технології з руховою активністю та беззастережно дотримуватися етичних стандартів і принципів академічної доброчесності.

Список використаних джерел

1. Волинець Ю., Стаднік Н. Формування професійних умінь майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у фаховій підготовці: Виклики та досвід. *Continuous Education: current narratives : Collection of works = Неперервна освіта: актуальні дискурси : Збірник праць*. Presov – Uzhhorod, 2025. С. 392–412.

URL:<http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/15209> (Дата звернення: 05.03.2026).

2. Гончар Н., Цегельник Т., Станіченко О. Особливості організації дистанційної професійної підготовки майбутніх вихователів у сучасних реаліях. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, вип. 9. С. 103–111. URL:<https://oip-journal.org/index.php/oip/article/view/420/316> (Дата звернення: 05.02.2026).

3. Дмитрук І. В. Підготовка майбутніх вихователів до використання цифрових інструментів створення дидактичних матеріалів для дітей старшого дошкільного віку : кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра : спец. 012 «Дошкільна освіта» / Київський столичний університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2025.

4. Дубасенюк О. А. Цифровізація вищої освіти: сучасні виклики, ризики, досвід. *Цифрова трансформація та диджитал технології для сталого розвитку всіх галузей сучасної освіти, науки і практики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (26 січня 2023 р.) / за заг. ред. І. Жуховського, З. Шарлович, О. Мандич ; Міжнародна Академія Прикладних Наук (Республіка Польща), Державний біотехнологічний університет (Україна). Ломжа, 2023. Ч. 1. С. 307–311. URL: <https://surl.li/yvtqdd> (Дата звернення: 15.03.2026).

5. Іванова Н., Фаловська І. Педагогічна практика бакалаврів дошкільної освіти в епоху розвитку штучного інтелекту: ціннісно-праксеологічний аспект. *Наукові записки. Серія: Педагогіка*. 2025. № 2. С. 62–72.

6. Терлецька Н. М. Розвиток креативності як складової професійної діяльності вихователів. *Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти* : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю (07 квітня 2025 р.) / Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса : Університет Ушинського, 2025. С. 412–416.

ЦИФРОВА ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИХОВАТЕЛЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗДО

Анастасія ВОЛЬВИН,

I курс ОР магістр, педагогічний факультет

Карпатський національний факультет

імені Василя Стефаника

науковий керівник – Лазарович Н.Б.

кандидат педагогічних наук, доцент

Анотація. У статті розкрито зміст і структуру цифрової педагогічної культури вихователя закладу дошкільної освіти як складової сучасної професійної діяльності. Визначено її основні компоненти, зокрема ціннісно-мотиваційний, когнітивний та діяльнісний, а також розкрито особливості їх прояву в освітньому середовищі ЗДО. Показано, що рівень сформованості цифрової педагогічної культури впливає на якість організації освітнього процесу, характер взаємодії з дітьми та батьками, а також на ефективність використання цифрових інструментів. Узагальнено підходи до впровадження цифрових технологій у практику роботи вихователя з урахуванням вікових особливостей дітей дошкільного віку.

Ключові слова: цифрова педагогічна культура, вихователь, заклад дошкільної освіти, цифрова компетентність, освітнє середовище, інформаційно-комунікаційні технології, професійна діяльність, дошкільна освіта.

Актуальність теми. Освітній простір закладів дошкільної освіти зазнає змін під впливом цифровізації суспільства. Використання електронних ресурсів, інтерактивних платформ і мультимедійних засобів стає звичним елементом професійної діяльності вихователя, що змінює підходи до організації освітнього процесу, взаємодії з дітьми та комунікації з батьками. Водночас рівень готовності педагогів до роботи в цифровому середовищі залишається нерівномірним, що позначається на якості освітніх послуг. Потреба у формуванні цифрової педагогічної культури викликана необхідністю поєднання технологічних можливостей із педагогічною доцільністю та віковими особливостями дітей дошкільного віку.

Історія досліджень з теми. Проблематика цифрової компетентності педагогів відображена у працях українських і зарубіжних науковців. Питання впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освіту розглядали В. Биков, О. Спірін, Н. Морзе, які досліджували особливості цифрового освітнього середовища та підготовку педагогів до його використання. Педагогічні аспекти професійної культури висвітлювали І. Зязюн, В. Кремень, С. Сисоєва,

зосереджуючи увагу на змісті та структурі професійної діяльності педагога. У сфері дошкільної освіти питання використання цифрових засобів та їх впливу на розвиток дітей досліджували Т. Поніманська, Н. Гавриш. Попри наявні напрацювання, інтеграція цифрової складової в систему педагогічної культури вихователя потребує подальшого теоретичного уточнення та практичного розуміння.

Мета. Метою статті є розкриття сутності цифрової педагогічної культури вихователя закладу дошкільної освіти, визначення її структурних компонентів та особливостей реалізації в сучасному освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Освітній простір закладів дошкільної освіти розвивається під впливом цифровізації, що змінює зміст, форми та організацію педагогічної діяльності. Використання інформаційно-комунікаційних технологій стає інструментом оновлення освітнього процесу, дозволяє посилювати пізнавальну діяльність дітей і відкриває можливості для індивідуалізації навчання. Це вимагає від вихователя здатності працювати в цифровому середовищі, адаптуватися до технологічних змін і використовувати цифрові ресурси у взаємодії з дітьми.

Цифровізація освіти трактується як трансформація способів комунікації, збереження та передавання інформації за допомогою цифрових засобів, що змінює характер взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Вона охоплює широкий спектр інтерактивних і мультимедійних ресурсів, які надають можливість організації освітньої діяльності на новому рівні [2, с. 189].

У системі дошкільної освіти цифрові технології виконують функцію засобу розвитку дитини, оскільки допомагають формувати інтелектуальні здібності, уяву, логічне мислення та соціальні навички. Освітній процес стає наочним і динамічним, що відповідає віковим особливостям дошкільників, для яких характерне емоційно-образне сприйняття інформації. Використання інтерактивних ігрових форм, мультимедійних матеріалів і цифрових ресурсів підвищує інтерес до навчання та стимулює активну пізнавальну діяльність дітей.

Цифрова педагогічна культура вихователя розглядається як інтегративна характеристика професійної діяльності, що поєднує знання про цифрові технології, уміння їх застосовувати та усвідомлення педагогічної доцільності їх використання [3, с. 182]. Йдеться про здатність не просто користуватися цифровими інструментами, а обирати їх відповідно до освітніх завдань, змісту діяльності та вікових особливостей дітей.

Цифрова педагогічна культура має структурний характер і включає взаємопов'язані компоненти. Ціннісно-мотиваційний компонент відображає ставлення педагога до використання цифрових технологій, усвідомлення їх

значення та готовність інтегрувати їх у професійну діяльність. Когнітивний компонент охоплює систему знань про цифрові інструменти, принципи їх функціонування та можливості застосування в освітньому процесі. Діяльнісний компонент пов'язаний із практичним використанням цифрових ресурсів, створенням освітнього контенту та організацією взаємодії в цифровому середовищі [4, с.176-178].

Зміна ролі вихователя в умовах цифровізації полягає у переході від трансляції знань до організації освітнього середовища та супроводу дитини в цифровому просторі. Педагог повинен володіти цифровою грамотністю, що включає навички пошуку, обробки та передавання інформації, створення цифрового контенту, а також організацію ефективної комунікації з батьками і колегами.

Практика роботи вихователя передбачає використання мультимедійних матеріалів, інтерактивних ігор, відеоресурсів і освітніх платформ, що сприяють розвитку мовлення, пам'яті, уваги, мислення та творчих здібностей дітей. Комп'ютерні ігри різних типів дозволяють формувати навички аналізу, узагальнення, планування дій і прийняття рішень, що позитивно впливає на інтелектуальний розвиток дошкільників [5].

Використання цифрових технологій має здійснюватися з урахуванням вікових і психофізіологічних особливостей дітей. Обмеження часу взаємодії з цифровими пристроями, дотримання гігієнічних норм, добір якісного контенту та поєднання цифрової діяльності з традиційними формами роботи є необхідними умовами організації освітнього процесу. Цифрові засоби не повинні витіснити безпосереднє спілкування та активну діяльність дитини, а мають доповнювати її.

Питання безпеки цифрового середовища набуває особливої значущості. Сучасні наукові дослідження підкреслюють необхідність формування цифрової гігієни, яка передбачає усвідомлене та відповідальне використання технологій. Цифрові ресурси відкривають можливості для розвитку, водночас можуть створювати ризики для фізичного, психічного та соціального здоров'я дітей, що потребує педагогічного контролю та профілактики негативних впливів.

Ефективне формування цифрової педагогічної культури можливе за умови створення відповідного освітнього середовища. Це передбачає наявність технічної бази, доступ до якісного цифрового контенту, підвищення кваліфікації педагогів і взаємодію з батьками [1, с. 21-23]. Узгодженість дій усіх учасників освітнього процесу забезпечує узгодженість підходів до використання цифрових технологій і дозволяє підвищити якість дошкільної освіти.

Висновки. Отже, цифрова педагогічна культура вихователя поєднує ставлення до використання цифрових технологій, знання про них і вміння застосовувати їх у роботі з дітьми. Її формування пов'язане зі змінами професійної діяльності педагога та впровадженням цифрових ресурсів в освітній процес. Ефективність їх використання залежить від правильного добору засобів і врахування вікових особливостей дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Вашак О., Павленко О. Педагогічні умови цифровізації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. *Навчаючи-вчимося*, 2025. № 2(221). С. 21–25.
2. Колеснікова І., Орлова О. Цифровізація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2022, № 50. Т. 2. С. 188–191.
3. Паска Т. Цифрові технології в системі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи в цифровому освітньому середовищі. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*, 2025. № 8. С. 181–188.
4. Фамілярська Л. Інтеграція цифрових технологій в освітнє середовище закладу дошкільної освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*, 2021. No 11. С. 174–183.
5. Чекан О. І. Застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності вихователя дошкільного навчального закладу: навчальний посібник. 2015. С. 184.

ГЕНЕЗИС ЛІДЕРСТВА В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

Діана КАМІНСЬКА,
I курс, ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Потапчук Т.В..
доктор педагогічних наук, професор

Формування провідних для педагога лідерських якостей повинно забезпечити високий рівень професіоналізму майбутнього фахівця. На думку науковців, психологічна макроструктура професіоналізму містить такі складові:

особистісна соціально-психологічна підготовленість; особистісно-психологічна підготовленість та спеціальна підготовленість. Перша група пов'язана з такими властивостями особистості: професійний компонент сприйняття світу та ставлення до світу (виявляється у вибіркового ставленні до тих боків життєдіяльності, які пов'язані із професією); професійно-групова інтегрованість (характеризується професійним самовизначенням та професійною ідентичністю); професійна мотивація соціально-психологічних характеристик (створення відповідних соціальних цінностей та спонукань); професійна культурність (підготовленість до виконання професійної діяльності із врахуванням усіх її моральних, соціальних та правових аспектів); професійна самосвідомість (професіональна Я-концепція) [2].

Система базово-психологічних компонентів професіоналізму включає: професійну спрямованість (наявність в ціле-мотиваційній структурі особистості професійних спонукань до застосування усіх своїх сил в обраній професії); морально-психологічну підготовленість до професійної діяльності (знання та внутрішнє сприйняття моральних норм поведінки та діяльності, пов'язані з професійними цілями та способами роботи); розвинені здібності (професійні, ділові та ін.) [1].

Спеціальна підготовленість містить такі складові: професійну освіченість (систему комплексних, загальнонаукових та спеціальних, теоретичних та прикладних, фундаментальних та практичних знань, поглядів, переконань, вмінь; професійну майстерність (систему професійних знань, вмінь та навичок); професійно-психологічну підготовленість (можливість ефективно діяти в складних умовах професійної діяльності, здатність обирати оптимальну позицію та спосіб поведінки та ін.) [5, с. 150-160].

Аналіз генезису теорій лідерства дає змогу констатувати складність та багатоаспектність цього феномену як стратегічного складника професійної майстерності майбутнього вихователя. Системне вивчення особистісних детермінант успішного лідера розпочалося ще у 1940-х роках, зокрема у працях С. Бірда, проте емпіричні дослідження того періоду продемонстрували значну диференціацію у підходах до визначення ключових рис. Узагальнення результатів численних розвідок засвідчило, що формування вичерпного та науково обґрунтованого переліку лідерських характеристик є дискусійним питанням, адже із сімдесяти дев'яти виокремлених науковцями якостей, серед яких ініціативність, комунікабельність та впевненість, лише п'ять відсотків мали сталу верифікацію у працях різних авторів. Це вказує на відсутність універсального статичного профілю лідера, що зумовлює потребу в індивідуалізованому підході до розвитку професійної майстерності студента в умовах сучасного закладу вищої освіти.

Фундаментальні розвідки Р. Стогдила та Р. Манна дозволили згрупувати провідні якості, які корелюють із лідерським потенціалом, зокрема високий рівень інтелектуального розвитку, соціальну домінантність, психологічну впевненість та енергійність. Водночас науковий досвід середини минулого століття довів, що наявність цих рис є необхідною, але недостатньою умовою для повноцінної реалізації лідерського впливу. Ми вважаємо, що для майбутнього вихователя лідерство має виступати не як вроджений набір особистісних рис, а як свідома стратегія самовдосконалення. У межах нашого дослідження ми переконані, що саме через інтеграцію духовності особистості, методологічної грамотності та практичної готовності до інноваційної діяльності формується справжній фахівець. Таким чином, актуалізується перехід від класичної теорії рис до розбудови цілісної моделі лідерської компетентності, яка, на наше переконання, є надійним фундаментом професіоналізму та педагогічної майстерності сучасного вихователя.

Важливим етапом у дослідженні генезису лідерства в контексті професійної підготовки майбутнього вихователя є аналіз концепцій, що розширюють межі класичного розуміння особистісних рис. Зокрема, значний науковий інтерес становлять результати досліджень У. Бенніса, який на основі вивчення діяльності успішних лідерів виокремив чотири ключові групи якостей. До них належать керування увагою через представлення привабливого результату, здатність до ефективної трансляції ідей та бачення, побудова стійкої довіри з боку послідовників, а також високий рівень самоменеджменту, що передбачає здатність фахівця об'єктивно оцінювати власні сильні та слабкі сторони для залучення необхідних зовнішніх ресурсів.

На нашу думку, опублікування праць Р. Стогдила стало поворотним моментом, після якого в науковому дискурсі утвердилася позиція щодо малопродуктивності ізольованої теорії рис. Надмірне зосередження виключно на описі особистісних характеристик може призвести до ігнорування соціального контексту лідерства, який є невід'ємним для професійної діяльності вихователя. Це підтверджується і підходами С. Коссен, А. Лоутона та Е. Роуз, які акцентують увагу на гнучкості, далекоглядності, емпатії та здатності до творчого вирішення проблем. На наше переконання, саме мистецтво міжособистісних відносин та емоційна привабливість педагога є тими детермінантами, що дозволяють надихати вихованців та їхніх батьків [4].

У межах дослідження процесу виховання лідерських якостей майбутніх педагогів ми поділяємо позицію З. Гапонюка щодо структурування професійного профілю лідера. До цього переліку ми відносимо загальнопрофесійні якості, зокрема системне бачення проблем та здатність до прогностичної діяльності, а також якості творчої діяльності, що ґрунтуються на широкому світогляді та

педагогічній майстерності. Окремої уваги заслуговують соціально-психологічні та комунікативні характеристики, як-от здатність привертати до себе людей, психологічний такт, правильність артикуляції та вміння формувати позитивну атмосферу в колективі. Ми переконані, що саме такий комплексний набір якостей, підтверджений також результатами опитувань А. Зоріної, доцільно системно виховувати в освітньому середовищі закладу вищої освіти [3].

Отже, на сьогодні у науці не існує єдиного переліку характеристик, які б вичерпно описували лідера-педагога. Ми вважаємо, що спроба знайти універсальний набір якостей на всі випадки життя є малоперспективною, оскільки кожен історичний етап та соціокультурне середовище висувають власні вимоги до особистості вихователя. Таким чином, професійна підготовка має бути орієнтована на адаптивність лідерського потенціалу студента, що дозволить йому ефективно реалізуватися у мінливих умовах сучасної освітньої парадигми.

Список використаних джерел:

1. Данилова Г. Професіоналізм педагога на порозі третього тисячоліття. *Імідж сучасного вчителя*. 2002. № 10. С. 3-5.
2. Державна програма „Вчитель” // Нормативно-правове забезпечення освіти. У 4-х ч. Х: Видав. гр. „Основа”, 2004. Ч. 2. 160 с.
3. Кузьмін О. Є. Сучасний менеджмент. Львів: “Центр Європи”, 1995. – 176 с.
4. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. Х., 1997. 338 с.
5. Столяренко О. М. Загальна та професійна психологія. К.: Вища школа, 2003. 382 с.

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ, ЯК СТИМУЛ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Валерія СУХАР,

*II курс, ОР бакалавр, Комунальний заклад
"Харківська гуманітарно-педагогічна академія"*

*Харківської обласної ради
науковий керівник – Притуляк Л.М.*

доктор педагогічних наук

Усвідомлюючи багатогранне значення професійного самовдосконалення педагога взагалі та дошкільних працівників зокрема, дослідники визначають

його різнопланово: як функцію професійно-педагогічної діяльності (К. Левітан, В. Сластьонін, Н. Кузьміна), напрям педагогічної творчості (С. Сисоєва, Р. Скульський), головну ознаку високого рівня творчої діяльності (І. Раченко), провідний Чинник удосконалення навчально-виховного процесу (Р. Скульський, В. Хомич), основу професійного розвитку педагога (Ю. Лобейко, Я. Мітіна), засіб його неперервного професійного зростання (Т. Тихонова), головний шлях наближення педагога до ідеалу (Е. Панасенко), підвищення професійної майстерності (О. Чорноусова), педагогічної культури (Р. Скульський), основний спосіб набуття й збереження професіоналізму (Н. Гузій, О. Дубасенюк, А. Маркова, В.Хомич), головний спосіб досягнення педагогом власного акме, «розгортання особистісних і професійних рис» (Л. Маркелова), спосіб і наслідок становлення педагога як суб'єкта особистісно-професійного розвитку (О. Пехота), форму прояву суб'єктної сутності педагога (О. Пехота), а також інтегральний показник професійної компетентності (Л. Маркелова), критерій професіоналізму вчителя (А.Маркова), складову професіоналізму (І. Багаєва), компонент професіоналізму діяльності (О. Дубасенюк, Л. Маркелова), важливе особистісне новоутворення на етапі зрілості (А. Деркач), ознаку педагогічної креативності (С. Сисоєва), провідну особистісну рису педагога-професіонала (Н. Кузьміна), що позначається на професіограмі вчителя (В. Сластьонін).

Водночас сучасні наукові підходи підкреслюють, що професійне самовдосконалення педагога є цілеспрямованим, системним і безперервним процесом, який охоплює не лише підвищення фахових знань і вмінь, а й розвиток особистісних якостей, здатність до рефлексії, саморегуляції та саморозвитку. Важливою умовою цього процесу виступає внутрішня готовність педагога до змін, прагнення до самореалізації та усвідомлення необхідності постійного оновлення професійного досвіду. [6, с. 333-344].

Система мотивації особистості у сфері активної навчально-пізнавальної діяльності може містити мотиви двох типів внутрішні і зовнішні. При цьому йдеться про належність мотиву до змісту діяльності.

Найбільш продуктивними є внутрішні мотиви, оскільки вони ґрунтуються на інтересі, на чомусь важливому й значущому для особистості. До внутрішніх мотивів належать такі, які спонукають людину до навчання як своєї мети і як до важливого інструменту досягнення своєї мети. Так, інтерес може виявлятися до самих знань і до процесу їх отримання.

Внутрішніми мотивами можуть також виступати допитливість, прагнення особистості підвищити свій культурний і професійний рівні, його потреба в новій інформації. Навчальні ситуації, пов'язані з мотивами такого типу, не містять внутрішнього конфлікту. Узагалі внутрішня мотивація характерна для сильних

особистостей, які прагнуть освоїти професію на належному рівні, набуті практичних умінь і навичок.

До зовнішніх мотивів належать спонукання такого типу, як покарання або нагорода, загроза чи вимога, тиск групи, очікування майбутніх благ, оцінка викладача, прагнення уникнути неприємностей тощо. Усі вони дійсно є зовнішніми щодо безпосередньої мети навчання. Сама ж мета, тобто власне навчання, у таких ситуаціях і при таких мотивах може бути байдужою або навіть відштовхуючою, а навчання часто має вимушений для особистості характер і постає перешкодою, яку треба подолати на шляху до основної мети.

У контексті професійної діяльності педагога важливого значення набуває також рефлексивна складова, яка забезпечує осмислення власного досвіду, аналіз результатів діяльності та визначення шляхів подальшого самовдосконалення. Саме рефлексія сприяє формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності та підвищенню її ефективності. [6, с. 333-344].

Існує ще один метод позитивного підкріплення, який можна назвати створенням ситуації успіху. Він також направлений на зміцнення віри людини в себе, але вимагає від керівника більших зусиль, ніж просто використання якого-небудь заохочення.

У досліджуваний період (друга половина XX ст.) панувала негласна доктрина, що заохочення це щось подібне до необов'язкової розкоші, оскільки працьовитість і старанність є елементарним обов'язком кожної людини, який повинен виконуватися без особливого підкріплення. Заохочення, звичайно, існували, але особливо піклуватися про їх різноманітність і вдосконалення ніхто не намагався.

Основні принципи стимулювання професійної діяльності: будь-яке досягнення може й повинно усвідомлюватись особистістю як позитивний, значущий для неї результат; усяке досягнення має бути персоніфіковане з певним іменем; перемога не може бути малою або ж великою, вона буває поміченою або не поміченою.

Система стимулювання та заохочення дошкільних працівників має такі форми: моральну, матеріальну, емоційну.

Для дошкільних працівників передбачено використання ще й посадових та професійних стимулів [1, с. 54-56].

Стимулювання педагогічної праці сприяє професійному зростанню педагога-вихователя, підвищує його самооцінку та самоповагу, сприяє запобіганню розчарувань, емоційного згорання, спонукає до самовдосконалення, пошуку ефективних форм, методів та прийомів навчання дітей.

При оцінці педагогічної діяльності педагог-виховatelj повинен бути особистістю, котра вміє заохочувати й формувати стійкий мотив і бажання

вчитися. Аналіз психолого-педагогічних праць дозволив виокремити такі форми заохочення, що застосовуються до дошкільних працівників: моральне, матеріальне, посадові заохочення, професійні.

Отже, розглядаючи різні аспекти заохочення, слід зазначити, що поряд з іншими системами найбільш ефективно стимулює працю введення збалансованої системи премій, доплати та надбавок як складових системи матеріального стимулювання праці [2, с. 287].

Матеріальним стимулюванням праці вважається засіб задоволення матеріальних потреб працівників залежно від результатів їх колективної та індивідуальної праці через систему законодавчих, нормативних, економічних, соціальних та організаційних чинників і заходів, пов'язаних з виробництвом. Системою матеріального стимулювання праці є сукупність основних і додаткових показників оцінки колективних та індивідуальних результатів праці, за якою працівникам здійснюються різні виплати заохочувального характеру. Система матеріального стимулювання праці ґрунтується на комплексі показників, досягнення, виконання або перевиконання яких є основою матеріального стимулювання. Так, основні показники стимулювання є основою для визначення або розрахунку розміру матеріального стимулу, а показники умов стимулювання визначають право на отримання винагороди, призначеної за досягнення, виконання або перевиконання основного показника, стимулювання та їх розмір.

Таким чином, упродовж наукового пошуку з'ясовано, що заохочення - це своєрідна форма позитивної оцінки результатів праці працівника у процесі виконання ним своєї трудової функції; один із засобів забезпечення належної трудової дисципліни.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (редакція 2021 року). Київ : МОН України, 2021.
2. Галузинський О. В., Євтух М. Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні. Київ, 1995. 287 с.
3. Губа Є. Надбавки, доплати та премії в системі матеріального стимулювання праці. Кадровик України. 2011. № 10. С. 54-56.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» від 11.07.2001 № 2628-III (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
6. Пукас І. Л., Потапчук Т. В., Кравець Н. С. Проблема професійного самовдосконалення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти // *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2021. № 30. С. 333–344.

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Надія ГАВРИШ,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
науковий керівник – Потапчук Т.В.,
доктор педагогічних наук, професор*

У статті розкрито сутнісні якості поняття «фахова підготовка; охарактеризовано фахові функції вихователя ЗДО; розкрито якості вихователя щодо роботи із дошкільниками; подано перелік дисциплін за кваліфікаційним рівнем бакалавр ЗВО спеціальності «Дошкільна освіта»; названо складові готовності майбутніх вихователів до діяльності у ЗДО.

Ключові слова: вихователь, функції педагога ЗДО, силабус, навчальна дисципліна, якості вихователя, складові готовності до педагогічної діяльності.

Постановка проблеми. Глибинні економічні, духовні та соціально-політичні трансформації, що чиняться в Україні, детермінують необхідність системного оновлення освітньої галузі. Особливої актуальності це набуває у контексті підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, професійна діяльність яких безпосередньо впливає на фізичний, емоційний і духовний розвиток дітей дошкільного віку, а також на їхню ефективну адаптацію до умов навколишнього середовища. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) орієнтує на перехід до рухливого, змінного, багаторівневого комплексу професійної підготовки, що передбачає розбудову мережі закладів вищої освіти, спроможної за освітньо-кваліфікаційними рівнями забезпечувати задоволення освітніх запитів особистості й регіональних потреб у педагогічних кадрах. Соціальні та культурні події сьогодення актуалізують підготовку вихователя як гуманістично зорієнтованої особистості, здатної до швидких відповідей на раптові зміни, до планування, впровадження та перевірки педагогічних проєктів у дійсності освітнього процесу.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Сучасні наукові дослідження висвітлюють ключові аспекти підготовки спеціалістів дошкільної освіти, як-от: Л. Артемова, А. Богуш, Л. Зданевич, К. Коновалова, Н. Лисенко, І. Луценко, М. Машовець, Л. Мацук, В. Нестеренко, Т. Потапчук, Т. Танько, Х. Шапаренко.

Мета статті – дослідити характеристики поняття «фахова підготовка» майбутніх педагогів дошкільного напрямку щодо роботи із дітьми.

Результати дослідження. Сьогодні науковці процес підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти трактують як складну багатокомпонентну систему, основною метою якої є набуття студентами особистісного значення професійної діяльності, формування професійної майстерності, стійкої цікавості до взаємодії з дітьми та їхніми батьками, а також забезпечення росту у професійній діяльності. Вчені акцентують увагу на модернізації дій щодо отримання студентами ЗВО фахової підготовки, яка має на меті творче та кваліфікаційне становлення людини, формування навичко до тривалої самоосвіти (Г. Бєленька, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Лисенко, О. Мацук, Т. Потапчук, М. Мащовець).

Центральною постаттю освітнього процесу в закладі дошкільної освіти є вихователь, особистісні риси, рівень педагогічної майстерності та соціальна позиція якого формуються у процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти. Сучасний вихователь дітей дошкільного віку — це компетентний фахівець, обізнаний із науковими досягненнями та інноваціями, який володіє різноманітними технологіями розвитку, навчання й виховання дітей, а також здатний до саморозвитку, самовдосконалення і професійного самопроєктування в різних сферах життєдіяльності [5, с.90].

Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти розглядається як складна багатокомпонентна система, спрямована на формування особистісного ставлення до професійної діяльності, розвиток професійної майстерності, стійкого інтересу до взаємодії з дітьми та їхніми батьками, а також забезпечення результативності професійної діяльності. С. Гаврилюк вважає, що «фахова підготовка майбутніх вихователів до педагогічної творчості у вищій школі є багатоаспектним, цілеспрямованим і тривалим процесом формування творчої індивідуальності педагога, готового до майбутньої професійної діяльності» [3].

Т. Трофаїла називає наступні передумови результативного впровадження фахових функцій вихователя закладу дошкільної освіти: гностично-дослідницька (дослідження індивідуальних та особистісних якостей дошкільників; розбір чинників поведінки; формування плану щодо розвитку кожної дитини), виховна (укладання та апробація програми виховання і навчання, добір способів її реалізації — методи, засоби стосовно розвитку екологічної свідомості, духовно-,моральних якостей відношення до оточуючих), конструкторсько-організаційна (педагогічне керівництво, підбір модернізованих способів роботи з дітьми), діагностична (визначення показників сформованості різних компетентностей особистості), координуюча (співпраця ЗДО та родини щодо становлення повноцінної впевненої в собі особистості дошкільника) [5, с.90].

Розбір силабусів ВНЗ та програм дисциплін психолого-педагогічного циклу дав можливість окреслити та обґрунтувати обсяг теоретичних знань і

практичних умінь студентів за спеціальністю «Дошкільна освіта» щодо професійного спрямування, зокрема: 1 курс – «Психологія загальна», «Вступ до спеціальності», «Історія дошкільної педагогіки», «Педагогіка дошкільна», «Основи спеціальної педагогіки», «Педагогіка загальна»; 2 курс – «Дошкільна лінгводидактика», «Основи природознавства з методикою», «Теорія та методика фізичного виховання і валеологічна освіта», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю», «Методика проведення занять з народознавства», «Психологія дітей раннього і дошкільного віку»; 3 курс – «Основи інклюзивного навчання», «Дитяча література», «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень», «Дошкільна лінгводидактика»; 4 курс – «Основи інклюзивного навчання», «Основи педагогічної майстерності», «Цифрові технології в дошкільній освіті», «Психолого-педагогічний супровід в ЗДО», «Організація і керівництво закладами дошкільної освіти», що належать згідно з Наказом МОН від 21.11.2019 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого рівня вищої освіти» до переліку основних навчальних дисциплін професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО [4].

М. Машовець визначає комплекс якостей, якими має володіти й постійно розвивати спеціаліст дошкільної освіти у професійній діяльності, зокрема: професійну спрямованість, педагогічний оптимізм, такт, рефлексивність, емпатійність, культуру професійного спілкування та особистісні риси вихователя. Дослідниця підкреслює, що недоцільно применшувати значення особистісних характеристик педагога, адже вони є невід’ємним доповненням його професійних якостей [1, с.342].

О. Попович називає 2 провідні складові готовності вихователів після завершення навчання у ЗВО до практичної діяльності: професійний компонент, який охоплює знання психофізіологічних та індивідуальних особливостей дітей, інформаційну обізнаність, володіння сучасними педагогічними технологіями та здатність до варіативності в організації освітнього процесу; психологічний компонент, що передбачає емоційне прийняття дітей із нейровідмінностями у розвитку та задоволеність власною педагогічною діяльністю [2, с. 96].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підготовка майбутніх вихователів охоплює формування комплексу психолого-педагогічних умов, спрямованих на розвиток їхньої професійної компетентності в науково-методичній та організаційно-змістовій площині освіти, і базується на цілісній системі фахового навчання з урахуванням актуальних викликів у сфері сім’ї, дитинства та дошкільного виховання.

Список використаних джерел

1. Машовець М. А. Підготовка сучасного педагога дітей дошкільного віку в умовах мінливого соціуму. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 4(48). С. 339–347.
2. Попович О. Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в контексті ідей гуманістичної освітньої парадигми. Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи. 2024. № 4. С. 93-97. DOI: <https://doi.org/10.32782/ped-uzhnu/2024-4-14> (дата звернення: 26.04.2026)
3. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г.В. Беленька, О.Л. Богиніч, З.Н. Борисова та ін.; [за заг. ред. І.І. Загарницької]. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 310 с
4. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.11.2019 № 1456. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/012-Doshk.osvita-bakalavr.28.07.pdf> (дата звернення: 26.04.2026)
5. Трофаїла Н. Сучасна професійна підготовка майбутніх вихователів у системі дошкільної освіти України. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. № 65. Т. 1. С.89–91.

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Маріанна БУЧЕЛЛА,
*І курс ОР магістр, педагогічний факультет
Мукачівський державний університет
науковий керівник – Пинзеник О. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Сучасні умови реформування системи освіти в Україні зумовлюють суттєве підвищення вимог до професійної діяльності керівника закладу дошкільної освіти. Ефективність управління освітнім закладом значною мірою залежить від рівня сформованості управлінської компетентності керівника, його здатності до стратегічного мислення, прийняття обґрунтованих рішень та постійного

професійного розвитку. У цьому контексті особливої значущості набуває акмеологічний підхід, який розглядає професійний розвиток особистості через досягнення нею найвищого рівня професійної майстерності – «акме».

У процесі професійної діяльності людина обирає певний її вид, який потребує засвоєння досвіду – практичного та соціального. Саме освіта має бути головним фактором, що впливає на формування професійних компетентностей. Акмеологічний підхід у цьому контексті надає можливість максимально враховувати закономірності розвитку та саморозвитку особистості, що забезпечує умови для самореалізації її творчого потенціалу, набуття конкурентоспроможності у сфері професійної діяльності. Для успішного кар'єрного і професійного зростання дорослі люди повинні безперервно розвивати свої уміння і навички, удосконалювати знання, здобувати нові компетентності та отримувати нові кваліфікації як у формальному навчанні, так і у неформальному [3, с. 57].

Характеристика професійно-особистісних якостей керівника закладу дошкільної освіти розглядала-ся у дослідженнях Ю. Манилюк, Т. Махині, Р. Шаповал. Специфіку сфер управлінської діяльності та роботи з кадрами досліджено О. Брюховецькою, Л. Пісоцькою, К. Крутій та ін. Питання підготовки майбутніх керівників закладів дошкільної освіти відображено в дослідженнях О. Добош, В. Кобаля, О. Пинзенік, О. Сухомлинської та ін.

Акмеологічний підхід в особистісному та професійному становленні педагога, керівника закладу освіти передбачає мотивацію до вершинності, що сприяє пошуку ефективних шляхів, способів та прийомів досягнення успіху в усіх сферах життя на основі життєвого потенціалу, визначення чинників професійної майстерності. Мотивація до саморозвитку та самовдосконалення є умовою для успішної самоосвіти, самоконтролю тощо [1, с. 155].

Управлінська компетентність керівника закладу дошкільної освіти є багатокомпонентним утворенням, що включає управлінські знання, організаційні вміння, комунікативні навички, лідерські якості та здатність до інноваційної діяльності. Важливим складником є також емоційна компетентність, яка забезпечує ефективну взаємодію з педагогічним колективом, дітьми та батьками.

Застосування акмеологічного підходу в управлінській діяльності керівника закладу дошкільної освіти сприяє формуванню професійної зрілості, розвитку здатності до самооцінювання та корекції власної діяльності. Особливого значення набуває рефлексивне управління, що дозволяє керівнику аналізувати результати своєї роботи, визначати сильні сторони та зони професійного зростання.

Становлення управлінських компетентностей керівника закладу дошкільної освіти не зводиться лише до набуття системи знань і навичок, а й природно має включати формування властивостей і якостей, необхідних для майбутньої педагогічної діяльності, що мають професійне значення. У сучасному баченні цей процес становить комплекс виховних впливів, спрямованих на цілісну характеристику фахівця (позитивне ставлення до професії, знання теоретичних концепцій і практичних навичок щодо їх використання, сформованість світоглядних поглядів і переконань, володіння ключовими компетентностями тощо) [2, с. 277].

Важливим напрямом реалізації акмеологічного підходу є впровадження технологій самоменеджменту, тайм-менеджменту, коучингових та фасилітаційних методів управління. Вони сприяють оптимізації управлінських процесів, підвищенню ефективності роботи закладу та створенню сприятливого психологічного клімату в колективі.

Отже, акмеологічний підхід є важливим теоретико-методологічним підґрунтям розвитку управлінської компетентності керівника закладу дошкільної освіти. Його реалізація сприяє досягненню високого рівня професійної майстерності керівника, забезпечує ефективне управління освітнім процесом та підвищує якість дошкільної освіти в цілому.

Водночас впровадження акмеологічного підходу передбачає цілеспрямовану роботу над професійним саморозвитком керівника, формування його рефлексивних умінь, здатності до інноваційної діяльності та прийняття ефективних управлінських рішень. Важливим є також створення сприятливого освітнього середовища, що стимулює професійне зростання педагогічного колективу в цілому.

Таким чином, акмеологічний підхід забезпечує не лише особистісно-професійне зростання керівника, а й є чинником підвищення якості надання освітніх послуг, конкурентоспроможності закладу дошкільної освіти та його успішного розвитку в сучасних умовах.

Список використаних жерел

1. Добош О., Пинзеник О. Управлінська акмеологія керівника закладу дошкільної освіти: теоретичний аспект. *Молодь і ринок*. № 5 (213), 2023, с. 154-159. URL: <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/282828/277687>
2. Пинзеник О. М. Удосконалення підготовки вчителя на засадах акмеології. *Проблеми освіти: науковий збірник*. Житомир – Київ: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2015. Вип.84. С. 274-278.
3. Товканець О. Управлінські компетенції у професійній діяльності менеджерів з освіти дорослих в європейському освітньому просторі. *Молодь і*

ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал. Дрогобич, 2021. №11–12 (197–198). С.56-61. URL: <https://mir.dspu.edu.ua/article/view/252829/250120>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віта МОСКАЛЬ,

І курс ОР магістр, педагогічний факультет

Карпатський національний університет

імені Василя Стефаника

науковий керівник – Недільський С.А.

кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальність дослідження. Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО) в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною проблемою сучасної педагогіки. Військові дії зумовлюють необхідність адаптації освітнього середовища до нових ризиків, забезпечення безпеки дітей, психологічної підтримки та збереження права на освіту навіть в умовах нестабільності. Особливого значення набуває реалізація Державного стандарту дошкільної освіти (2025 р.), що визначає оновлений зміст і результати освітнього процесу незалежно від зовнішніх обставин.

Умови війни актуалізують питання гнучких форм організації освітнього процесу, зокрема дистанційного, змішаного та кризового навчання, що дозволяє забезпечити безперервність розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень. Проблема організації дошкільної освіти активно досліджується у працях сучасних науковців. Зокрема, А. М. Богуш розкриває теоретико-методичні засади дошкільної освіти, підкреслюючи значення цілісного розвитку дитини та педагогічної взаємодії [2, с. 112].

Н. В. Гавриш і К. Л. Крутій акцентують увагу на інноваційних підходах до організації занять у ЗДО, що є особливо важливим в умовах обмеженого доступу до очного навчання [3, с. 45].

На особливості організації освітнього процесу під час воєнного стану вказує також ряд нормативних документів МОН України, у яких наголошено на необхідності забезпечення психологічної підтримки дітей та створення безпечного освітнього середовища [4, 5].

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування особливостей організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану та визначення основних педагогічних підходів до його реалізації.

Виклад основного матеріалу. Організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану є складним і багатограним процесом, який потребує переосмислення традиційних педагогічних підходів та їх адаптації до нових соціально-освітніх реалій. У центрі такого процесу перебуває дитина як унікальна особистість, що потребує не лише навчання і розвитку, а й насамперед безпеки, емоційної стабільності та психологічного комфорту. Саме тому освітня діяльність у ЗДО в умовах війни ґрунтується на системі базових принципів, серед яких провідними є принцип безпеки, гуманізації, індивідуального підходу, гнучкості та емоційного благополуччя дитини.

Принцип безпеки набуває першочергового значення, оскільки освітній процес може бути реалізований лише за умови гарантування фізичного та психологічного захисту дітей. Це передбачає як організацію безпечного простору (укриття, дотримання правил поведінки під час повітряних тривог), так і створення емоційно стабільного середовища, де дитина відчуває захищеність і підтримку. Принцип гуманізації, у свою чергу, орієнтує педагогів на повагу до особистості дитини, врахування її індивідуальних потреб, переживань та темпу розвитку.

Не менш важливим є принцип індивідуального підходу, який в умовах воєнного стану набуває особливої значущості, оскільки діти можуть перебувати в різному емоційному стані, мати різний досвід пережитого стресу та різний рівень адаптації до нових умов життя. Відповідно педагог має будувати освітню взаємодію з урахуванням цих особливостей, уникаючи перевантаження та створюючи умови для поступового включення дитини в освітній процес.

Принцип гнучкості забезпечує можливість оперативного реагування на зміни безпекової ситуації, що може передбачати зміну форм навчання, скорочення або перенесення занять, перехід у дистанційний або змішаний формат. Водночас принцип психологічного комфорту спрямований на підтримку емоційної рівноваги дітей, формування довіри до дорослого та відчуття стабільності, що є критично важливим у кризових умовах.

Нормативно-правове забезпечення організації освітнього процесу в ЗДО визначається низкою державних документів, ключовим серед яких є Державний стандарт дошкільної освіти. Він регламентує зміст, результати та орієнтири розвитку дитини дошкільного віку [1]. Попри воєнний стан, основні положення цього документа залишаються незмінними, однак змінюються підходи до їх реалізації, що зумовлено необхідністю адаптації освітнього процесу до кризових умов.

Важливу роль у регулюванні освітньої діяльності відіграють також листи Міністерства освіти і науки України, зокрема ті, що визначають особливості

організації освітнього процесу в умовах воєнного стану. У цих документах акцентується увага на необхідності забезпечення безпеки дітей, організації різних форм освітньої взаємодії, а також підтримки їхнього емоційного стану [4, с. 2–4].

Методичні рекомендації МОН України деталізують практичні аспекти організації освітньої діяльності в ЗДО, наголошуючи на доцільності використання змішаного навчання, коротких за тривалістю занять, а також активного залучення батьків до освітнього процесу [5, с. 4]. Це дозволяє забезпечити безперервність навчання навіть за умов часткових або повних обмежень очного відвідування закладу освіти.

Педагогічна організація освітнього процесу в умовах воєнного стану характеризується низкою особливостей, які відрізняють її від традиційної моделі. Насамперед відбувається скорочення тривалості занять, що пов'язано з обмеженою здатністю дітей концентрувати увагу в умовах підвищеного стресу. Освітній процес переорієнтовується на ігрову діяльність, яка залишається провідною формою розвитку дошкільника та дозволяє природно засвоювати знання і навички.

Значно зростає роль дистанційних форм взаємодії, які забезпечують підтримку зв'язку між педагогом, дитиною та батьками. Використання цифрових технологій, відеоматеріалів, інтерактивних завдань дає змогу продовжувати освітній процес навіть за умов відсутності фізичної присутності в закладі. Водночас особлива увага приділяється емоційно-психологічній підтримці дітей, оскільки саме цей аспект визначає успішність їхньої адаптації до нових умов.

Особливе місце у структурі освітнього процесу займає гра, яка є основним видом діяльності дошкільника. Через гру дитина не лише засвоює знання, а й опрацьовує власні емоції, знижує рівень тривожності та формує навички соціальної взаємодії. У кризових умовах гра виконує також терапевтичну функцію, сприяючи стабілізації психоемоційного стану дитини [3, с. 48].

Психологічна підтримка дітей у період воєнного стану є одним із ключових завдань педагогів закладів дошкільної освіти. Війна виступає потужним стресогенним фактором, який може негативно впливати на розвиток дитини, її поведінку та емоційний стан. У зв'язку з цим освітнє середовище має бути максимально спокійним, передбачуваним і стабільним.

Психологічна підтримка реалізується через створення безпечної атмосфери, використання арт-терапевтичних методів, ігрових технік релаксації, а також через індивідуальне спілкування з дитиною. Особливо важливим є формування довірливих відносин між педагогом і вихованцем, що сприяє зниженню рівня тривожності та формуванню відчуття захищеності [2, с. 124].

У сучасних умовах значно розширюється спектр форм організації освітнього процесу. Окрім традиційних занять, активно впроваджуються дистанційні заняття, онлайн-зустрічі з дітьми та батьками, використання інтерактивних вправ і цифрових платформ. Такі форми роботи дозволяють забезпечити безперервність освіти навіть за умов обмеженого доступу до закладу освіти та сприяють підтримці навчальної мотивації дітей [5, с. 5–6].

Важливим компонентом освітнього процесу в умовах воєнного стану є взаємодія педагогів і батьків. Саме сім'я стає основним середовищем розвитку дитини, а педагог виконує роль консультанта, наставника та координатора освітньої діяльності. Ефективна співпраця передбачає регулярну комунікацію, надання методичних рекомендацій, спільне планування освітніх заходів та підтримку емоційного стану сім'ї.

Висновки. Таким чином, організація освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану потребує комплексного підходу, що поєднує нормативно-правове забезпечення, педагогічні інновації та психологічну підтримку дітей. Важливим є забезпечення безперервності дошкільної освіти на основі Державного стандарту, адаптація форм і методів навчання до умов безпеки та врахування психоемоційного стану дітей. Ефективна організація освітнього процесу в кризових умовах можлива лише за умови взаємодії педагогів, батьків і державних інституцій, що забезпечує стабільність розвитку дитини навіть у період воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт дошкільної освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2025 р. № 1557 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1557-2025-%D0%BF#Tex>
2. Богуш А. М. Теорія і методика дошкільної освіти: підручник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2015. 704 с.
URL: https://pidruchniki.com/70121/pedagogika/teoriya_metodika_doshkilnoyi_osviti
3. Гавриш Н. В., Крутій К. Л. Сучасне заняття в дошкільному закладі: навчально-методичний посібник. Запоріжжя: ЛІПС, 2019. 352 с.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
4. Лист МОН України «Про організацію освітнього процесу в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану» (2022).
URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-v-zakladah-doshkilnoyi-osviti-v-umovah-voyennogo-stanu>
5. Методичні рекомендації МОН України щодо здійснення освітнього процесу в ЗДО в умовах воєнного стану (2022–2024).
URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/metodichni-rekomendaciyi>

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

ДОШКІЛЬНА ТА СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ІННОВАЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської
конференції з міжнародною участю**

6 травня 2026 року

Комп'ютерна верстка: Захарасевич Н.В., Матішак М.В.

Видавець:

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
76018, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Бандери, 1
тел. 75-13-08, e-mail: office@cnu.edu.ua